

60.186.49

OK-1
44

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**
№1 СТУДЗЕНЬ 1960
+ прилож.

Добрымі майстрамі-умельцамі славіцца Маладзечаншчына. Тут і рэзчыкі па дрэву, і скульптары, і мастакі, і майстры выдатных народных пасцілак — ткачыхі.

Многія работы народных умельцаў знаходзяцца зараз не толькі ў музеях нашай краіны, але і за яе межамі.

Дванаццаць пасцілак калгасніцы з Астравецкага раёна Ядзвігі Андрэеўны Стацінай захоўваюцца ў музеях Кітая як экспанаты беларускай народнай творчасці. Яе дачка Яніна Кардзіс таксама захапляецца ткацтвам...

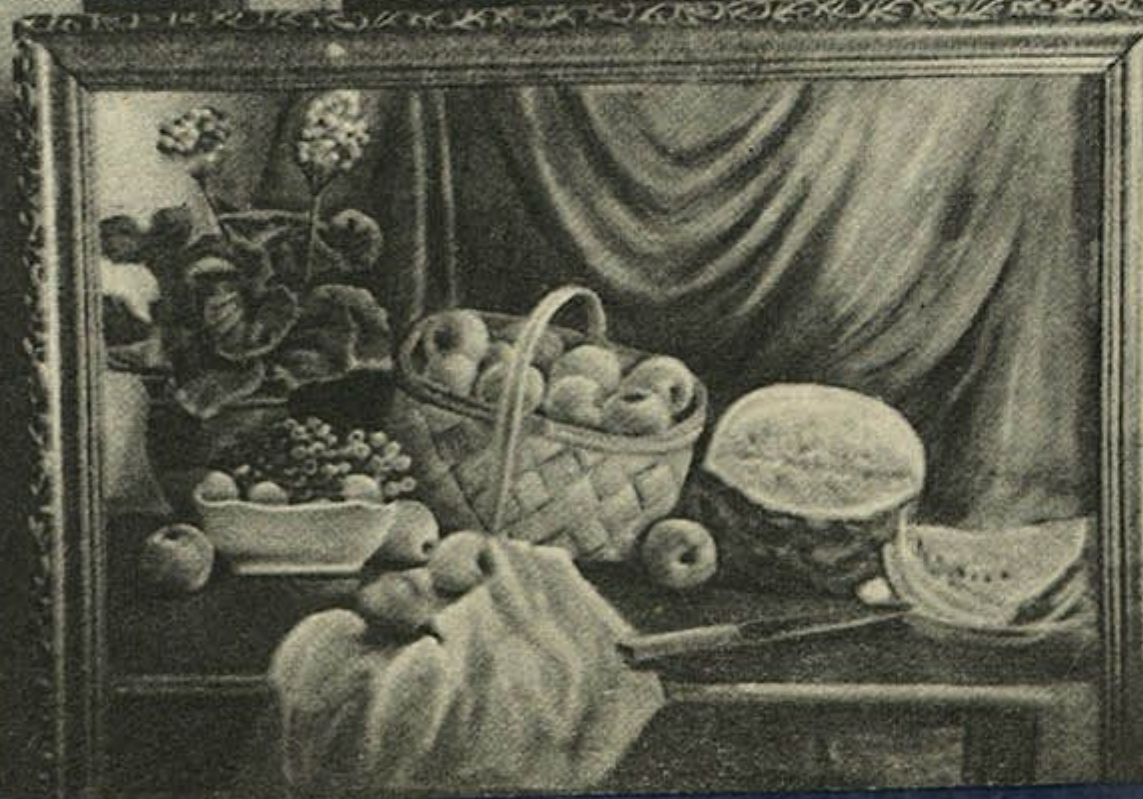
Ды хіба мала ў нас умельцаў, слава якіх даўно перасягнула межы рэспублікі...

Алена Іосіфаўна Макарэвіч добра вышывае. А вось і партрэты яе работы.

«Бераг ракі Вілія» і «Нацюрморт», намалёваныя Аленай Максімаўнай Хадзьковай.

Рабочы Леанід Уладзіміравіч Шостак захапляецца разьбой па дрэву. «Даярка» — яго чарговая работа.

Герой Сацыялістычнай Працы, брыгадзір трактарыстаў Соф'я Юргель — скульптурная работа Аляксандра Іванавіча Жываева.

ДА НОВЫХ СЛАЎНЫХ СПРАЎ

30к-1
1844

ПРАЦОЎНЫЯ нашай Радзімы, уступаючы ў другі год сямігодкі, з задавальненнем адзначаюць мінулы год, год вялікіх поспехаў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі. Выдатныя перамогі савецкага народа пад кіраўніцтвам партыі сталі вядомы ўсяму свету. Запуск касмічнай ракеты на Месяц, спуск на ваду першага ў свеце атамнага ледакола больш і лепш за ўсё расказалі здзіўленаму чалавецтву аб узроўні развіцця прамысловасці, навукі і тэхнікі ў нашай краіне.

Першы год сямігодкі закончыўся вельмі добра. Прамысловасць наша атрымала звыш тысячы новых заводаў, фабрык, шахт, руднікоў, электрастанцый. Няспынна расце выпуск прамысловай прадукцыі. Расце дабрабыт працоўных. Больш 2 мільёнаў 200 тысяч добраўпарадкаваных кватэр заселена рабочымі і служачымі. Каля 850 тысяч жылых дамоў пабудавалі калгаснікі і інтэлігенцыя ў сельскай мясцовасці.

На ўздыме знаходзіцца сельская гаспадарка. У канцы снежня адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі, які разгледзеў важнейшыя пытанні далейшага развіцця сельскай гаспадаркі. Сэрца кожнага савецкага чалавека радуецца павелічэнню вытворчасці прадуктаў харчавання ў краіне. За 11 месяцаў 1959 года ў калгасах і саўгасах вытворана мяса на 32 працэнты, малака — на 15 працэнтаў, яек — на 25 працэнтаў, воўны — на 11 працэнтаў больш, чым у 1958 годзе. Перавыканан план дзяржаўных закупаў усіх прадуктаў жывёлагадоўлі. Выращан добры ўраджай бавоўны і нарыхтавана яе больш чым у любы год за ўсю гісторыю развіцця баваўнаводства. Больш, чым у папярэднія гады, сабрана фруктаў, вінаграду, чаю. Усё гэта паліпае матэрыяльны дабрабыт насельніцтва.

Выдатныя ўзоры працоўнай дзейнасці ў развіцці жывёлагадоўлі паказалі працаўнікі сельскай гаспадаркі Рязанскай вобласці. Прыклад рязанцаў сведчыць аб велізарных магчымасцях развіцця жывёлагадоўлі ў нашай краіне. За адзін толькі год яны павялічылі продаж дзяржаве мяса ў 3,8 раза.

Знатная даярка з калгаса «Фундамент сацыялізма» Рязанскай вобласці, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы Праскоўя Каўрова надала ў 1959 годзе ў сярэднім на карову па 8 тысяч 259 кілаграмаў малака.

Свінарка саўгаса «Перамога» Омскай вобласці Тацяна Перашыўка за адзінаццаць месяцаў адкарміла 2076 свіней і здала дзяржаве 1972 цэнтнеры свініны. Птушніца саўгаса «Баркі» Харкаўскай вобласці Вера Сідора адна абслугоўвала ў мінулым годзе 6 тысяч курэй-нясушак і атрымала ад іх мільён яек. У 1960 годзе яна абавязалася абслугоўваць 12 тысяч курэй-нясушак і атрымаць 2 мільёны яек. Прыведзеныя прыклады гавораць аб неабмежаваных магчымасцях развіцця жывёлагадоўлі ў нашай краіне. Недалёка той час, калі працаўнікі сельскай гаспадаркі краіны змогуць заявіць: «Мы выканалі гістарычную задачу — дагналі і абагналі ЗША па вытворчасці малака, мяса і масла на душу насельніцтва».

Пэўных поспехаў у развіцці прамысловасці і сельскай гаспадаркі дабілася ў мінулым годзе і наша Беларусь. На Пленуме ЦК КПСС у дакладзе першага сакратара ЦК КПБ таварыша К. Т. Мазурава ўказана, што прамысловасць рэспублікі датэрмінова, 15 снежня, выканала гадавы план па выпуску валавой прадукцыі. Паспяхова выконваецца план капітальнага будаўніцтва. Больш, чым у мінулым годзе, у рэспубліцы сабрана бульбы і цукровых буракоў. Выкананы сацыялістычныя абавязацельствы па кукурузе. Па 400 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы сабрана ў сярэднім з кожнага гектара, а ў Брэсцкай вобласці — больш 500 цэнтнераў. У 183 калгасах сярэдні ўраджай склаў звыш 800 цэнтнераў з гектара. А ў 400 звеннях сабралі ад 1000 да 1500 цэнтнераў кукурузы. Зусім нядаўна, не-

калькі год назад аб такім ураджай кукурузы ў Беларусі нават не марылі.

Поспехі першага года сямігодкі дазваляць нашай рэспубліцы выканаць сямігадовы план датэрмінова, у 5—6 год.

Калгасы і саўгасы рэспублікі пачалі ўкараняць самыя перадавыя метады ў свінагадоўлі. У 40 працэнтах калгасаў прымяняецца свабодна-выгульнае ўтрыманне свіней. У выніку гэтага затраты кармоў на кілаграм прыбаўлення ў вазе значна скарачаюцца. Знатная свінарка саўгаса імя Дзяржынскага Ганна Нікульская адкарміла ў мінулым годзе 970 свіней агульнай жывой вайгой у 1008 цэнтнераў. Ставіцца задача ўжо ў гэтым годзе перавесці свіней на свабодна-выгульнае ўтрыманне ва ўсіх калгасах рэспублікі. Гэта дасць магчымасць намнога скараціць патрэбу ў рабочай сіле і ў 3—4 разы больш размясціць жывёлы на той жа плошчы.

Працаўнікі сельскай гаспадаркі рэспублікі поўны велізарнага жадання ўнесці свой уклад у агульнанародную барацьбу за датэрміновае выкананне сямігадовага плана.

Калгаснікі Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці ўзялі на сябе новыя, павышаныя абавязацельствы і выклікалі на спаборніцтва працаўнікоў калгасных палёў Пінскага раёна.

Падведзены вынікі сацыялістычнага спаборніцтва працаўнікоў сельскай гаспадаркі раёна. Нягледзячы на неспрыяльныя кліматычныя ўмовы, павысілася ўраджайнасць збожжавых, бульбы і кукурузы ў параўнанні з 1958 годам. У раёне вырасла цэлая армія перадавікоў — майстроў сваёй справы, якімі ганарыцца ўся рэспубліка. Гэта даярка калгаса «Шлях да камунізма» Марыя Максімовіч, якая надала па 4850 кг малака ад каровы, свінарка калгаса імя Сталіна Ганна Парасевіч, якая адкарміла 405 свіней, звенявая гэтага ж калгаса камсамолка Зінаіда Багнавец, якая вырастала на плошчы 11 гектараў па 1620 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы з кожнага гектара.

За работай Пленума Цэнтральнага Камітэта партыі з вялікай увагай сачылі ўсе савецкія людзі. Сэрца кожнага чалавека напаялася велізарнай радасцю і гонарам за сваю сацыялістычную Радзіму, за вялікую і мудрую партыю Леніна, якая вядзе нас ад перамогі да перамогі. У рабоце Пленума разам з членамі ЦК КПСС прымалі ўдзел перадавыя працаўнікі калгасаў і саўгасаў — паляводы, жывёлаводы, механізатары. Многія з іх выступалі з трыбуны Пленума і расказвалі аб сваёй рабоце. Найбольш выдатным працаўнікам калгасных палёў Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы, вялікая група працаўнікоў сельскай гаспадаркі ўзнагароджана ордэнамі і медалямі.

У выніку гераічнай працы рабочых, калгаснікаў, савецкай інтэлігенцыі за невялікі адрэзак часу пасля XXI з'езду партыі дасягнуты новыя буйныя поспехі ў развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі і навукі, ва ўздыме дабрабыту савецкага народа.

Пленум ЦК нашай партыі заклікаў калгаснікаў, рабочых, спецыялістаў сельскай гаспадаркі, усіх працоўных, партыйных, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацыі накіраваць усю сваю энергію на датэрміновае выкананне заданняў сямігодкі, унесці дастойны ўклад у справу ўсёнароднай барацьбы за пабудову камунізма ў нашай краіне. Партыя кліча савецкі народ да новых слаўных спраў.

Савецкія жанчыны заўсёды на ўсіх адказных этапах сацыялістычнага будаўніцтва былі ў першых радах барацьбы за ажыццяўленне светлых ідэалаў — пабудовы камунізма ў нашай краіне. Савецкія жанчыны ніколі не шкадавалі сіл у імя працвітання сваёй Радзімы.

Няма сумнення ў тым, што і цяпер, у другім годзе сямігодкі, яны будуць адстойваць сваёй шчырай працай гонар нашай Радзімы, будуць і надалей ісці ў першых радах актыўных будаўнікоў камунізма.

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРИЦАЦЬ ШОСТЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 1

СТУДЗЕНЬ 1960

1

ЗАРЯЧАНСКАЯ КАРАЛЕВА

НА ўскраіне райцэнтра пасажыры міжволі прыхінуліся да шыбаў аўтобуса. Увагу ўсіх прыцягнулі бронзавыя фігуры зуброў, якія ўзняліся ля дарогі сярод маладога хвойніку. Крута выгінаючы жылістыя шыі, зубры застылі ў велічным і грозным напружанні. Здаецца, яшчэ імгненне, і яны сарвуцца з каменных п'едэсталяў.

Скульптуры пастаўлены нядаўна. Яны як бы ўказваюць шлях, клічуць у Белавежскую пушчу — красу і гонар беларускай прыроды. Як добра было б, не выходзячы з аўтобуса, праехаць у гэтыя сінеючыя здалёку запаведныя лясы, паблukaць там па першаму снегу, убачыць сапраўдных, жывых зуброў!.. Але што зробіш — трэба выходзіць.

Аўтобус спыніўся. Побач з прыпынкам на нядаўна ўкапаным слупе спрытна працуе манцёр.

— Далёка да Зарэчча?

Манцёр быццам не чуе. Але вось ён робіць яшчэ адно намаганне, прыладжвае ізалятар і, павольна перастаўляючы кошкі, спускаецца ўніз.

— Ух і вецер!.. — ківае ён на слуп. — Да Зарэчча, гаворыце?.. Недалёка... — І, памаўчаўшы, дадае: — Напэўна, таксама да звеннявой?..

— Адгадалі.

— Так і ведаў. Да яе кожны дзень прыязджаюць. Учора двое з Масквы былі. Сёння з Брэста машына прайшла... Раней туды і дарогі не было, а цяпер... Вось што значыць кукуруза, каралева палёў! Праз гэтую кукурузу і наша Тася нібы каралевай стала. Фатаграфуюць, ва ўсіх газетах пра яе пішуць...

Манцёр закурвае, каб сагрэцца.

— Значыць, у Зарэчча? Ну вось так проста і кроцце. Бачыце слупы? Ды не тыя, а вось гэтыя, прасмоленыя!.. На тых, старых, — радыё. А гэтыя — электрычныя... Дзвесце штук паставілі. Засталося пяцьсот... Паставім!.. Хутка і ў Стараволі і ў Зарэччы — ва ўсім калгасе лямпачкі ўспыхнуць...

Манцёр дакурвае, кідае акурак і, смешна пераступаючы ў кошках, накіроўваецца да наступнага слупа. Але вось ён паварочваецца і крычыць: «Там ля балота правей трымайце!»

З Таісіяй Кобрынец мы сустрэліся ўвечары на ферме. Яна прыйшла сюды дапамагчы сястры Галі. Галя маладая даярка і ёй пакуль цяжка спраўляцца з дванаццацю замацаванымі за ёй каровамі. Але ў гэты вечар Галя наадрэз адмовілася ад дапамогі.

— Ну чаго ты прыйшла? — заявіла яна. — Табе да выступлення трэба рыхтавацца.

— Я падрыхтавалася...

— Ну дык сукенку ідзі падпрасуй. Гэта ж не куды-небудзь, а на абласную камсамольскую канферэнцыю ехаць!.. Ідзі, і слухаць не хачу!..

Тася, нарэшце, згадзілася з довадамі сястры. Выступленне яна напісала. Але ці так?

Прыйшоўшы дадому, яна зноў задумалася над разгорнутым сшыткам. І чым больш думала, тым усё больш здавалася, што яна не зможа выступіць. Побач сядзела маці Ганна Васільеўна і, пазіраючы на дачку, таксама перажывала. Адна справа вырошчваць кукурузу, а вось расказаць пра гэта... Маці ўздыхала і раіла пайсці да брыгадзіра. Брыгадзір Аляксандр Іванавіч, былы настаўнік, цяпер вучыцца ў сельскагаспадарчай акадэміі... Хто ж, як не ён, дапаможа...

Яшчэ пяць год назад у калгасе «Перамога» і не думалі аб кукурузе. А калі здаралася, хто загаворваў аб гэтым на сходзе, то на яго глядзелі, як на дзівака.

— Ты што, з месяца зваліўся? Якая тут кукуруза: пяскі, балоты...

Але пытанне аб кукурузе ўсё ж было ўзнята. Узняў яго новавыбраны старшыня Валянцін Цімафеевіч Калько.

Спачатку было вырашана пасеяць «для пробы». Сеялі, як умелі, у дрэнна падрыхтаваную глебу. І, зразумела, кукуруза не ўрадзіла.

— Дарэмна толькі зямлю займаем, — бурчэлі старыя.

— Але як жа быць з кармамі? — пыталі маладыя.

Старыя скардзіліся на збыднелыя лугі, але толкам не маглі адказаць на гэта важнае, як ніколі востра паўстаўшае пытанне.

Аднойчы Тасю Кобрынец, зусім маладую дзяўчыну, якая толькі што скончыла сямігодку, выклікалі ў праўленне калгаса. Маленькая, шчуплая, яна пераступіла парог, стала ля дзвярэй.

— Ну вось, — пачаў старшыня. — Мы тут парайліся і думаем прызначыць цябе звеннявой... Што скажаш?

Тася сумелася. Як гэта так, адразу брацца за такую адказную справу. Колькі звеннявых было — усе адмовіліся. А яна хто? Аграном які? І галоўнае, што бянтэжыла яе, — у звяне па вырошчванню кукурузы ў асноўным пажылыя жанчыны. Там жа працуе маці. Выходзіць, што і мамай прыдзецца камандаваць...

— Ну, дык як? Згодна?

Тася пайшла, не даўшы станоўчага адказу. Зрабіць рашучы крок дапамагла ёй маці.

— Не бойся, дачушка, — загаварыла яна, калі Тася прыйшла дадому. — Я заўсёды з табой...

Надышла вясна, і Тася ў першыя ж дні сустрэлася з цяжкасцямі. Не так вось проста было арганізаваць сяўбу кукурузы. А тут яшчэ знайшліся жанчыны, якія, здаецца, толькі і чакалі выпадку, каб па-

жартаваць з яе, маладзенькай звеннявой. Ледзь што не так ужо — абгаворы, плёткі:

— Дзяўчо, а таксама — у начальнікі!..

— Ды ёй яшчэ ў лялькі гуляць...

Іншы раз Тася вярталася з поля засмучоная, разгубленая і доўга не магла заснуць. Яна ўжо думала над тым, як адмовіцца ад кіраўніцтва звяном. Аднойчы нават загаварыла на гэтую тэму з брыгадзірам. Але Аляксандр Іванавіч і слухаць не захацеў. Паляпаў яе па плячы, засмяяўся:

— Ды ты — што? У цябе цудоўны пачатак!

— Бабы балбочуць рознае...

— Ну і няхай балбочуць. На тое яны і бабы. А ты быццам не чуеш...

Тася перастала звяртаць увагу на бабскія плёткі. Выведзе звяно ў поле, размерае дзялянкі. Апошняю — сабе. І пачынае палоць. Пакуль жанчыны яшчэ гамоняць, дзелячыся «апошнімі навінамі», яна, глядзіш, адарвалася і ўжо далёка ўперадзе. Жанчыны здзіўляюцца: як жа так, пачала апошняй, а ўсіх абганяла.

На руках у Тасі з'явіліся мазалі. Але яна не звала на гэта. Трэба было паказаць прыклад сваёй працы. Чым жа яшчэ «возьмеш» іх, гэтых вострых на язык, дасціпных і звыклых да працы жанчын.

З восені ў калгасе пачаў працаваць аграгатацкі гурток і звеннявая Кобрынец стала яго актыўнай слухачкай. Яна старанна вяла запісы, шмат чытала рэкамендаванай літаратуры. І не толькі сама вучылася, дапамагала іншым, уцягвала ў вучобу ўсё звяно.

Зусім па-іншаму сустрэлі ў Зарэччы вясну 1959 года. Зямлю, адведзеную пад кукурузу, угноілі. І не абы-як, як гэта бывала раней, а па трыццаць пяць тон гною на кожны гектар вывезлі. Звяно стала больш дружнае. Звеннявую падтрымлівалі дзяўчаты. Надзя Шчэрба, Вера Субота, Аня Гук і многія іншыя гарой стаялі за тое, каб не ўпусціць гонар звяна, выканаць узятыя абавязацельствы. Выраслі выклікаць на спаборніцтва звяно, якім кіравала Марыя Шчэрба.

Але тут здарылася нечаканае.

— Няма чаго нам спаборнічаць! — заявіла Марыя.

— Як гэта?

— А так. Не жадаю кіраваць звяном. Што толку? Працуем, працуем, а кукурузы кот наплакаў...

— Што ты, Марыя!.. Няўжо кінеш звяно?

— Падумаеш, такая важнасць! Я была трэцяй. Чацвёртая знойдзецца...

Раніцай да Тасі прыйшоў брыгадзір.

— Ведаеш, Марыя наадрэз адмовілася ўзначальваць звяно.

— Ведаю.

— Гэта добра, што ты ведаеш. Але тут справа бачыш у чым, — брыгадзір задумаўся. — Я ўжо са старшынёй гаварыў... Будзеш кіраваць адна...

— Што вы... Цяжка... Пяцьдзесят чалавек...

— А мне — лёгка? У мяне вунь усё сяло...

Тася баялася, што зноў пачнецца неразбярэха. Многіх жанчын са звяна Марыі яна добра не ведала. Але брыгадзір настойваў:

— Думаць няма калі, Таісія Андрэўна, — ён упершыню назваў яе па імені і па бацьку.

Звяно павялічылася ўдвая. Разам з тым павялічыліся і яго задачы.

Трэба было пасеяць трыццаць гектараў кукурузы. Прычым, што было асабліва цяжка — пасеяць уручную, пад матыку. У калгасе ўсяго адна кукуруза-саджалка і тая дзесьці там, у іншым сяле. Апрача кукурузы, пасеялі 22 гектары ільну, 4 гектары цукровых буракоў. Але больш за ўсё баяліся за кукурузу.

Уначы падзьмуў халодны вецер. Па небе пацягнуліся нізкія хмары. А раніцай, выйшаўшы з дому, Тася жахнулася. На траве белай пялёнкай ляжаў іней. Нічога не сказаўшы маці, яна пабегла ў поле. Яшчэ здалёку заўважыла брыгадзіра, які абыходзіў поле.

— Што цяпер рабіць, Аляксандр Іванавіч? — задыхаўшыся, прагаварыла яна.

— Паглядзім, можа выжыве...

Кукуруза выжыла.

Яе выратаваў гной, пакладзены пры сяўбе ў лункі. Ён сагрэў карэнні, даў цяпло маладым парасткам.

І яшчэ адно няшчасце навалілася на зарачанскіх кукурузаводаў. У маі, калі парасткі падняліся ўжо да калена, нечакана прайшоў лівень. Вада размыла глебу, агаліла карэнне раслін. А дзе-нідзе па нізінах і зусім заліла кукурузу. Як салдаты па трывозе, паднялося ўсё звяно. Людзі, не шкадуючы сіл, капалі каналы для стоку вады, засыпалі карэнні зямлёй, падымалі паваленыя сцяблы...

І толькі тады, калі кукуруза паднялася вышэй чалавечага росту, — лягчэй стала на душы. І чым вышэй падымаліся сцяблы, тым гучней звінелі песні ў звяне Таісіі Кобрынец.

1725 цэнтнераў зялёнай масы з гектара! Такі быў вынік напружанай барацьбы. Такого ўраджаю яшчэ не было на беларускіх палях. Аб зарачанскіх кукурузаводах напісалі ў «Правде». Цяпер у калгасе «Перамога» Пружанскага раёна цяжка знайсці чалавека, які б сумняваўся наконт сяўбы кукурузы. Усе ведаюць: жывёла забяспечана сіласам. Па 13 тон на кожную карову! І кароў не 37 штук, як гэта было пяць год назад, а 330, а разам з маладняком 820 галоў.

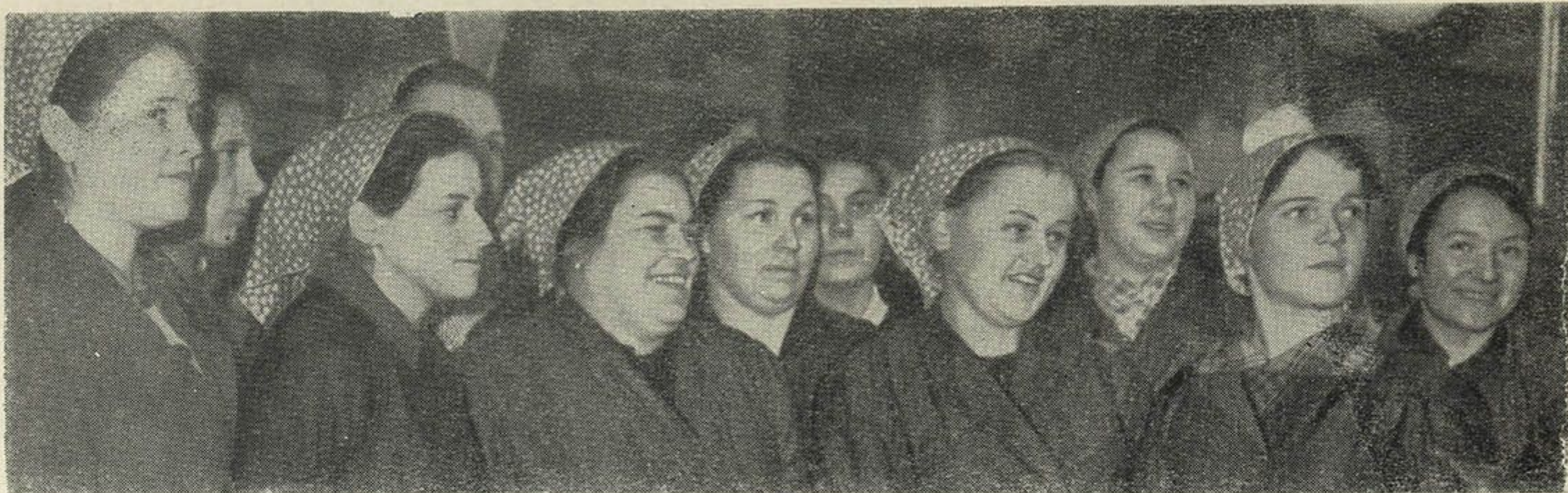
Мы стаім з Таісіяй Кобрынец каля праўлення калгаса. Яна проста, але з густам апранута. Зараз падые машина і яна паедзе ў Брэст на абласную камсамольскую канферэнцыю. Тася абавязкова выступіць. Дзяўчыне ёсць што расказаць.

А. ЛАЗНЯВЫ

У Мінску праходзіў другі Усебеларускі злет вучнёўскіх вытворчых брыгад. Удзельнікі злету працавалі на калгасных палях, рамантавалі свае школы, будавалі майстэрні і спартыўныя пляцоўкі. Іх рукамі вырашчаны багатыя ўраджаі кукурузы, бульбы, збожжавых культур.
На здымку: дэлегаты злету частуюць акадэміка Мацапуру яблыкамі, вырашчанымі на прышкольных участках.

Фота Ф. Бачылы.

На здымку: брыгада Наталлі Ваньковіч, якая заваявала званне брыгады камуністычнай працы.

Новыя радасці

СУСТРАКАЛІ вы сапраўдных сябровак, неразлучных, як іх называюць? Іх усюды ўбачыце разам — у нядзелю і ў будні, у тэатры і парку, за партай і на камсамольскім сходзе. Нават косы ў іх падкаты на адзін фасон, нават сукенкі яны шыюць аднолькавыя.

У трэцім цэху Мінскай абутковай фабрыкі імя Тэльмана такіх сябровак не дзве, не тры. Тут моцна сябруюць семнаццаць. Калі яны заступаюць на змену, цэх нібы расцвітае ад іх вясёлых ветлівых твараў, ад светла-сініх рабочых халатаў, ад яркіх касынак, дзе па чырвонаму полю раскіданы белыя яблычкі. Гэта брыгада Наталлі Ваньковіч з клевага патоку, з падэшва-прымацавальнага ўчастка — брыгада камуністычнай працы.

Калі стужка канвеера рухаецца, Наталля рэдка ўскідае вочы. Але і без таго яна адчувае, як там, над ёй, золатам гараць словы свяшчэнных заповедзяў брыгад камуністычнай працы. Яна ведае іх напамінаць. Яна памятае іх, як клятву, якую вымаўляюць у цішыні перад тварам таварышаў, як непарушны закон свайго жыцця.

Наталлі — 31 год. Яна не гераіня, не славуці чалавек, — гэта маленькая чарнабровая жанчына, гладка прычэсаная, з прыгожымі ззяючымі шэрымі вачыма. Проста ў яе вельмі працавітыя рукі, светлы розум, і яна не ўяўляе жыцця без працы. Адной з першых на фабрыцы яе брыгада рашыла змагацца за высокае званне. Размова была сур'ёзная.

— Гэта ж не проста ганаровае званне, — папярэдзіў брыгадзір. — Добра мы працавалі, а яно ж прымусіць працаваць

яшчэ лепш, праяўляць кемлівасць, не механічна выконваць работу, а творча, з думкай. Сумленна мы жылі, усёй душой любілі Радзіму, а прыдзецца жыць яшчэ больш сумленна, прыдзецца імкнуцца вытравіць у сабе ўсе перажыткі старых часоў, стаць больш уважлівымі, адукаванымі, культурнымі.

Разам з Наталляй, як закон, прымалі словы заповедзі і 16 яе сябровак: «Быць членам брыгады камуністычнай працы, — гэта значыць не адмаўляцца ні ад якой работы, выгадная яна або нявыгадная, цяжкая або лёгка, брацца за яе з ахвотай, словам, адносіцца да справы як да патрэбы і радасці».

Светлыя агенчыкі гараць у прамяністых вачах Наталлі. З гонарам аглядае яна сябровак, як яна называе іх — дзяўчатак. Клапатліва даведваецца, як поспехі ў Люды Козінай, Тані Акуліч. Камсамолкі, як заўсёды, не падвядуць. Сёння Мілія Марголіна хвора, не выйшла. Нават нікому не трэба было ні падказваць, ні намякаць. Дзяўчаты самі падзялілі на дваіх тры працэсы, — нібы гэта звычайная рэч. У гэтую брыгаду ніколі памочніц не запрашаюць. Бывае і два, і тры чалавекі не выйдуць на змену — ніхто не турбуецца, кім іх замяніць. Кожная работніца ў дасканаласці ведае 4—5 працэсаў. Не дарма яны абяцалі свае веды і вопыт не трымаць у «скарбонцы», а дзяліць на ўсіх. «Бачыш — сусед адстае, — гавораць работніцы, — дапамажы. Сам не ўмееш зрабіць — не ганарыся, звярніся да таварыша». Ні ў кога і ў галаве няма шукаць ўдзел больш выгадны, лепшы. Ёсць у іх ра-

боты і чацвёртага разраду, і пятага, і дзевятага. І зарабляюць па-рознаму: хто шэсцьсот, а хто і дзевяцьсот рублёў. Але калі трэба замяніць сябровак, ніхто не задумваецца, — ідзе на работу, якая аплатаецца ніжэй.

Правільна абутніцы лічаць, што адзін гультай — пляма для брыгады, адзін прагул — пляма на ўсіх, адзін дапушчаны брак — бяда цэлага калектыву. Удзастак абяцаў працаваць амаль без пераводу абутку ў другі сорт. Фактычна другога сорту наогул не было. Якой сумнай падзеяй быў для іх выпадак, калі Зоя Гардзіюк, што працуе на намазцы зацяжной кромкі, дапусціла — нават не брак — промах: з-за няўважлівасці крыху парушыла метадку. Брудную работу зараз жа заўважылі на наступных працэсах, адмовіліся прымаць. Гэта парушыла рытм канвеера. Гнеўнымі былі словы работніц, якія сабраліся абмеркаваць гэты ўчынак. Як прасіла прабачэння Зоя перад сяброўкамі, як прасіла дараваць за дрэнную работу. Зразумела Зоя, што гонар брыгады трэба барагчы. Больш такіх выпадкаў у калектыве не паўтаралася.

Самастойныя ў брыгадзе дзяўчаты, вельмі самастойныя. У мінулым годзе паслалі іх майстра вучыцца, нікім не замянілі, а работніцы ўбачылі — справа ідзе не горш. Параіліся і вырашылі працаваць цяпер заўсёды без майстра. Многія сумняваліся ў поспеху, але потым пераканаліся, што справа ідзе добра. Так без майстра і працуе адзіны іх удзастак: Наталля спраўляецца сама.

Шмат патрэбна ведаў, а даў іх ёй адзін толькі вопыт. Вось

ужо сем год яна ў цэху, усё дасканалы вывучыла, ведае добра кожны працэс. Але вопыт вопытам, а вучыцца трэба. Гэта зразумела Наталля. Папраўдзе, аб вучобе ўжо і думкі не было, даўно скончыла дзевяць класаў, работа ішла добра, нібы і патрэбы няма. А цяпер, як стала брыгада камуністычнай, усе вырашылі атрымаць адукацыю, і яна таксама.

— Цяжка будзе, ведаю, — гаворыць Наталля, — і дома шмат спраў, і сыноч Жэнька толькі яшчэ ў трэцім класе, шмат з ім клопатаў. Але вучыцца буду. Вось можа цяпер і жыць бліжэй стану — фабрыка дом пабудавала, абяцае кватэру, — гэта часу прыбавіць.

А час у работніц у высокай цане. Яны ж самі вырашылі: скончыў работу — не траць часу марна. Цябе чакаюць школа, тэхнікум, інстытут. Ёсць вольная хвіліна: бяры ў рукі кнігу. Вучыся так, каб прынесці яшчэ больш карысці свайму народу. Яшчэ толькі аб'яўлена на фабрыцы, што будуць працаваць курсы па падрыхтоўцы ў вышэйшых навучальных ўстановах і тэхнікумы, а дзяўчаты ўжо захвалюваліся, абмяркоўваюць, хто куды пойдзе, — пайсці ж вучыцца трэба абавязкова. Цяпер усе адзін за другім цягнуцца. Таню Акуліч, Люду Козіну і Таню Брэнгаш у прыклад ставяць: яны ўжо займаюцца ў вячэрнім тэхнікуме лёгкай прамысловасці. Не думайце, што гэта лёгка — не толькі што вучыцца пасля некалькіх год перапынку, але нават адважыцца на гэта. Але ахвота — горш няволі. Дзяўчаты ўсе палітшколу наведваюць, у каго падрыхтоўка лепшая — дапамагаюць сяброўкам. Усе зай-

маюцца на курсах тэхнінізму.

Наколькі лягчэй і прыгажэй сталі адносіны, калі ўсе — сячонай адзін за аднаго, калі кожная з семнаццаці сябровак дала слова жыць па правілу: адзін за ўсіх, усе за аднаго. Сталі ўважлівыя, чулыя — і колькі ўбачылі ў кожнай рысачка, якія перашкаджаюць жыць па-новаму, падказалі, дапамаглі выправіць. Цяпер не пачуеш тут грубага слова. Работніцы не пройдуць міма п'яніцы, хулігана, брыдкай лаянкі быццам іх хата з краю. Пакрыўдзілі на іх вачах чалавека — лічаць, што гэта і іх віна. Яны навучыліся перш за ўсё думаць аб іншых, паважаць старасць на вуліцы і дома, а ў сям'і і ў цэху быць ветлівымі, тактычнымі. Яны ведаюць, якое хатняе становішча ў кожнай, як хто праводзіць вольны час.

І колькі новых радасцей адкрылася ім у жыцці. Вось, напрыклад, дні нараджэння. Ра-

ней і не падазравалі, як гэта прыемна — прынесці чалавеку віншаванні ў яго святочны дзень. А як жа была расчулена Зоя Гардзіюк, калі ёй паднэслі прыгожую сукенку, іменна такую, аб якой яна даўно марыла. А для Зіны Крывец якім цудоўным сюрпрызам аказаліся падараваныя сяброўкамі стол і крэслы, як дарэчы спатрэбіліся яны ў новай кватэры.

І іншыя падзеі, не менш важныя, урачыста адзначаюцца ў сябровак. Бригада жаночая! Дзетак у ёй — цэлая армія, любых узростаў. І новыя прыбаўленні немінуць. Нарадзіўся ў Веры Глушаквай сын. Сяброўкі першыя прыйшлі віншаваць маладую маці, прынеслі ў падарунак коўдру, канверцік, распашонкі, пялёнкі. А вось сёння ў перапынак па тэлефоне даведаліся — зноў у іх прыбыло: у Ніны Кудзелька нарадзіўся хлопчык. І зноў падрыхтоўваюць пасаг.

На маленькім ярка-чырвоным вымпеле, што вісіць над канвеерам, — партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна. Пад ім — золатам — ганаровыя словы: бригада камуністычнай працы. Для кожнага рабочага месца, на тумбачцы — вышытая сурвэтка, вазон. Чыста на ўчастку, як у доме ў добрай гаспадыні перад вялікім святам. Плыве стужка канвеера. Для граніцы ўчастка Тамара Кашавая, Каця Яфіменка, Ларыса Алейчык сустракаюць будучую прадукцыю, што ідзе з сушылак: маленькія дзіцячыя чаравікі. З рук у рукі перадаюцца вырабы. Работніцы павінны падрыхтаваць след да прымацавання падэшвы. Свободныя і добра разлічаныя рухі Леаніды Кулінковіч, нядаўніх выпускніц-дзесяцікласніц Людзі Козінай і Тані Акуліч. Больш тысячы пар за змену прамільгне перад вачыма кожнай работніцы. Вось Ніна Рафальская камплектуе дэталі ні-

зу. І нарэшце самы адказны працэс — запрасоўка. Тут прыклеіваецца падэшва да верху пад ціскам 3,5—4 атмасферы. Тут працуюць Марыя Часнок, Марыя Чурко і з імі бригадазір. Зараз перакідны элеватар перадасць чаравічкі на другі — аддзелачны ўчастак. Але раней Таня Брэнгаш правярыць іх якасць. Яе зоркія вочы ўважліва аглядаюць, чулыя пальцы старанна прамацваюць кожную пару маленькага абутку. Бо трэба яго выпусціць такім, каб зручна было тупаць ножкам яе маленькай дачушкі Наташкі, і дзяўчынкі Марусі Чурко, і сына Зои Гардзіюк, і дзяцей Міліі Марголінай, і рэзвым ножкам тысяч і тысяч іншых, незнаёмых маленькіх дзяўчынак і хлопчыкаў. Для іх працуе ў пашывачным цэху на фабрыцы імя Тэльмана бригада камуністычнай працы.

Л. АСТАШАВА

У РОДНЫХ МЕСЦАХ

НЕЯК са сваім малодшым сынам Анатоліем я паехала паглядзець месцы, дзе прайшло маё дзяцінства.

Я памятала, што калісьці, вельмі-вельмі даўно, на гэтых землях людзі з голаду пухлі.

Што тут цяпер?

Мы праязджалі міма палёў. Збожжавыя былі ўбраны, жыта засеяна па-гаспадарску, без агрэху, пачыналася ўборка бульбы. У полі працавалі камбайны. Работа кіпела — любая паглядзець.

Кіламетраў у двух ад вёскі ў балоцістым масіве сасняку размешчана Святое возера. Раней, да рэвалюцыі, да возера можна было падыйці толькі з боку правага берага па лясной сцежцы ад поля, а ў лесе дрыгва не пускала да возера на кіламетр, засмоктвала. Тут вадзілася шмат качак, дзікіх гусей, жураўлёў і іншай дзічыны. Паляваць на звяроў і птушак ніхто не адважваўся, гэта было вялікім грэхам.

Калі ўтварылася гэта Святое возера, ніхто не ведае, толькі з пакалення ў пакаленне перадавалася легенда, быццам раней тут было сяло з царквой, дзе жыло шмат людзей. Яны не маліліся богу, не хадзілі ў царкву, дрэнна працавалі, ленаваліся, не паважалі сваіх паноў. За гэта бог пакараў сяло, паслаў буру, зрабілася землетрасенне і сяло з усімі жыхарамі і царквой правалілася. Пасярэдзіне Святога возера відаць быў крыж ад царквы, ён калі-небудзь з'явіцца над возерам...

Людзі верылі ў легенду паноў і багаццяў, усё чакалі з'яўлення царквы. Легенда пра Святое возера была сфабрыкавана панамі, каб людзі працавалі на іх, каб не забівалі дзічыну. Яны гаварылі, што ў птушках, якія плаваюць у Святым возеры, знаходзяцца душы загінутых грэшнікаў.

З прыходам Савецкай улады возера прывялі ў парадак. На яго балоцістых берагах вырастае лазняк, які схіляе свае галіны ў люстраныя стаячыя воды. Вада адышла ад былога берага да 50 — 60 метраў. Паказаўся з вады і «крыж», які столькі страху наганяў на людзей. Гэта аказалася звычайная галіна дрэва.

Палюбаваўшыся возерам, мы паехалі да брата ў вёску. Па дарозе ўбачылі новую цагляную ферму, кароўнік і цялятнік, крыху далей — цагляную канюшню. Новы гараж для аўтамашын на 7 месц. Пры ўездзе ў вёску красуецца сямігадовая школа.

Не пазналі мы і вёску. Разраслася яна, адбудаваўся, садамі ўпрыгожылася. У кожны дом праведзена радыё. Пасярэдзіне вёскі — клуб, насупраць — харчовы і прамтаварны магазіны. Усё гэта вырасла тут пасля Айчыннай вайны.

Зайшлі мы ў дом да майго брата Івана Ладзесава.

Адразу было відаць, што ў хаце дастатак. Нікеліраваныя ложка аж ззяюць на сонцы. Раней такіх мы і ў вочы

не бачылі. Ёсць швейная машына, гаворыць радыё.

Чаму ж не купляць усё, калі грошы ёсць! На працадзень толькі авансам атрымалі па тры кілаграмы бульбы і кілаграму збожжа. А за апрацоўку ільну калгаснікам выдалі па 800—1000 рублёў грашыма. Мой сын спытаў у дзядзькі пра былое жыццё. І дзядзька раскажаў пляменніку сваю сумную гісторыю.

— Я аслеп, працуючы на паноў. Жылі мы калісьці не так, як вы жывеце. Жылі мы бедна. Бацька мой удзельнічаў у вайне з Японіяй у 1904 г., прыйшоў ранены і памёр. Мне тады было 12 год, адной сястры — 16, другой — 14, а тваёй маці 6 год. Бацька памёр восенню. Без папа хаваць нельга. А грошай няма. Маці паклікала папа суседняга прыходу, той быў не такі пражны на грошы. Поп Шчэрба бясплатна пахаваў бацьку. Даведаўшыся аб пахаванні, наш поп Капаневіч палаяўся з папам Шчэрбам і маці загадаў служыць пахаванне нанава... Адслужылі. За гэта старэйшая сястра Марына два месяцы працавала дарма ў папа.

Праз тыдзень прыйшоў стараста, патрабуе падатак. Маці сказала, што падатак быў заплачаны бацькам. Стараста паскардзіўся ўрадніку, на сходцы маці далі розгі.

Мяне ў 13 год маці аддала ў батракі ў маёнтак Ярашоўка ў экіпажную фабрыку малатабойцам. Мы працавалі разам з кавалямі па 16—18 гадзін у дзень...

Савецкая ўлада мне дапамагла выгадаваць і вывучыць дзяцей. Хіба я думаў некалі жыць гэтак, як цяпер...

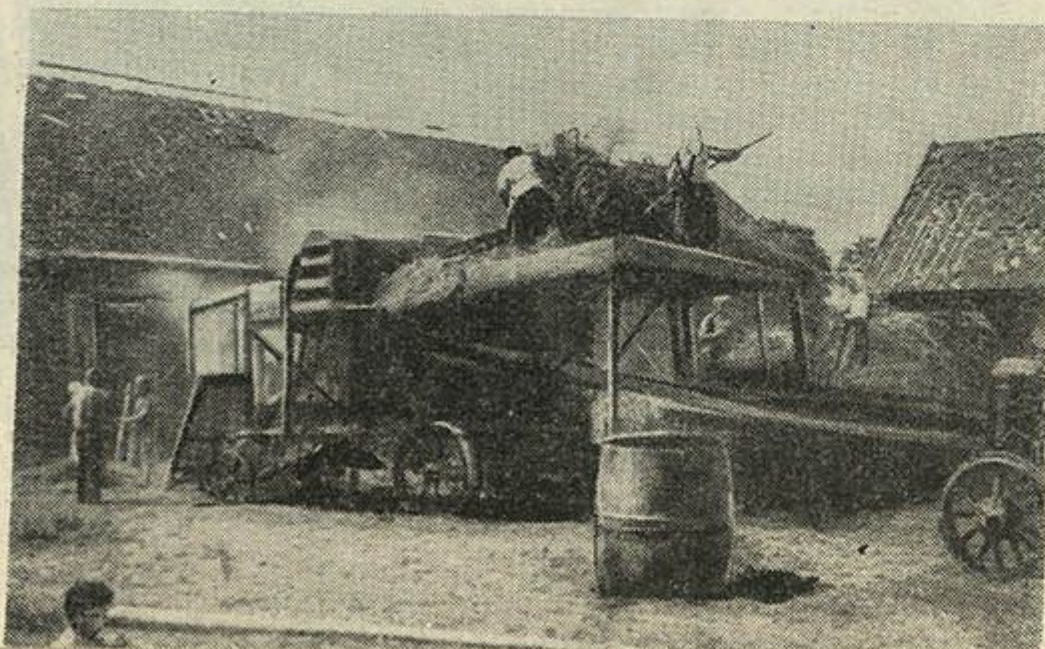
Тое, што мы ўбачылі ў мяне на радзіме, прымусіла радасна біцца сэрца. Людзі жылі ў дастатку, весела, работа спорылася.

А што яшчэ трэба для шчасця?

Л. БАРАВАЯ

г. Хоцімск.

А гэта фота зрабіў мой сын. Яго вельмі зацікавіла калгасная тэхніка.

СТАГОДДЗЕ з дня нараджэння Антона Паўлавіча Чэхава, якое спаўняецца 29 студзеня, — гэта свята нашай культуры. Чэхаў — гонар і слава нашага народа, гонар усяго чалавецтва.

Калі вымаўляеш яго імя, успамінаецца чалавек з простым, прыгожым рускім тварам, з задумлівымі вачыма, з ледзь прыкметнай усмешкай. «Добра ўспамінаць аб такім чалавеку, — гаварыў М. Горкі, — зараз жа ў жыццё тваё вяртаецца бадзёрасць, зноў уваходзіць у яго ясны сэнс».

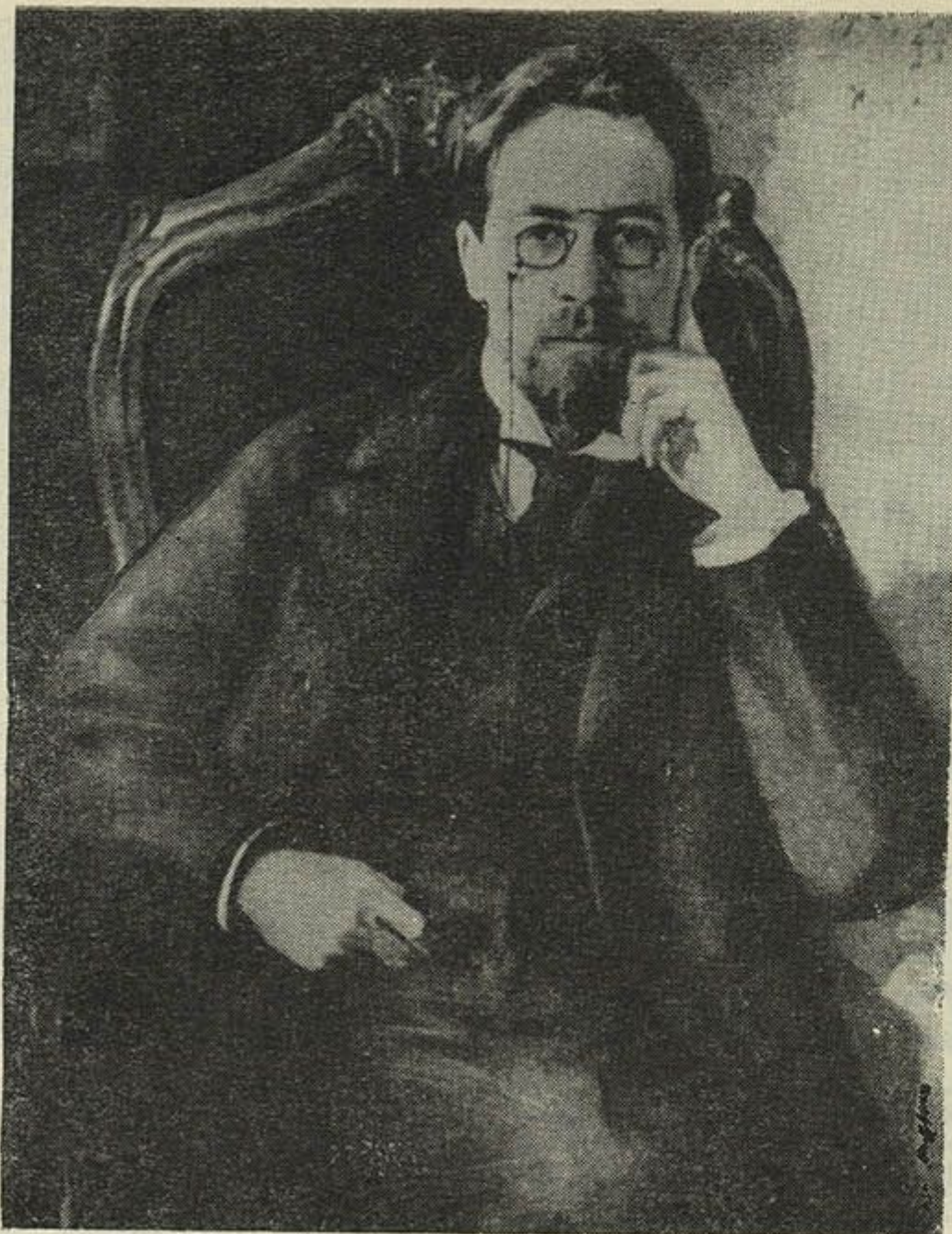
Сваёй творчасцю А. П. Чэхаў выходзіў і выходзіў прыгожае ў людзях, ён гаварыў: у чалавеку павінна быць усё прыгожае — і твар, і адзенне, і душа, і думкі. Таму дэспатызм, пошласць, хлусня заўсёды знаходзілі ў ім строгага суддзю.

Чэхаў пачаў пісаць у 80-х гадах. Пачаў з вясёлых, гумарыстычных апавяданняў. Але прыглядаючыся да іх уважліва, чытач заўважаў, што апавяданні не толькі смешныя, у іх чуецца горкі папрок людзям, якія не паважаюць чалавечую годнасць, падпарадкоўваючыся грубай сіле. У такіх апавяданнях, як «Смерць чыноўніка», «Маска», «Хамелеон» і інш., выкрываліся чынашанаванне, жорсткасць, падхаліства — заганы ўласніцкага свету.

Грознае пракляцце бяздушнаму самадзяржаўнаму ладу прагучэла ў апавяданні «Унтэр Прышыбееў». Дэвіз прышыбеевых: усё павінна маўчаць і падпарадкоўвацца. Гаўклівым хрыплым голасам гэты верны вартавы царызма крычаў: «Разысціся!.. дзе гэта ў законе напісана, каб народу волю даваць?»

З-пад пяра Чэхава з'яўляюцца апавяданні аб прыніжаным і зняважаным чалавеку; не жаль, а актыўнае спачуванне да людзей выклікаюць яны. У апавяданні «Гора» перад чытачом на некалькіх старонках праходзіць усё бязрадаснае жыццё майстра Грыгорыя Пятрова. Ён вязе ў бальніцу жонку і думае аб пражытым жыцці. Сорок год пражылі яны са сваёй старой, і жыццё прайшло, як у тумане: работа, галеча, п'янства, скандалы. Ён хоча сказаць Матроне, што для яго няма нікога на свеце даражэй за яе, што ён любіць яе. Але... позна. Снег ужо не растае на твары старой. «І токар плача... гора перапаўняе яго сэрца. Як на гэтым свеце усё хутка робіцца! Не паспеў ён пажыць са старой, выказаць ёй, пашкадаваць яе, як яна памерла». Гіне і Грыгорый Пятроў, адмарозіўшы ў дарозе рукі і ногі.

Прачытаўшы апавяданне, мы задумваемся не толькі аб тым, якое горкае было жыццё працоўнага чалавека ў царскай Расіі, але задумваемся і аб сабе: «Як хутка на гэтым свеце усё робіцца!». Жыццё не бясконцае, як здаецца ў маладосці, трэба спяшыць

А. П. Чэхаў. Партрэт работы І. Э. Браза. 1898 г.

Гонар і слава НАШАГА НАРОДА

зробіць усё хорошае, добрае, інакш можна спазніцца.

Разнастайныя і багатыя вобразы добрых людзей у творчасці Чэхава. Яго любімы герой — чалавек, які прысвяціў сваё жыццё народу, навуцы, мастацтву. Абывацелям, мяшчанам, шэрым і хмурым людзям пісьменнік процістаўляў сумленых, цікавых і разумных людзей, якіх шмат на Русі. «Божа мой, як багата Расія добрымі людзьмі!» — з захапленнем пісаў Чэхаў.

Такі доктар Дымаў з апавядання «Вяртуха». Сярод акружаўшых яго жонку «славутасцей» Дымаў здаваўся звычайным добрым чалавекам. Мужны і моцны, нястомны ў рабоце, адданы навуцы, ён не любіў, ды і не ўмеў гаварыць гучных слоў.

Дымаў памірае, ратуючы жыццё хворага дзіцяці. «Памірае, таму што ахвяраваў сабой, — гаворыць адзін з яго калег. — Якая страта для навукі! Якія здольнасці! Добрая, чыстая, любячая душа. А працаваў, як вол, дзень і ноч... будучы прафесар павінен быў шукаць сабе практыку і па начах займацца перакладамі, каб плаціць вось за гэтыя... подлыя анучы!»

«...Карастылёў паглядзеў з нянавісцю на Ольгу Іванаўну». Вяртуха — жонка Дымава праглядзела вялікага чалавека, не здолела ўбачыць у звычайным незвычайнае.

Шмат светлых і яркіх старонак Чэхаў прысвяціў сельскаму настаўніку і ўрачу. Ён захапляўся гэтымі працаўнікамі, якія, нягледзячы на матэрыяльную незабяспечанасць, нястомна служылі свайму народу. Мар'я Васільеўна (апавяданне «На падводзе») калісьці была прыгожая і зграбная жанчына. Працуючы настаўніцай у вёсцы ў невыносна цяжкіх умовах, яна агрубела, зрабілася вуглаватай, нялоўкай. Але Мар'я Васільеўна робіць цуды подзвігу, цяропліва і ўпарта робячы сваю скромную справу.

Чэхаў марыў пабудаваць сапнаторыю для сельскіх настаўнікаў. «Ведаеце, — гаварыў ён Горкаму, — я пабудаваў бы такі светлы будынак — вельмі светлы, з вялікімі вокнамі і высокай столлю. У мяне была б цудоўная бібліятэка, розныя музычныя інструменты, пасека, агарод, фруктовы сад; можна было б чытаць лекцыі па аграганіі, метэаралогіі, настаўніку трэба ўсё ведаць, усё!»

Любоў А. П. Чэхава да роднай зямлі і народа натхніла яго на стварэнне ўрачыстага гімна багатырскай Радзіме — апавесці «Стэп». Гэта лірычнае ўсхваляванае апавяданне аб цудоўнай прыгажосці паўднёва-рускай прыроды, аб неабсяжных прасторах роднай зямлі, аб духоўным багацці рускіх людзей, неўтаймоўных, дапытлівых і смелых. Разам з хлопчыкам Ягоркам, які едзе з абозам у горад, мы ўдыхаем водар траў і кветак, адчуваем, якое раскошнае і багатае магчымасцямі жыццё. Стэп выступае як вобраз радзімы, незвычайна багаты ўнутранымі сіламі, але які не ведае шчасця: «І ў перамозе прыгажосці, у лішку шчасця адчуваеш напружанне і смутак, як быццам стэп усведамляе, што... багацце яго і натхненне гінуць дарэмна...»

Думы Чэхава аб народзе, аб цяжкім жыцці прывялі да рашэння адправіцца на Сахалін — месца катаргі і ссылкі. Пісьменнік пахадзіў на Сахаліне па ўсіх турмах, дамах, правёў перапіс насельніцтва. Паездка на Сахалін падкрэсліла ўсю турэмную духату тагачаснага рускага жыцця, царская Расія здавалася яму турмой з наглядчыкамі, кратамі, кайданамі. Так узнікае апавяданне «Палата № 6» — адно з самых моцных твораў рускай літаратуры. Гэтае апавяданне глыбока ўзрушыла У. І. Леніна сваёй абагульняючай сілай. «Палата № 6» напамінала юнаму Уладзіміру Ільічу ўсю шматпакутную Расію, прыдушаную самадзяржаўна-паліцэйскім рэжымам. «Калі я дачытаў увечары гэтае апавяданне, — гаварыў Ленін сястры, — мне зрабілася проста-такі жудасна, я не мог застацца ў сваім пакоі,

я ўстаў і выйшаў. У мяне было такое адчуванне, нібы і я запёрты ў палаце № 6» (Ульянава-Елізарава «Успаміны пра Ільіча»).

Героямі многіх апавяданняў Чэхава з'яўляюцца дзеці. Адчуўшы на самім сабе суровы, «катаржны» рэжым выхавання, пісьменнік рашуча пратэставаў супроць сямейнага прыгнёту, рэлігійнай абраднасці — усяго таго, што абмяжоўвала свабоднае развіццё дзіцяці. І перш за ўсё абурэнне Чэхава выклікала эксплуатацыя дзіцячай працы.

Слёзы падступаюць да горла, калі чытаеш аб беспрасветным жыцці Ванькі Жукава. Яго пісьмо «На вёску дзядулі, Канстанціну Макарычу» дайшло да кожнага з нас. Яшчэ больш страшная карціна ў апавяданні «Спаць хочацца». Дзяўчынка-сірата даведзена сістэматычнымі пакутамі, бяссонніцай да непрытомнага стану, яна не можа справіцца з авалодаўшым ёю кашмарам і забівае дзіця. Гневам і нянавісцю да гаспадароў-мучыцеляў дзяцей заражаў Чэхаў душы чытачоў.

Пяшчотная любоў пісьменніка да дзяцей без сентыментальнасці і саладжавасці заўважаецца ў апавяданнях «Грыша», «Кухарка жэніцца», «Дзетвара» і інш. Як з захапленнем расказвае Чэхаў аб «важнай» падзеі ў жыцці чатырохгадовай Ніны і шасцігадовага Вані: у іх у доме «кошка ашчанілася!» Дзеці гараць жаданнем дапамагчы нованароджаным кацянятам, прыносяць ім мяса і малако, робяць беспаспяховыя спробы адкрыць у іх вочы, дастаюць кардонкі з-пад капелюшоў, каб пабудаваць кацянятам домікі. У якой сям'і не было такой «падзеі»!

Перадаючы перажыванні дзяцей, Чэхаў нібы пераўвасабляецца ў сваіх маленькіх герояў, глядзіць на свет іх вачыма. Таму назаўсёды застануцца любімымі дзіцячымі кніжкамі апавяданні «Каштанка» і «Белалобы».

Буйнейшай з'явай сусветнага мастацтва з'явілася драматургія Чэхава. Разам з узнікшым у 1898 г. Маскоўскім мастацкім тэатрам Чэхаў павёў барацьбу за новы, дэмакратычны тэатр. Яго п'есы «Чайка», «Дзядзя Ваня», «Тры сястры», «Вішнёвы сад» зрабілі пераварот у дра-

матургіі. Устарэлыя дзеянні, павярхоўныя сюжэты Чэхаў замяніў прыгожай, мастацкай, сапраўднай праўдай жыцця. Яго п'есы хваляюць глыбінёй чалавечых перажыванняў.

На заслоне Маскоўскага мастацкага тэатра — эмблема «Чайкі». Яна сімвалізуе велізарную ролю Чэхава ў жыцці тэатра і ў той жа час — само мастацтва, якое, падобна да гордай чайкі, павінна быць накіравана ў палёце да святла, да сонца, да шчасця.

Цяжка пералічыць усё тое, што зроблена А. П. Чэхавым. Ён быў глыбока перакананы, што «бяздзейнае жыццё не можа быць чыстым» і, заклікаючы да натхнёнай, высакароднай працы, сам працаваў з захапленнем і любоўю. Ён напісана дваццаць тамоў сусветна праслаўленай прозы, а апрача таго, ён разводзіў сады, будаваў школы і бальніцы, ствараў бібліятэкі і бясплатна лячыў тысячы сялян, арганізоўваў дапамогу галадаючым і паставіў помнік Пятру Першаму ў Таганрогу. Усё гэта Чэхаў рабіў дзеля таго, каб людзі зажылі разумней і шчаслівей.

На парозе рэвалюцыі 1905 года Чэхаў адчуваў, што Расія знаходзіцца напярэдадні вялікіх падзей, ён адчуваў набліжэнне рэвалюцыі.

— Добры дзень, новае жыццё! — гэтыя апошнія словы Чэхава з «Вішнёвага саду» — прывітанне вызваленай радзіме. Пісьменнік не дажыў да гэтых дзён, ён памёр у 1904 годзе. Але ён пачуў наступленне новага свету і дапамог яго нараджэнню.

Чэхава любяць і ведаюць у Кітаі і Амерыцы, Англіі і Францыі. «Чэхаў — вялікі пісьменнік рускай класікі — належыць усім нам», — гавораць народы свету. Яго творы служаць сёння вялікай справе аб'яднання і дружбы народаў.

П. ЦІМАФЕЕЎ

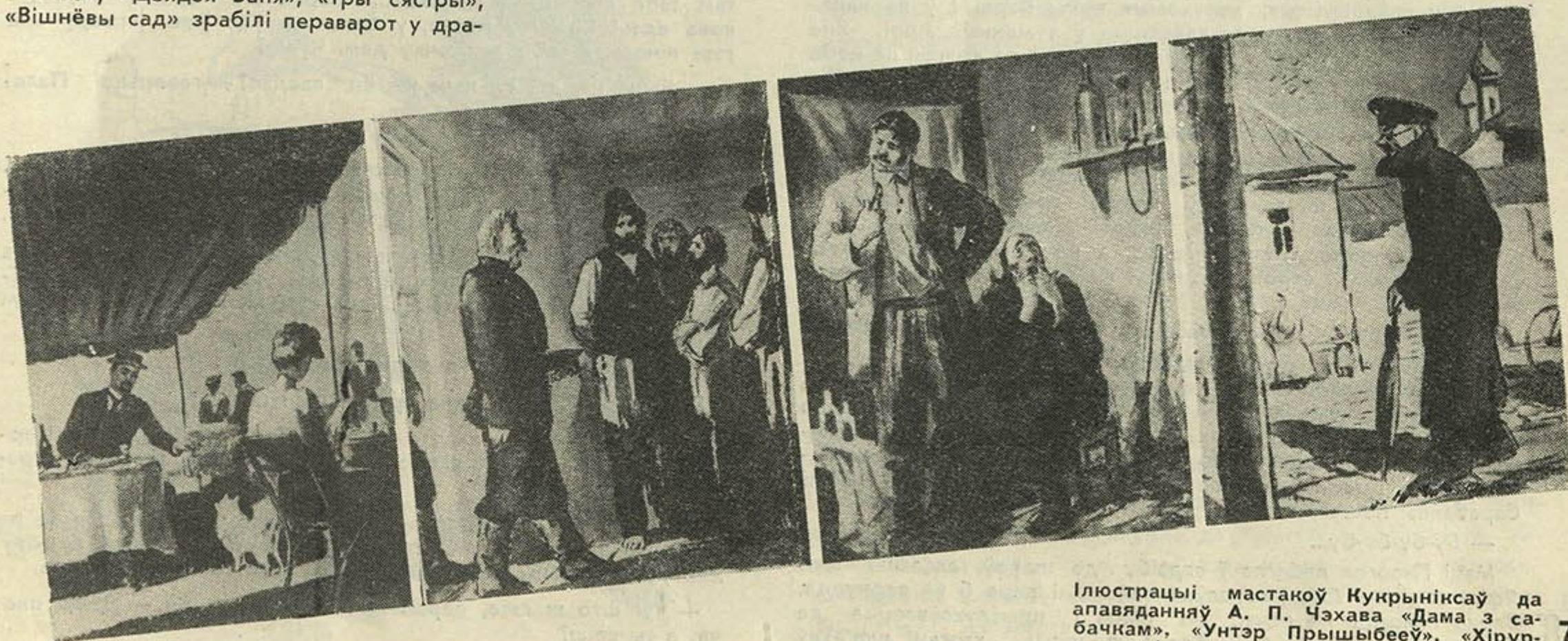
Мне здаецца, што ўсякі чалавек пры Антону Паўлавічу міжволі адчуваў у сабе жаданне быць прасцей, прайдзівай, быць больш самім сабой, і я не раз назіраў, як людзі скідалі з сябе стракатыя ўборы кніжных фраз, модных слоў і ўсе іншыя дзішавенькія штучкі, якімі рускі чалавек, жадаючы паказаць еўрапейца, упрыгожвае сябе, як дзікун ракавінамі і рыбінымі зубамі. Антон Паўлавіч не любіў рыбіныя зубы і пейнэвыя пер'і; усё стракатае, грывучае і чужое, надзетае чалавекам на сябе для «большай важнасці», выклікала ў ім збянтэжанне, і я заўважаў, што кожны раз, калі ён бачыў перад сабой стракатага чалавека, ім авалодала жаданне вызваліць яго ад усёй гэтай цяжкай і непатрэбнай мішуры, якая скажала сапраўдны твар і жыўчую душу суб'яднікі. Усё жыццё А. Чэхаў пражыў на сродкі сваёй душы, заўсёды ён быў самім сабою, быў унутрана свабодны і ніколі не лічыўся з тым, чаго адны — чакалі ад Антона Чэхава, другія, больш грубыя, патрабавалі. Ён не любіў размоў на «высокія» тэмы, — размоў, якімі гэты мілы рускі чалавек так старанна пацяшае сябе, забываючы, што смешна, але зусім не разумна разважаць аб аксамітных касцюмах у будучым, не маючы ў цяперашнім нават добрых штаноў.

Прыгожа проста, ён любіў усё простае, сапраўднае, шчырае, і ў яго была своеасаблівая манера рабіць людзей простымі.

А. М. ГОРКІ.

І ў жыцці Чэхаў адносіўся з незвычайнай любоўю і ўвагай да кожнага так званага непрыкметнага чалавека і знаходзіў у ім душэўную прыгажосць. Людзі любілі яго пашчотна і ішлі да яго, не ведаючы яго, каб пабачыць, паслухаць.

О. Л. КНІПЕР-ЧЭХАВА.

Ілюстрацыі мастакоў Кукрыніксаў да апавяданняў А. П. Чэхава «Дама з сабакам», «Унтэр Прышыбееў», «Хірургія», «Чалавек у футляры».

А. П. ЧЭХАЎ

Спаць хочацца

Мал. Ю. Пучынскага

Апавяданне

НОЧ. Нянька Варка, дзяўчынка гадоў трынаццаці, калыша калыску, у якой ляжыць дзіця, і ледзь чутна мурлыкае:

Баю-баюшкі-баю,
А я песеньку спяю...

Перад абразом гарыць зялёная лампадка; праз увесь пакой ад кута да кута цягнецца вяроўка, на якой вісяць пялёнкі і вялікія чорныя панталоны. Ад лампадкі кладзецца на столь вялікая зялёная пляма, а пялёнкі і панталоны кідаюць доўгія цені на печ, калыску, на Варку... Калі лампадка пачынае мігаць, пляма і цені ажываюць і прыходзяць у рух, як ад ветру. Душна. Пахне капустай і шавецкім таварам.

Дзіця плача. Яно даўно ўжо асіпла і знемаглося ад плачу, але ўсё яшчэ крычыць і невядома, калі яно сунімецца. А Варцы хочацца спаць. Вочы яе зліпаюцца, галаву цягне ўніз, шыя баліць. Яна не можа варухнуць ні павекамі, ні губамі, і ёй здаецца, што твар яе высах і знямеў, што галава стала маленькай, як шпілечная галоўка.

— Баю-баюшкі-баю, — мурлыкае яна, — табе кашкі навару...

Пад печку крычыць цвыркун. У суседнім пакоі, за дзвярыма, храпуць гаспадар і чаляднік Афанасій... Калыска жаласна скрыпіць, сама Варка мурлыкае — і ўсё гэта зліваецца ў начную, закалыхваючую музыку, якую так соладка слухаць, калі кладзешся ў пасцель. Цяпер жа гэта музыка толькі раздражняе і гняце, таму што яна ўганяе ў дрымоту, а спаць нельга; калі Варка, не дай бог, засне, то гаспадары прыб'юць яе.

Лампадка мігціць. Зялёная пляма і цені прыходзяць у рух, лезуць у паўадкрытыя, нерухомыя вочы Варкі і ў яе напалову заснуўшым мозгу складваюцца ў туманныя мроі. Яна бачыць цёмныя хмары, якія ганяюцца адна за другой па небе і крычаць, як дзіця. Але вось падзьмуў вецер, прапалі хмары, і Варка бачыць шырокае шасэ, пакрытае вадкай граззю; па шасэ цягнуцца абозы, плятуцца людзі з клункамі на спінах, носяцца ўзад і ўперад нейкія цені; па абодва бакі скрозь халодны, суровы туман відаць лясы. Раптам людзі з клункамі і ценямі падаюць на зямлю ў вадкую гразь. — «Навошта гэта?» — пытае Варка. — «Спаць, спаць!» — адказваюць ёй. І яны засынаюць моцна, спяць соладка, а на тэлеграфных дратах сядзяць вароны і сарокі, крычаць, як дзіця, і стараюцца разбудзіць іх.

— Баю-баюшкі-баю, а я песеньку спяю... — мурлыкае Варка і ўжо бачыць сябе ў цёмнай, душнай хаце.

На падлозе варочаецца яе нябожчык бацька Яфім Сцяпанаў. Яна не бачыць яго, але чуе, як ён качаецца ад болю па падлозе і стогне. У яго, як ён гаворыць, «разыгралася грыжа». Боль такі моцны, што ён не можа выгаварыць ніводнага слова і толькі ўцягвае ў сябе паветра і адбівае зубамі барабанны пошчак:

— Бу-бу-бу-бу...

Маці Палагея пабегла ў сядзібу да паноў сказаць, што Яфім памірае. Яна ўжо даўно пайшла і пара б ёй вярнуцца. Варка ляжыць на печы, не спіць і прыслухоўваецца да бацькоўскага «бу-бу-бу». Але вось чуваць, хтосьці пад'ехаў

да хаты. Гэта паны прыслалі маладога доктара, які прыехаў да іх з горада ў госці. Доктар уваходзіць у хату; яго не відаць папацёмку, але чуваць, як ён кашляе і ляскае дзвярыма.

— Запаліце агонь, — гаворыць ён.

— Бу-бу-бу... — адказвае Яфім.

Палагея кідаецца да печы і пачынае шукаць чарапок з запалкамі. Праходзіць хвіліна ў маўчанні. Доктар, пакапаўшыся ў кішэнях, запальвае сваю запалку.

— Зараз, бацюхна, зараз, — гаворыць Палагея, кідаецца вон з хаты і, трохі сचाкаўшы, вяртаецца з агаркам.

Шчокі ў Яфіма ружовыя, вочы блішчаць і позірк нека асабліва востры, нібы Яфім бачыць наскрозь і хату, і доктара.

— Ну, што? Што ты гэта ўздумаў? — гаворыць доктар, нагінаючыся да яго. — Эге! Ці даўно гэта ў цябе?

— Чаго-с? Паміраць, ваша блagarоддзе, прыйшоў час... Не быць мне ў жывых...

— Годзе глупства гаварыць... Вылечым!

— Гэта як ваша ласка, ваша блagarоддзе, дзякуем пакорна, а толькі мы разумеем... Калі смерць прыйшла, што ўжо тут.

Доктар з чвэрць гадзіны важдзецца з Яфімам; потым падймаецца і гаворыць:

— Я нічога не магу зрабіць... Табе трэба ў бальніцу ехаць, там табе аперацыю зробіць... Зараз жа едзь... Абавязкова едзь! Крышку позна, у бальніцы ўсе ўжо спяць, але гэта нічога, я табе запісачку дам. Чуеш?

— Бацюхна, ды на чым жа ён паедзе? — гаворыць Палагея. — У нас няма каня.

— Нічога, я папрашу паноў, яны дадуць каня.

Доктар адыходзіць, свечка тухне і зноў чуецца «бу-бу-бу»... Праз паўгадзіны да хаты хтосьці пад'язджае. Гэта паны прыслалі драбіны, каб ехаць у бальніцу. Яфім збіраецца і едзе...

Але вось надыходзіць прыгожая, ясная раніца. Палагеі няма дома: яна пайшла ў бальніцу даведацца, што робіцца з Яфімам. Дзесьці плача дзіця і Варка чуе, як хтосьці яе голасам спявае:

— Баю-баюшкі-баю, а я песеньку спяю...

Вяртаецца Палагея, яна хрысціцца і шэпча:

— Уначы ўправілі яму, а раніцой богу душу аддаў... Царства нябеснае, вечны спакой... Кажуць, позна захапілі... Трэба б раней...

Варка ідзе ў лес і плача там, але раптам хтосьці б'е яе па патыліцы з такой сілай, што яна стукаецца ілбом аб бярозу. Яна ўзнямае вочы і бачыць перад сабой гаспадара-шаўца.

— Ты што ж гэта, паршывая? — гаворыць ён. — Дзіця плача, а ты спіш?

Ён балюча цягае яе за вуха, а яна ўстрашае галавой, калыша калыску і мурлыкае сваю песню. Зялёная пляма і цені ад панталонаў і пялёнак ківаюцца, падміргваюць ёй і хутка зноў авалодваюць яе мозгам. Зноў яна бачыць шасэ, пакрытае вадкаю гразцю. Людзі з клункамі на спінах і цені разлягліся і моцна спяць. Гледзячы на іх, Варцы вельмі хочацца спаць; яна лягла б з асалодай, але маці Палагея ідзе побач і падганяе яе. Абедзве яны спяшаюць у горад наймацца.

— Падарыце што-небудзь жабрачкам! — просіць маці ў сустрэчных. — Зрабіце боскую міласць, пані міласэрныя!

— Падай сюды дзіця! — адказвае ёй чыйсьці знаёмы голас. — Падай сюды дзіця! — паўтарае той жа голас, але ўжо злосна і рэзка. — Спіш, подлая!

Варка ўскоквае і, агледзеўшыся, разумее, у чым справа: няма ні шасэ, ні Палагеі, ні сустрэчных, а стаіць пасярод пакой адна толькі гаспадыня, якая прыйшла пакарміць сваё дзіця. Пакуль тоўстая, плячыстая гаспадыня корміць і ўнімае дзіця, Варка стаіць, глядзіць на яе і чакае, калі яна скончыць. А за вокнамі ўжо сінее паветра, цені і зялёная пляма на столі прыкметна бляднеюць. Хутка раніца.

— Вазьмі! — гаворыць гаспадыня, зашпільваючы на грудзях кашулю. — Плача. Напэўна, сурочылі.

Варка бярэ дзіця, кладзе яго ў калыску і зноў пачынае калыхаць. Зялёная пляма і цені мала-памалу знікаюць і ўжо няма каму лезці ў яе галаву і туманіць мозг. А спаць хочацца па-ранейшаму, вельмі хочацца! Варка кладзе галаву на край калыскі і калыша ўсім тулавам, каб перасіліць сон, але вочы ўсё-такі зліпаюцца і галава цяжкая.

— Варка, запалі ў печы! — чуецца за дзвярыма голас гаспадара.

Значыць, пара ўжо ўставаць і брацца за работу. Варка пакідае калыску і бяжыць у хлеш па дровы. Яна рада. Калі бегаеш і ходзіш, спаць ужо не так хочацца, як седзячы. Яна прыносіць дровы, паліць у печы і адчувае, як распраўляецца яе знямелы твар і як праясняюцца думкі.

— Варка, стаў самавар! — крычыць гаспадыня.

Варка шчапае лучыну, але ледзь паспявае запаліць іх і сунуць у самавар, як чуецца новы загад:

— Варка, пачысці гаспадару галёшы!

Яна садзіцца на падлогу, чысціць галёшы і думае, што добра б сунуць галаву ў вялікі, глыбокі галёш і падрамаць у ім крышку...! Раптам галёш расце, пухне, напэўнае сабою ўвесь пакой. Варка ўпускае шчотку, але зараз жа ўстрашае галавой, вылуплівае вочы і стараецца глядзець так, каб прадметы не раслі і не рухаліся ў яе вачах.

— Варка, памый знадворку лесвіцу, а то ад заказчыкаў сорамна!

Варка мые лесвіцу, прыбірае пакоі, потым паліць у другой печы і бяжыць у крамку. Работы шмат, няма ніводнай хвіліны вольнай.

Але нішто так не цяжка, як стаяць на адным месцы перад кухонным сталом і абіраць бульбу. Галаву цягне да стала, бульба мітусіцца ў вачах, нож валіцца з рук, а каля яе ходзіць тоўстая, злосная гаспадыня з закасанымі рукавамі і гаворыць так гучна, што звініць у вушах. Пакутліва таксама прыслужваць за абедам, мыць, шыць. Бываюць хвіліны, калі хочацца, ні на што не гледзячы, паваліцца на падлогу і спаць.

Дзень праходзіць. Гледзячы, як цямнеюць вокны, Варка сціскае сабе дранцвеючыя скроні і ўсміхаецца, сама не ведаючы дзеля чаго. Вячэрняя імгла песціць яе зліпаючыся вочы і абяцае ёй хуткі, моцны сон. Увечары да гаспадараў прыходзяць госці.

— Варка, стаў самавар! — крычыць гаспадыня.

Самавар у гаспадараў маленькі, і перш чым госці напіваюцца чаю, прыходзіцца падаграваць яго разоў пяць. Пасля чаю Варка стаіць цэлую гадзіну на адным месцы, глядзіць на гасцей і чакае загадаў.

— Варка, збегай купі тры бутэлькі піва!

Яна зрываецца з месца і стараецца бегчы хутчэй, каб прагнаць сон.

— Варка, збегай па гарэлку! Варка, дзе штопар? Варка, пачысці селядзец!

Але вось, нарэшце, госці пайшлі; агні тушацца, гаспадары кладуцца спаць.

— Варка, пакалышы дзіця! — чуваць апошні загад.

Пад печку крычыць цвыркун; зялёная пляма на столі і цені ад панталонаў і пялёнак зноў лезуць у паўадкрытыя вочы Варкі, мігцяць і туманяць ёй галаву.

— Баю-баюшкі-баю, — мурлыкае яна, — а я песеньку спяю...

А дзіця крычыць і знемагаецца ад крыку. Варка бачыць зноў бруднае шасэ, людзей з клункамі, Палагею, бацьку Яфіма. Яна ўсё разумее, усіх пазнае, але скрозь паўсон яна не можа толькі ніяк зразумець той сілы, якая скоўвае яе па руках і па нагах, душыць яе і перашкаджае ёй жыць. Яна азіраецца, шукае гэтую сілу, каб пазбавіцца ад яе, але не знаходзіць. Нарэшце, змучыўшыся, яна напружвае ўсе свае сілы і зрок, глядзіць ўверх на мігцячую зялёную пляму і, прыслухаўшыся да крыку, знаходзіць ворага, які перашкаджае ёй жыць.

Гэты вораг — дзіця.

Яна смяецца. Ёй дзіўна: як гэта раней яна не магла зразумець такой дробязі? Зялёная пляма, цені і цвыркун таксама, здаецца, смяюцца і здзіўляюцца.

Памылковае ўяўленне авалодвае Варкай. Яна ўстае з табурэта і, шырока ўсміхаючыся, не моргаючы вачыма, ходзіць па пакоі. Ёй прыемна і шчыотна ад думкі, што яна зараз пазбавіцца ад дзіцяці, якое скоўвае яе па руках і нагах... Забіць дзіця, а потым спаць, спаць, спаць...

Смеючыся, падміргваючы і пагражаючы зялёнай пляме пальцамі, Варка падкрадваецца да калыскі і нахіляецца да дзіцяці. Задушыўшы яго, яна хутка кладзецца на падлогу, смяецца ад радасці, што ёй можна спаць, і праз хвіліну спіць ужо моцна, як мёртвая...

ЧАКАЕМ ВАШЫХ ПІСЕМ

КОЖНЫ савецкі чалавек, дзе б ён ні працаваў, на вялікім або малым участку, у думках азіраецца на мінулы год, падводзячы вынікі таму, што было ім зроблена, і яшчэ больш ясна ўсведамляе, што трэба зрабіць у надышоўшым новым годзе.

Хочацца і нам разам са сваімі чытачамі пагаварыць аб рабоце часопіса за мінулы год. Перш за ўсё хочацца моцна паціснуць рукі ўсім тым таварышам, якія на яго старонках падзяліліся з жанчынамі Беларусі вопытам сваёй работы, расказалі аб сваіх працоўных справах, аб удзеле ў выкананні сямігадовага плана.

Вялікае дзякуй А. Туміловіч — даярцы з калгаса імя Сталіна Рудзенскага раёна, Т. Марчанка — закройшчыцы Мінскага атэлье № 1 Белпрамсавета, Г. Важнік — ткачысе Мінскага камвольнага камбіната, Г. Назаравай — старшыні калгаса «І-е Мая» Жалудоцкага раёна і многім іншым нашым аўтарам, якія ў мінулым годзе друкаваліся ў нашым часопісе. Жадаем вам у гэтым годзе яшчэ большых поспехаў у жыцці і працы.

Рэдакцыйная пошта! Кожны раз, калі распячатаеш канверт і прачытаеш пісьмо, якое ў ім знаходзіцца, адчуваеш, якія шырокія, разнастайныя інтарэсы нашых чытачоў. Пісьмо — гэта не толькі (і не столькі) скарга, не толькі просьба дапамагчы ў тым ці ў іншым пытанні. Пісьмо — гэта і чалавечая радасць і розум, гэта частачка шматграннага чалавечага жыцця.

... 23 гады не ведала Аляксандра Паўлаўна Катоўская з калгаса імя Калініна Крычаўскага раёна свайго бацьку. Калі яна была зусім маленькай, маці пакінула яго і пайшла жыць да другога чалавека. 23 гады бацька шукаў дачку (у час вайны былі канчаткова сграваны яе сляды), і вось нядаўна адбылася гэтая хвалючая сустрэча.

Сэрца дачкі да краёў запоўнена радасцю, і яна спяшаецца падзяліцца гэтай радасцю з чытачамі часопіса. Пісьмо цікавае, усхваляванае. «Вось калі я адчула, якой моцнай бывае бацькоўская любоў. Бацька мой прыехаў не для таго, каб патрабаваць аліменты. Ён зараз сам у росквіце сіл. Яму 47 год. Жыве і працуе ў Кіеве майстрам аднаго з цэхаў рэстарана «Лейпцыг». Праз 23 гады, на 26 годзе жыцця, я сустрэла свайго самага блізкага, самага дарагога і самага роднага сэрцу чалавека», — піша Аляксандра Паўлаўна.

А вось яшчэ адзін чалавечы дакумент. Пенсіянерка Ф. Лукашук з Кобрына атрымала пущёўку ў Нясвіжскі санаторый. Яна апынулася ў тым самым замку, дзе калісьці пры панскай Польшчы раскашаваў князь Радзівіл. Адпачываючы тут, яна асабліва наглядна адчула, як многа зрабіла для простых людзей Савецкая ўлада. Яе родная ўлада, за якую ў панскай турме склаў сваю галаву яе муж, Сцяпан Іванавіч Жук, камуніст-падпольшчык. Цяпер у Фёклы Сцяпанаўны радасць з радасцю сябруе. Сын вывучыўся, працуе на чыгунцы, яго паважаюць і сям'я ў яго добрая. І хочацца ёй, каб аб гэтым, аб яе лёсе прастай працаўніцы, ведала ўся рэспубліка.

А ў Ганны Сцяпанаўны Лучыц, калгасніцы сельгасарцелі імя Чапаева Івацэвіцкага раёна, радасць асаблівая. Дваццаць год яна з мужам не мелі дзяцей. І здавалася жанчыне, што яна назаўсёды пазбаўлена шчасця мацярынства. Але дзякуючы выключным клопатам савецкіх урачоў у мінулым годзе Ганна Сцяпанаўна нарадзіла сына. Горача дзякавала яна лечачаму ўрачу з пасёлка Целяханы Марыі Антонаўне. Але хацелася ёй, каб пра такога чулага чалавека даведаліся многія, і сваю падзяку Ганна Сцяпанаўна прасіла апублікаваць у часопісе.

А вось яшчэ адно пісьмо. Нават не адно, а два. Мы атрымалі іх у апошнія месяцы мінулага года ад Ніны Уладзіміраўны Врублеўскай, з Адмінаўскага сельсавета Навагрудскага раёна.

Вялікае гора звалілася на плечы Ніны Уладзіміраўны. У яе памёр муж і на руках засталася трое дзяцей. Цяжка, вельмі цяжка перанесці такі ўдар. Але ў самыя цяжкія дні яе ўсхвалявала высакароднасць студэнткі Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута Рыты Каратковай. Рыта — сяброўка сястры Ніны Уладзіміраўны. Даведаўшыся пра тое, што здарылася, Рыта прыехала да іх дадому, занялася дзецьмі, дапамагла выбраць бульбу. Яна не грэбавала ніякай хатняй работай. Цёплым, спагадлівым словам і сардэчным спачуваннем да глыбіні душы кранула яна набалелае сэрца Ніны Уладзіміраўны.

«Няхай усе ведаюць пра такіх добрых людзей, пра нашу моладзь», — пісала ў першым пісьме Ніна Уладзіміраўна.

Рэдакцыя звярнулася ў Навагрудскі райвыканком з просьбай дапамагчы Н. У. Врублеўскай.

І вось вытрымка з другога яе пісьма:

«Я зараз працую прадаўцом сельмага. Вельмі задаволена сваёй работай. Спадзяюся, што я з ёй спраўлюся. Думаю, што і дзеці аддзякуюць Радзіме і савецкім людзям. Яны не будуць блукаць па свеце, як калісьці блукалі сіраты. Калі няма бацькі, то ёсць Радзіма — савецкая, сацыялістычная, якая не дасць у крыўду дзіця».

Можна было б яшчэ нямала расказаць аб пісьмах, якія паступілі ў рэдакцыю за мінулы год. Але хочацца, каб у новым годзе іх было значна больш. Бо і чытачоў у нас у гэтым годзе намнога прыбавілася. Больш двухсот тысяч жанчын рэспублікі выпісваюць часопіс. (А ў 1946 годзе ў нас было 10 тысяч падпісчыкаў. Гэта таксама паказчык культурнага росту нашых жанчын). Такі рост колькасці падпісчыкаў часопіса да многага абавязвае. Рэдакцыі хочацца зрабіць часопіс больш цікавым, больш жывым. А хто ж, як не чытачы, перш за ўсё, павінны ў гэтым дапамагчы. Вы — нашы галоўныя судзіі і нашы галоўныя памочнікі.

Першая наша просьба да работніц і калгасніц, да членаў брыгад камуністычнай працы і да тых, хто за гэта пачэснае званне змагаецца: пішыце нам аб сваіх працоўных поспехах, аб вучобе, аб дапамозе, у якой вы маеце патрэбу, аб тым, як змагаецеся за выкананне ўзятых абавязацельстваў у другім годзе сямігодкі. Пішыце пра сябе і пра сваіх таварышаў па рабоце.

І да вас, жанчыны-інжынеры, тэхнікі, аграномы, заатэхнікі, мы звяртаемся з гэтай жа просьбай: пішыце нам, сябры, аб лепшых работніцах і аб вопыце сваёй работы, пішыце аб усім, што вас цікавіць. Спадзяемся, што на нашу просьбу адгукнецца і шматлікая армія педагогаў. Пішыце нам па пытаннях выхавання дзяцей. Яны вельмі цікавяць нашых чытачак-маці. Добра было б, каб і самі маці падзяліліся сваім вопытам у гэтым пытанні.

І яшчэ наша просьба да таварышаў пісьменнікаў — паэтаў і празаікаў. Пішыце нам пабольш. Ваших апавяданняў і вершаў чакаюць з нецярплівайсцю ўсе нашы чытачы.

Мы вельмі хацелі б даведацца пра думку сваіх чытачоў: што спадабалася, што не спадабалася Вам з апублікаваных матэрыялаў за 1959 год? Што хацелі б Вы прачытаць на старонках часопіса ў новым, 1960 годзе?

Чакаем Ваших пісем, сябры!

ВЕЦЕР У ТВАР

НАМЕЦЬ гнала па полі белыя касмачы, сляпіла вочы, забіраючыся пад паліто. Праз сумёты прабіралася Марыя Асаўцова па знаёмай з маленства дарозе.

І шляху таго ўсяго чатыры кіламетры, ды лютые непагадзь.

— Нічога з імі не зробіцца, з газетамі, — гаварыла ранкам маці. — Сціхне мяцеліца, тады і сходзіш...

— Нельга так, мама. Пошту чакаюць у кожнай хаце...

Узяла цыратавую сумку і падалася. Да Чарняўкі, дзе паштовае аддзяленне, лёгка, а назад з важкай сумкай, ды калі вецер у твар — горш. Але

Людзі

завірухай Марыю — удзельніцу Вялікай Айчыннай вайны — не напалохаць. Не ў такую непагадзь, ды пад варожымі кулямі хадзіла.

Сем год назад Марыя звярнулася ў праўленне калгаса з просьбай прызначыць яе паштальёнам. Не шанавала да таго вёсцы Роскаш на паштальёнаў. Толькі, бывала, падбіраць чалавека — праз месяц шукай другога. Ды і абавязкі паштальёна ў той час лічыліся надта лёгкімі — разнесці па хатах пісьмы, газеты. І газет было не густа — экзemplяраў трыццаць на ўсю вёску. А ў вёсцы 65 двароў!

Інакш разумела свае абавязкі Марыя. «Ці варта з пустой сумкай хадзіць за чатыры кіламетры? — разважала яна. — Трэба, каб у кожнай хаце чыталі газету, часопіс...»

Неяк зайшла яна да старога калгасніка Малаха Рыгоравіча Будзінкова. Разгаварыліся. Пра навіны расказала пісьманосец дзеду, шмат цікавага з газеты прачытала. А потым яшчэ і яшчэ заходзіла. У прывычку ўвайшло гэта Малаху Рыгоравічу, нават крыўдаваў, калі мінала яго хату.

— Выпішы і мне, унучка, газету, — папрасіў ён аднойчы Марыю.

З таго часу і з'яўляецца стары калгаснік падпісчыкам «Звязды». І калгасніца Домна Іванаўна Кавалёва, якая, бадай, ніколі раней не выпісвала газет, пасля гутарак з Марыяй пачала цікавіцца навінамі, яна з'яўляецца зараз актыўнай падпісчыцай. Няма цяпер у Роскашы ніводнага двара, у які б не ішла газета. А колькі ў вёсцы калгаснікаў, што і па некалькі выданняў выпісваюць. Шмат дзіцячых газет і часопісаў носіць у сваю вёску Марыя, а пісем, тэлеграм — і не пералічыш. Пішуць з Ленінграда і Сібіры, з Данбаса, Мінска. Паштальён ведае, што кожнае пісьмо, тэлеграма — гэта чаканая вестачка ад сыноў і дочак у калгасных хатах, а таму і спяшаецца як мага хутчэй уручыць іх.

— Што старанна працуеш і што прэміі атрымліваеш — гэта добра, Марыя Сазонаўна, — сказаў ёй адной-

чы старшыня праўлення Аляксей Раманавіч Судзілоўскі. — А вось сяброўку тваю ў раённай газеце крытуюць...

Аляксей Раманавіч перад тым, як узначаліць іх адстаючы тады калгас «Савецкая Беларусь», працаваў начальнікам раённай канторы сувязі. Ён ведаў, як важна своечасова даставіць хлеббаробам пісьмы, газеты. Таму і непакоілі яго няўдачы маладога паштальёна Клавы Нікульчанкі.

Марыя падзялілася з Клавай вопытам сваёй шматгадовай працы, дапамагла ёй ухіліць недахопы. Цяпер Клава таксама лічыцца лепшым паштальёнам раёна. І гэта радуе Марыю.

А летам, бывала, разнясе яна пошту і спяшаецца ў поле, каб дапамагчы аднавяскоўцам дагледзець кукурузу, убраць збажыну.

— Старанная, працавітая, — хваляць свайго паштальёна калгаснікі.

І. АНОШКІН.

Хоцімскі раён,
Магілёўская вобласць.

ЦЁПЛАЯ ЎСМЕШКА

ПАСЛЯ шэрай вуліцы, дзе без перастанку ліў халодны, надакучлівы дождж, прыёмная гасцініцы паказала-

сціплым

ся мне раскошнай. Адсоўваю мокрай рукой акенца дзяжуркі і чую голас:

— Вам прыдзеца пачакаць. Зараз няма месца... Але гэта нядоўга, — дадае чарнявая дзяўчына, відаць, прачытаўшы на маім твары адкрытае расчараванне.

І ад гэтага спакойнага, дамашняга голасу, ад цёплай і прывабнай усмешкі стала неяк адразу лягчэй на душы.

А дзяўчына тым часам некуды хуценька схадзіла і, па-ранейшаму ўсміхаючыся, проста прапанавала:

— Калі вы не супраць, знайшла месца. На канале ў трэцім нумары.

Я, зразумела, была не супраць.

Работніцу Лунінецкай гасцініцы звалі Лідзіяй Чарнавокай. Ёсць гучныя прафесіі: будаўнік, лётчык, сталявар.

Яе прафесія не мае такога гучання, хоць людзі, якім часта даводзіцца ездзіць, мяркуюць па-іншаму. Гэтая пасада лічыцца спакойнай і бестурботнай. Сядзі сабе ў цёплым пакоі і адказвай на пытанні кліентаў. Ні плана, ні працэнтаў: як кажуць, ні раскачкі, ні гарачкі. Паказчык — ветлівая ўсмішка і тон голасу.

— Мне, калі ласка, даміно, — у акне дзяжуркі паказалася галава ча-

лавека ў шэрай кепцы.

— А мне часопісы, — папрасіў ваенны.

Атрымаўшы даміно і «Огонёк» і сказаўшы некалькі ветлівых слоў, яны падняліся наверх. А ў гэты час дзверы гасцініцы расчыніліся, прапусціўшы невысокага росту мужчыну. Хмура абвёўшы вачыма прыёмную, ён накіраваўся да дзяжуркі.

— Што вы хацелі? — ветліва сустрэла яго Лідзія.

— Яшчэ пытаецца. Чаго ж да вас людзі ходзяць?

Наведвальнік, відаць, «з характарам». Не падаючы выгляду, што ёй не спадабалася яго грубасць, Лідзія спакойна прапанавала запоўніць картку. Вось вам і цяжкаясці. Ёсць яшчэ нямала людзей, якія лічаць, што абслугоўваючы персанал толькі і існуе для таго, каб выконваць усе іх капризы.

Ліда Чарнавокая і яе сяброўкі па рабоце ў пэўнай ступені прадстаўляюць жыхароў горада. Праезджыя бываюць звычайна толькі на вакзале і ў гасцініцы, і адсюль яны павязуць з сабой уражанне і меркаванне аб горадзе і яго людзях.

У кнізе скаргаў і прапаноў ніводнага дакору ў адрас работнікаў гасцініцы. «Больш культурных, чутлых і цёплых адносін да кліентаў я не сустракала ні ў адной гасцініцы Брэсцкай вобласці», — запісала грамадзянка з Брэста. Ад душы дзякуюць работнікам ваеннаслужачыя з Гомельскай вобласці і многія-многія іншыя. А таварыш з Пінска лічыць, што вопыт работнікаў Лунінецкай гасцініцы заслугоўвае не толькі заахвочвання, але і распаўсюджвання.

Што ж гэта за вопыт? Ветлівасць і чуласць, імкненне стварыць для прыезджых да машыною атмасферу і нармальныя ўмовы для адпачынку. Людзі могуць быць розныя: нервовыя, хмурыя ці, наадварот, не ў меру вясёлыя. Але калі яны будуць сустракаць толькі чалавечыя адносіны да сябе з боку работнікаў гасцініцы, ніхто з іх не адважыцца не звязаць на гэтую чалавечнасць. Нездарма Лідзія Чарнавокая не помніць выпадку, каб у час яе дзяжурства былі якія-небудзь інцыдэнты. Трэба ўмець укладваць у работу сваю душу, тады і заваюеш павагу людзей.

... Ціха адбівае такт гадзіннік, адлічваючы мінуту за мінутой. Лідзія

прафесій

праглядае свае запісы, каб не забыцца разбудзіць у пару ад'язджаючых ноччу. І сёння яны, напэўна, будуць дзякаваць за гасціннасць. І гэта не традыцыйны развітальны жэст культурнага чалавека, а шчырае выказванне ўдзячнасці работнікам гасцініцы, а значыць, і ёй, Лідзіі Чарнавокай — дзяўчыне, у якой вельмі цёплая ўсмішка.

А. ЛАЗОУСКАЯ

Лідскія суступкі

Нават добрай работніцы не шкодзіць парада майстра. На здымку: майстар цэха камбіната харчовых канцэнтратаў Ганна Фёдарэўна Гнаценка (справа) і камсамолка Марыя Бакан.

ЗАХАПІЦА Лідай і адаць сваю прыхільнасць яе красе няцяжка. Прыязджайце сюды толькі вясной ці летам—калі блакіт неба такі высокі і ясны, калі зеляніна садоў і вуліц такая густая і чыстая... І зімой, калі апранецца ў снежнае, расшытае срэбрам футра, прыгожая Ліда — невялікі, старадаўні беларускі горад, з рэшткамі крапасной сцяны часоў яшчэ 14 стагоддзя. Праўда, у зімовы дзень цябе, заезджага чалавека, цягне больш да цяпла, да людзей і да іх спраў...

А спраў у Лідзе многа. Многа ў Лідзе і цікавых людзей, пра якіх неабходна раскажаць.

Ліда — буйны чыгуначны вузел. Тут ёсць заводы сельскагаспадарчага машынабудавання і электравырабаў, фабрыка абутковая і камбінат харчовых канцэнтратаў, завод кансерваванага малака, птушка- і мясакамбінаты...

Пачнем з Лідскай абутковай фабрыкі. Адсюль выходзіць той недарогі, але зручны і лёгка абутак, які, як кажучь, кожнаму па кішэні... Жаночыя і хлапчуковыя туп-

лі, мужчынскі абутак, туфлі для хатняй носкі. Адрозна скажам, што Лідскай фабрыцы вельмі цяжка раўняцца з такімі гігантамі нашай саюзнай абутковай прамысловасці, як «Скараход» ці «Чырвоны Кастрычнік». Ці нават з нашай Мінскай фабрыкай імя Калініна. Аднак не ў маштабах справа...

Велічныя планы сямігодкі хваляюць работнікаў Лідскай фабрыкі не менш, чым усіх нашых савецкіх людзей. Размах усенароднага саборніцтва і тут знайшоў свой водгук. Саборніцтва за званне брыгады камуністычнай працы і тут ідзе поўным ходам.

На суседняй старонцы здымак адной з такіх маладзёжных брыгад фабрыкі. Можна з упэўненасцю сказаць, што ўсе гэтыя маладыя дзяўчаты і хлопцы, закройшчыкі-штапоўшчыкі, працаваць умеюць куды лепш, чым фатаграфавалі...

На здымку брыгада не ў поўным зборы. Быў якраз абедзенны перапынак і частка работніц была на абедзе... Аднак «біяграфіі» членаў брыгады вельмі падобныя.

Жана Касько не толькі добра працуе, але і паспяхова вучыцца ў школе рабочай моладзі.

Усё моладзь. Хто прыйшоў на фабрыку пасля 10 класаў, хто пасля школы ФЗН; хто цяпер вучыцца ў дзесятым класе, хто ніжэй якім класам ці двума... Мэта і імкненне ва ўсіх таксама аднолькавыя: выканаць сямігадовы план датэрмінова!

Вось, напрыклад, паказчыкі Жэні Яроменка: план выканан на 157 працэнтаў і эканомія верхняга скуртавару 1164 квадратныя дэцыметры.

Што гэта складае?— 120 пар жаночых туфляў-лодачак. А ў брыгадзе з такім поспехам працуе не адна Жэня.

Закройшчыца Хоміч Ольга выканала план на 139 працэнтаў і эканоміла 1127 квадратных дэцыметраў скуртавару... Добра працуюць Зіна Смыкава, Емяльяныч Аня, Навумоўская Аня, Сяргееў Анатолій.

Нельга не назваць імя і Зоі Рудкай. Яна прымацоўвае падэшву на прэсе і норму вы-

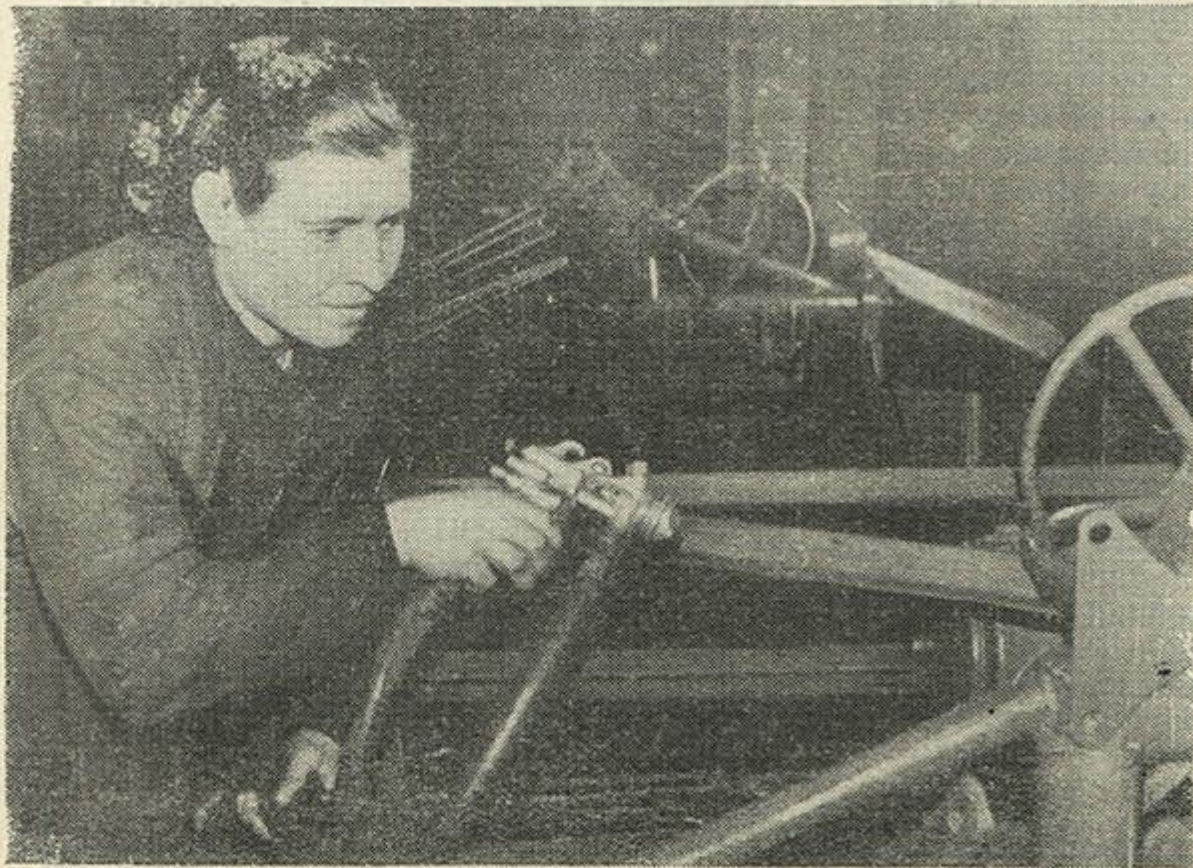
конвае на 168 працэнтаў. У рабоце Зоі браку менш, чым гэта прадугледжана нават па плане.

Сказаць шчыра, на фабрыцы мы стрэлі столькі слаўных дзяўчат і жанчын-работніц, што пра іх варта было б напісаць цэлую кнігу, а не абмежавацца гэтымі кароткімі радкамі.

Але паколькі ў нас у Лідзе былі сустрэчы і на іншых прадпрыемствах, неабходна ўспомніць і назваць іншыя імёны людзей, хто працуе гэтак жа шчыра і сумленна, хто ўслаўляе сваёй працай родны горад.

... Прайшло ўсяго некалькі год, як Лідскі завод цвікоў—радаслоўная якога ішла яшчэ ад часоў старой панскай Польшчы—змяніў свой вытворчы профіль. Можна не ўсе ведаюць, але ўсе, хто ўбачыць яго прадукцыю ў продажы, захапляюцца цяпер лідскімі люстрамі-святільнікамі. Сапраўды, павесіць такую люстру ў новай кватэ-

Дзве нормы ў дзень! — так працуе маляр завода сельгасмашын Галіна Губіч.

ры — мара кожнага нава-
сельца. Люстры не аднаго
«штампа» — яны і па тры
ражкі-свацільнікі і па пяць...
Шкло ражкоў белае, мякка-
ружовае, светла-зялёнае...
Люстры лёгкія і зграбныя —
у адрозненне ад тых вяліз-
ных і цяжкіх, «пад бронзу»
няўключод, якімі яшчэ некаль-
кі год назад людзі вымуша-
ны былі «ўпрыгожваць» свае
кватэры.

Лідскі завод электравыра-
баў, апрача люстраў, выраб-
ляе бра, электрычныя вы-
ключальнікі, разеткі. За
апошні час завод наладзіў
выпуск сямі новых відаў
свацільнікаў.

Вытворчая праграма пер-
шага года сямігодкі заводам
выканана ў лістападзе міну-
лага года. У сувязі з тым,
што ў хуткім часе завод паві-
нен значна рэканструявацца,
аб'ём вытворчасці за гады
сямігодкі павялічыцца ў сем
разоў. Гэта пры агульным
росце рабочай сілы ў чаты-
ры разы.

Такім чынам, сямігодка —
перш за ўсё рост! Рост і
ўзможнае завода і людзей,
якія будуць працаваць на ім.

... Ніна Васільева ўзна-
чалвае брыгаду на зборцы
кнопачнага выключальніка.
За змену брыгада (у ёй
15 чалавек) збірае да тысячы
штук выключальнікаў. Гэта
амаль удвая больш нормы.
Робота зборшчыкаў не цяж-
кая, але спрыт, увага і ўмен-
не, як і ў кожнай справе, тут
адыгрываюць немалую ролю.

А змагаючыся за званне
брыгады камуністычнай пра-
цы, трэба ўсё ўзважыць і ўлі-
чыць. На рабочым стале, за
якім працуе Нініна брыгада,
стаіць пераходны чырвоны
сцяжок. Яго атрымлівае той,
хто дабіўся за змену najlep-
шых вынікаў. Думка пра
сцяжок нарадзілася ў брыга-
дзе выпадкова. Заўважылі,
што зборшчыкі Алег Завала
і Алег Пляшкоў пачалі «вы-
лучацца» з калектыву. Адзін
прыкметна падліноўваўся (то
яму трэба пакурыць, то па-
жартаваць), а другі стаў не-
прыстойна паводзіць сябе з
сябрамі... Вось тут і пачалі
думаць, як лепш уздзейні-
чаць на чалавека, які памы-
ляецца... Былі, вядома, і
агульныя брыгадныя гутаркі
і непазбежныя «натацыі»,
але больш, чым «выхаваўчыя
меры», дапамаглі калектыву
чытанні і паходы ў кіно,
у клуб, чытальню... Нарэш-
це, з'явілася думка і пра
чырвоны пераходны сцяжок.

Яго атрымлівае той, хто не
толькі добра працуе, але і
добра сябе паводзіць на ра-
боце, на вуліцы, у сям'і.

Чырвоны пераходны сця-
жок часцей за ўсё ўпрыгож-
вае рабочае месца Соф'і Кі-

Яны змагаюцца за званне брыгады камуністычнай працы: майстар змены Лідзія Багамолава, Ольга Хоміч, Зінаіда Смыкава, Яўгенія Яроменка, брыгадзір Міхаіл Цімафееў, Анатолій Сяргеў і Ганна Емяльянчык.

таевай, Галі Купрыянец, Лі-
ды Юршы, Валі Мацулевіч.

... У Нінінай брыгадзе мно-
га самых разнастайных спраў
і клопатаў. Тут і заняткі ў
вячэрняй школе і на курсах
крою і шыва, тут і заняткі
спортам і ўдзел у спартыў-
ных спаборніцтвах (сама Ні-
на капітан фабрычнай жано-
чай каманды па ба-
скетболу і валејбо-
лу). Усе дзяўча-
ты — сандружынні-
цы, амаль усе
ўдзельнічаюць у за-
водскай самадзей-
насці...

Нядаўна Ніна бы-
ла ў Мінску на злё-
це ўдарнікаў каму-
ністычнай працы...
І там была пра гэ-
та ж гаворка: зван-
не брыгады каму-
ністычнай працы
можа атрымаць
толькі тая брыгада,

якая будзе прыкладнай ва
ўсіх адносінах і на працы і
ў агульнажыцці.

... На Лідскім заводзе
«Сельмаш» мы пазнаёміліся
з Валянцінай Пятроўнай Пе-
рагуда.

Сціплая прыгожая жанчы-
на. Калі б страўся з ёю дзе
на вуліцы ці ў магазіне, ні-

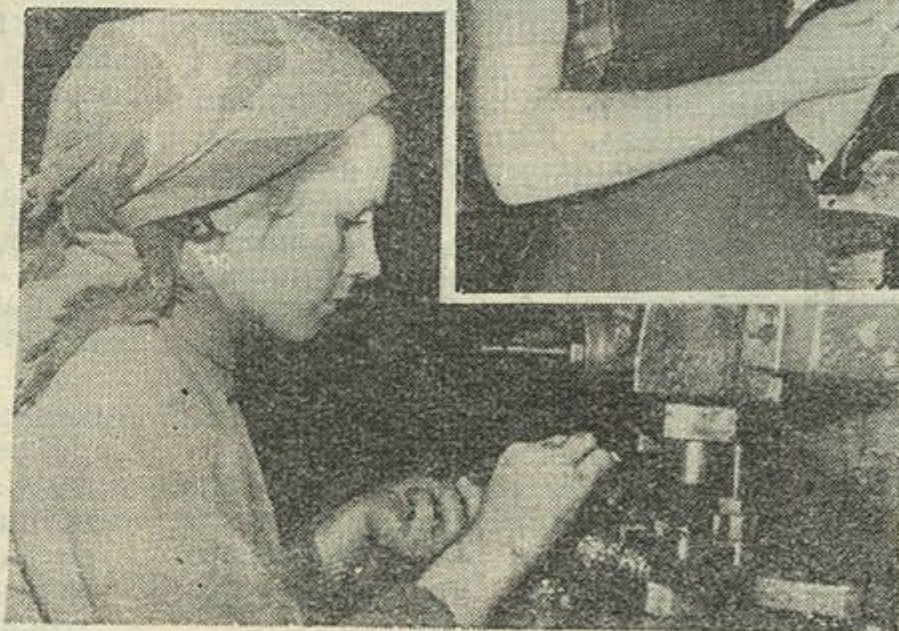
колі б не падумаў, што на за-
водзе яна можа працаваць
на такой адказнай рабоце.
Валянціна Пятроўна — то-
кар-рэвальвершчыца, пра-
цуе ў механічным цэху на
рэвальверным станку дзевя-
ты ўжо год. Пачынала нека-
лі з вучаніцы... А зараз ме-
сячная норма ў яе — не
менш 250 працэнтаў... Ва-
лянціна Пятроўна — удава,
што і казаць — не салодкае
жыццё адной з трыма дзець-
мі і старой маці...

Аднак, каб не завод, ку-
ды б цяжэйшае было жыц-
цё, — а так на заводзе, як у
сям'і вялікай. Ёсць каму да-
памагчы, ёсць каму заступіць...
Дзяцей гадаваць такса-
ма дапамагае дзяржава. На
дзяцей ідзе пенсія, старэйшы
сын вучыцца і выходзіць
ў школе-інтэрнаце...

Расказваць пра лідскія су-
стрэчы і знаёмствы можна
было б яшчэ і яшчэ. Усе яны
былі куды цікавейшыя, чым
гэтая гутарка пра іх. Але,
можа, тое, што недасказана,
часткова дапоўніцца фота-
здымкамі... А не дапоўніць-
ца — дык самі справы цудоў-
ных лідскіх жанчын-працаў-
ніц раскажучы аб іх і больш
поўна і больш цікава.

Ад усяго сэрца пажадаем
ім у новым годзе новых по-
спехаў у рабоце і шчасця ў
жыцці.

А. ШЧЭРБА

Больш паўтары нормы што-
дзённа выпрацоўвае прасаў-
шчыца камсамолка Зоя Руц-
кая. Не адстае ад яе і лепшая
штампоўшчыца завода элек-
травырабаў Галіна Настусевіч.

НА КАГО ВЫ Ё КРЫЎДЗЕ, ВЕРА АНДРЭЕЎНА?

А ГЛУШАЮЧЫ пранізлівым брэхам вузкую вулічку, з падваротні высунулася ашчэраная сабачая морда. «Паспрабуй, зайдзі сюды. Я пакажу табе, чаго варты мае зубы» — гаварыў яе ваяўнічы выгляд.

— Цюцька, ды сціхні ты, супакойся... Ну, навошта так злавацца на людзей?

Мірны тон на нейкі час супакоіў дварняка. І тут, нарэшце, з'явілася надзея, што вось-вось на парозе вырасце жывая чалавечая істота. Але гаспадар не выходзіў.

— Вельмі шкада, што дом на замку, — мільганула ў маёй галаве сумная думка. Але гаспадыня не прымусіла сябе доўга чакаць. Не па ўзросту маладжавая, спрытная ў рухах, са спакойнымі і ў той жа час зорка ўсё заўважаючымі вачыма, яна спышыла цераз дарогу насустрач.

— Мы даўно вас чакаем. Праходзьце ў хату. Вось бачыце, хіба ж гэта жыццё? — нібы робячы ўступ да загадзя падрыхтаванай «споведзі», тужліва загаварыла Вера Андрэеўна і, крышчу пастаяўшы ў парэдняй, на некалькі хвілін выйшла ў суседні пакой. Зняўшы з сябе халат і апрагнуўшыся ў «выхадную» сукенку, яна зноў выйшла ў парэдную з вялікім скруткам, напэўна, гадамі збіраемых папер.

— Тут у мяне апраўдальныя пісьмы, квітанцыі аб тым, што пасылкі і гршы я сыну-студэнту ўсё ж высылала.

— Ды навошта вы захоўваеце гэтую макулатуру?

— Так, на ўсякі выпадак. Вось так і жывем. Чужая справа — цёмны лес, вядома. Але я пастараюся даказаць, што дарэмна мяне абвінавачваюць.

— Хто ж вас абвінавачвае?

— Усе яны. Усе супроць мяне: і ён сам, і дзеці, як згаварыліся. А хто я для іх?! Чужы чалавек, мачыха...

Халадком павеяла ад гэтых слоў, як, між іншым, зябка было і ад страшэннага развалу, пануючага ў доме. Гаспадыня, стараючыся валодаць сабой, спакойна села за стол, паклаўшы на паперы рукі, і працягвала скардзіцца на няўладжанасць і горкі лёс.

— Вось так і жывем: я — сабе, ён — сабе. Муж, напэўна, такое на мяне ў рэдакцыю напісаў... Што ж, мачыха ўсё сцерпіць. Але ведайце, што і ён не анёл.

Паток абвінавачванняў слоў не канчаўся, а пашыраўся, бурліў, гатовы затапіць у чалавеку ўсё жывое, чалавечае. І, каб прадухіліць гэта «стыхійнае бедства», прыйшлося папрасіць Веру Андрэеўну схадзіць па мужа на работу. Са словамі: «Вось убачыце, які ён», гаспадыня зачыніла за сабой дзверы.

Я зноў перачытала пісьмо мужа гэтай жанчыны, якое і прывяло мяне сюды, у Стрэшын.

Пісьмо пачыналася словамі, скупымі, як лёс пісаўшага гэтыя радкі чалавека: «У трыццаць пятым годзе мая першая жонка памерла. У мяне засталася двое дзяцей, дачка і сын. Пасля смерці жонкі я ажаніўся на жанчыне, у якой таксама быў сын. Жылі мы

добра да пачатку Айчынай вайны. К гэтаму часу было ў нас ужо двое агульных дзяцей. Калі над родным краем запалала вайна, я пайшоў на фронт, а жонка Марыя з трыма сынамі і дзвюма дачкамі засталася гараваць на часова акупіраванай ворагам зямлі...»

Кожны дзень Дзмітрый Ануфрыевіч чакаў вестачку з дома, ды толькі ўсё дарэмна: ніхто не адказваў на яго воінскія крылаткі-трохкутнікі. І толькі ў сорок чацвёртым годзе, калі вораг быў выгнаны з беларускай зямлі, на шпіталь, у якім ён лячыўся, прыйшло паведамленне, ад якога мароз па скуры прабегаў. Родныя яму паведамлялі, што яго другая жонка не вынесла пакут і нястач вайны і памерла ад туберкулёзу.

Адгрымелі баі. Дзмітрый Ануфрыевіч пачаў збірацца дадому, дзе яго сустрэла няное папалішча — разбуранае сямейнае гняздо. Агрубелы і шмат перанёсшы на вайне чалавек стомлена апусціўся на абвугленыя дошкі, змахнуўшы рукавом шыняля няпрошаную мужчынскую слязу. Салдат пасядзеў тут крыху, падпёршы кулакамі скроні, потым сумна падняў з зямлі невялікі рэчавы мяшок з сухім пайком і накіраваўся да дзяцей, якія жылі ў бабуляй у зямлянцы.

Тры худыя хлапчункі і дзве вастратары дзяўчынкі ў абносах выскачылі з зямлянкі насустрач. Худыя і бледныя, як тыя палыновыя парасткі на папалішчах, яны прыціскаліся да бацькі. Толькі бабуля стаяла ўбаку і патрэсканымі, як зямля пасля доўгай засухі, далонямі выцірала сухія ад выплаканных слёз вочы.

— Баця, родненькі, прыехаў... Значыць цяпер нас да сябе возьмеш?

— Вазьму, дзеткі, толькі не адразу.

Праз некаторы час Дзмітрый Ануфрыевіч Мазурэнка вырашае ажаніцца на трыццацігадовай удаве Веры Андрэеўне. Новая жонка згадзілася ўзяць у бабулі старэйшых дзяцей. Трое малодшых засталіся жыць у зямлянцы.

Хутка Дзмітрый Ануфрыевіч уладкаваўся на работу і перавёз новую жонку з сынамі і дачкой у мястэчка пад Жлобін. У маленькай кватэры адразу зрабілася цяплей, утульней. Смачна запахла свежым жытнім хлебам.

— У цеснаце, ды не ў крыўдзе, — ласкава гаварыла тады Вера Андрэеўна.

Адвыкшыя ад мацярынскай пяшчоты дзеці аднесліся да яе даверліва і пачалі называць цёплым сардэчным словам «мама». Жыццё, здавалася, пачало ўваходзіць у роўную каляіну...

Скрып маснічын у сенцах прымусіў мяне адарвацца ад пісьма і ад роздуму, навейнага яго радкамі. У парэдную ў суправаджэнні Веры Андрэеўны ўвайшоў каранасты чалавек са стомленым тварам, усё аблічча якога гаварыла, што добрая палавіна жыцця ў яго за плячыма.

— У нас такая непрыемная сварка і вось прыходзіцца яе з хаты выносіць, — пачаў Дзмітрый Ануфрыевіч.

— А хто вінаваты, хто? — не стрымалася Вера Андрэеўна.

— Дзеці, напэўна, як ты думаеш. Зачыніла ад іх дзверы, ні мы да іх, ні яны да нас. Быццам адзіночнікі якія жывем.

... Усё пачалося ў гэтай сям'і з таго дня, калі ў прасторны новы дом прыехала з зямлянкі бабуля з астатнімі трыма дзецьмі. Усе дзеці аказаліся ў зборы пад адным дахам. Бацька ўзрадаваўся такому сямейнаму збору, а Вера Андрэеўна адразу неяк спахмурнела, стала зласлівай. Цяпер яе галава была занята дакладным падлікам таго, колькі сала спатрэбіцца для «лішніх ратоў», колькі хлеба з'есць вялікая сям'я, колькі абутку зносяць гарэзлівыя дзіцячыя ногі. Падлічыла лоўка, з бухгалтарскай дакладнасцю і проста да мужа з дакладной і напамінам: «Пагасцілі і хопіць. Пара і гонар ведаць». Ні ўгаворы, ні довады мужа не дапамаглі. Бабуля з трыма малодшымі дзецьмі пакорліва зноў пайшла ў зямлянку.

Хутка Дзмітрыю Ануфрыевічу прыслалі выканаўчы ліст, які рашэннем суда абавязваў плаціць бабулі аліменты на ўтрыманне дзяцей. Гэта абвастрыла адносіны мужа і жонкі. Першая «перамога» акрыліла Веру Андрэеўну. Цяпер пачаўся «паход» і на старэйшых сына з дачкой. Знаходзячыся паміж двух агнёў, бацька то браў са школы недавучыўшыхся дзяцей і ўладжваў іх на работу, то крадком ад жонкі даваў ім грошы...

Так прайшло чатырнаццаць год. За гэты час усе дзеці выраслі, працуюць, маюць свае сем'і, жывуць у дастатку, а бацькі па-ранейшаму сварацца. А праз што? Зноў-такі ўсё праз дзяцей. Зачыніла перад імі Вера Андрэеўна дзверы бацькоўскага дома. А дарослыя дзеці шлюць дадому цёплыя пісьмы, не забываюць. «Мамачка, мілая, давайце памірымся раз і назаўсёды, мы ж жывем у цяперашнім, а не ў мінулым. І калі ёсць у вас, мамачка, мацярынскае сэрца, вы зразумееце мяне без лішніх тлумачэнняў», — піша старэйшая дачка. Якія добрыя, па-сапраўднаму чалавечыя словы! Хіба можна не адгукнуцца на шчыры заклік сэрца дарослай ужо дачкі, а тым больш не сесці побач з ёй за агульны сямейны стол? Няўжо можна так груба, з трэскам зачыніць дзверы перад сынамі-урачом і нявесткай, якія жадаюць толькі аднаго: сустрэчы з бацькамі.

— Не хачу нікога бачыць. Лепш з дому пайду, а за адзін стол з імі не сяду. Усе яны няўдзячныя, працы маёй не цэняць, — злосна мармыча Вера Андрэеўна.

— Але ж я бацька ім: балюча ад родных дзяцей адракацца. Ды і цябе яны ў кожным пісьме маці называюць.

— Дык гэта ў пісьмах, а дзе да мяне павага сапраўдная, дзе мой аўтарытэт?

Аб якім аўтарытэце гаворыць гэтая жанчына? Ці заслужыла яна павагу?

Калі б гэтыя пытанні задалі А. С. Макаренку, папярэдне пазнаёміўшы яго з Верай Андрэеўнай, вось як ён адказаў бы: «Калі ваш аўтарытэт, як пудзіла, размаляванае і нерухомае, толькі побач стаіць з... дзіця-

чым жыццём, калі дзіцячы твар, дзіцячая міміка, усмешка, роздум і слёзы праходзяць бяспследна міма вас... — грош цана вашаму аўтарытэту, якім бы гневам або раменьчыкам ён ні быў узброены».

Грош цана вашаму аўтарытэту, Вера Андрэеўна! Гэта вы самі добра разумееце і для ачышчэння сумлення выдаеце «пудзіла» свайго аўтарытэту за дабрачыннасць. Інакш не ўзнікла б у вас патрэбы з такой стараннасцю збіраць розныя «апраўдальныя» пісьмы, квітаны, рашэнні суда, адказы з інстанцый... Але гэтыя паперы толькі выкрываюць вас як дробнага, карыслівага чалавека. На самай справе, ці прыйдзе ў галаву па-сапраўднаму любячай дзяцей маці думка рассылаць па інстанцыях пісьмы і квітаны з просьбай «зварнуць увагу» на гэтыя «дакументы» і «паглыбіцца ў ісціну»?!

У кожным пісьме вы пішаце аб сваёй спагадлівасці, ледзь не аб подзвігу ў імя чужых дзяцей. А што вы зрабілі на самай справе?!

Успомніце, як вы сустрэлі малодшых дзяцей, якіх Дзмітрый Ануфрыевіч прывёз ад бабулі ў свой новы дом. Памятаеце, як дзеці тады зноў пайшлі ў зямлянку і на гэты раз назаўсёды?!

Успомніце, як недавучыўшуюся тады яшчэ непаўналетнюю дачку прыйшлося вашаму мужу ўладзіць на работу, перавесці яе са свайго прасторнага дома на прыватную кватэру да суседзяў і крадком аказваць ёй матэрыяльную дапамогу. Успомніце, як дзяўчынка завербавалася на лесараспрацоўкі ў Карэлію. Цяпер гэтая дачка, як і іншыя дзеці, мае сваю сям'ю. Забыўшы ранейшыя крыўды, яна называе вас мамачкай, запрашае ў госці. Але ваша сэрца, Вера Андрэеўна, па-ранейшаму глухое да шчырага закліку. Такое глухое, што нават цяпер, калі праз шэсць год пасля замужжа дачка прыехала да вас са сваёй сям'ёй, вы звязалі свае рэчы ў клунак і пайшлі да суседзяў «раскрыць душу».

Не, Вера Андрэеўна, ваш аўтарытэт не стане вышэй таму, што вы многа разоў звязвалі клунак з пажыткамі і па-цыганску вандравалі ад мужа да суседзяў, раскрываючы ім у прыстуне дзікай злосці сямейныя таямніцы, паказвалі «апраўдальныя паперы», якія даўно пара пусціць на распальванне печы. Толькі галоўнай таямніцы нікому яшчэ не адкрылі: чаму ж цяпер, калі ніхто з дарослых дзяцей не прэтэндуе на «выпактаванае» сала, вы працягваеце сёрбаць у адзіночку добра засквараную страву. Вы маўчыце, калі ў вас пра гэта пытаюць людзі, таму што не хочаце прызнаць свае памылкі, не імкнецеся вярнуцца да чалавечага жыцця.

Вы ніколі не клапаціліся аб стварэнні дружнай, шчаслівай вялікай сям'і, як гэта рабіла большасць савецкіх працаўніц, якія апынуліся пасля вайны ў вашым становішчы. Вы ніколі не любілі дзяцей і жылі, як гоголеўская Каробачка, прымаўляючы: «Кожная капеечка рубель беражэ...»

Дзеці, разогнаныя вамі, не прапалі, а выйшлі на шырокую дарогу жыцця, сталі карыснымі людзьмі. Аб гэтым клапацілася сапраўдная маці, імя якой — Радзіма.

Алена НІКІЦІНА

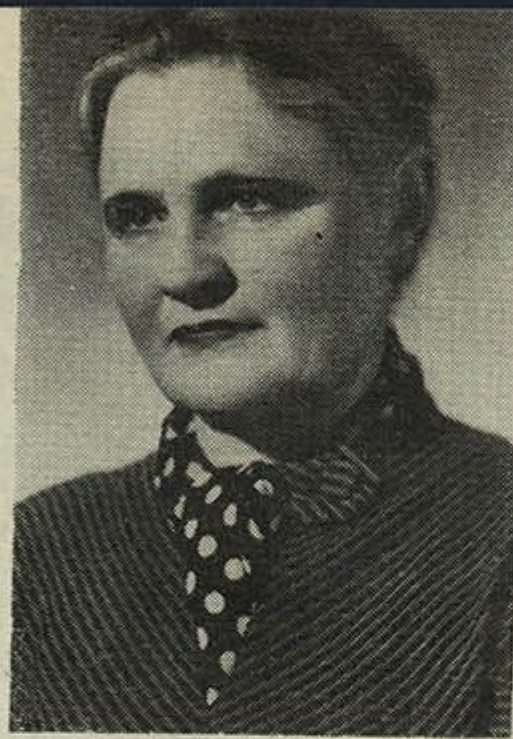
Старэйшая мастачка рэспублікі

НАДЗЕЯ Іванаўна Галоўчанка — старэйшая мастачка Беларусі — 30 год свайго жыцця адала любімай справе. Яе работы пасляваенных год можна бачыць у Беларускам мастацкім музеі. Даваенных работ Надзеі Іванаўны ўцалела мала: яны знаходзіліся ў карціннай галерэі і ў вайну, калі галерэя фашыстамі была раскрадзена і разбурана, прапалі.

Вучыцца малюнку і жывапісу Надзеі Іванаўне прыйшлося даволі позна: яна выходзіла без бацькі. Адразу ж пасля школы будучая мастачка пачала працаваць выхавальніцай у дзіцячым доме.

Колькі было радасці, калі пасля ўступных экзаменаў у Віцебскі мастацкі тэхнікум ёй прыйшоў выклік на вучобу! Пасля трох год вучобы ў тэхнікуме Надзея Іванаўна працуе мастаком у Дзяржаўным выдавецтве Беларусі.

Яшчэ студэнткай мастацкага інстытута імя Сурыкава яна захапляецца вобразамі савецкіх людзей, над якімі, галоўным чынам, працуе і цяпер. Пасля заканчэння інстытута ў Маскве

Н. І. ГАЛОУЧАНКА.

яна вярнулася ў родны Мінск. З таго часу вось ужо адзінаццаць год яна працуе выкладчыцай у Мінскім мастацкім вучылішчы.

Свой багаты вопыт Надзея Іванаўна перадае моладзі — будучым мастакам.

Ведучы першыя курсы ў вучылішчы, Н. І. Галоўчанка дае ім асновы граматы мастацтва — зарадку на ўсё жыццё.

Зараз многія яе вучні сталі педагогамі, іншыя працуюць на прадпрыемствах рэспублікі, некаторыя з іх займаюцца ў мастацкіх інстытутах Масквы, Ленінграда і Мінска.

... Апошні час Надзея Іванаўна працуе амаль выключна ў акварэлі, імкнучыся стварыць серыю партрэтаў беларускіх пісьменнікаў: Эдзі Агняцвет, Янкі Маўра, Петруся Глебкі, Івана Шамякіна. Побач з партрэтамі пісьменнікаў мы бачым сярод яе работ партрэты будаўнікоў: бетоншчыцы Вінаградавай, брыгадзіра падсобных рабочых Макаренка і іншых.

На жаль, у кніжных магазінах рэспублікі няма рэпрадукцый партрэтаў нашых сучаснікаў, зробленых тонкім пэндзлем мастачкі. Работы Надзеі Іванаўны Галоўчанка хутка можна будзе ўбачыць у яе персанальнай мастацкай выстаўцы, якая адкрыецца ў пачатку 1960 года.

Д. МАСЛАЎ

На гэтых здымках вы бачыце работы Надзеі Іванаўны Галоўчанка. Партрэт брыгадзіра падсобных рабочых Мінскага БМУ № 2 А. Макаренка.

Партрэт пісьменніка Янкі Маўра.

Першае КАХАННЕ

Наталля ГРЫНЁВА

А п а в я д а н н е

Мал. М. Залознага

— Ды я ж табе казалася, што пайду на завод. Я гэта цвёрда вырашыла. — І ад таго, што яна сказала яму, што будзе працаваць на заводзе, Вера нібы адчула сябе больш сталай, на адной назе з Віктарам.

Дзяўчаты, што сядзелі на лаўцы побач, усталі і пайшлі. У садку, апроча Веры і Віктара, нікога не было. Ён глядзеў на яе тоненькую шыю, на якой заўтра на выпускным вечары будзе ззяць нітка жэмчугу, на кучаравыя падбраныя на патыліцы валасы і міжволі ўспамінаў, якой няскладнай даўга-ногай і даўгарукай дзяўчынкай здалася Вера яму ўсяго некалькі месяцаў таму назад, калі яны пазнаёміліся. Яму толькі адразу спадабалася яе вочы, ясныя, якія глядзелі з трапяткім чаканнем і здзіўляючай даверлівасцю. Але ён ніколі б не паверыў, што яна зможа ператварыцца ў гэтую цудоўную, поўную таямнічай чароўнасці дзяўчыну, якая зараз сядзела побач. Колькі шчасця яна яшчэ прынясе яму!

Нібы баючыся пакамечыць белую сукенку, ён асцярожна прыцягнуў яе да сябе, убачыў спалоханыя адданыя вочы, адчуў халадок шчакі і дотык мяккіх падатлівых вуснаў. Яна была такой кволай, безабароннай... Віктар пляшчотна цалаваў яе валасы, вочы, вусны. Яны гаварылі пра іх будучае жыццё, будавалі планы і бясконца паўтаралі адзін аднаму, што іх каханне, і гэта дзіўная ноч, і вузенькі серп месяца — усё цуда.

Нарэшце, Вера ўспоміла, што даўно час дадому. Яны выйшлі з саду і толькі павярнулі на пустую вуліцу як убачылі жанчыну, якая бегла ім насустрач. Вера паспела заўважыць выраз страху на бледным худым твары. Жанчына пра-бегла некалькі крокаў і спынілася ў разгубленасці, таму што з завулка ёй наперарэз выскачыў мужчына. Ён падбег да яе і некалькі разоў з усяго размаху ўдарыў па твары.

— Заб'ю, гадзюка! — роў ён п'яным голасам. Жанчына спрабавала яму нешта сказаць, хапала яго за рукі. Але ён зноў і зноў дакладнымі кароткімі ўдарамі біў яе па твары.

Вера чула сухі трэск удараў. Ні на вуліцы, ні на маленькай плошчы, якая была відаць уперадзе, нікога не было. Яна молячы зірнула на Віктара. Губы яго былі сціснуты, але твар заставаўся спакойным. Раптам жанчына заплакала тонкім голасам так, як плачуць дзеці. І ў тую ж секунду, не памятаючы сябе, Вера кінулася да яе на дапамогу. Але Віктар паспеў схопіць яе за руку і з сілай пацягнуў за сабой.

— Ты звар'яцела, — шаптаў ён. — Хіба можна ўмешвацца. Ён жа п'яны. Ён мог цябе скалечыць! — І Віктар амаль бег, з сілай цягнуў Веру за сабой. А дзяўчыне здавалася, што яна ўсё чуе сухі трэск удараў.

Яны доўга кудысьці ішлі, і як быццам здалёку даносіўся да Веры голас Віктара:

— Умешвацца таксама, разумеш, трэба ўмеючы. І наогул, што гэта за парадкі, — абураўся ён, — што на ўсіх гэтых вуліцах няма ніводнага міліцыянера. Табе не холадна?

Ён накінуў на яе свой пінжак. Яны выйшлі на бульвар і селі на лаўку. Неба зрабілася зусім цёмным. Чорна-шэрыя хмары зацягнулі серп месяца і здаваліся грозным горным хрыбтом.

— Ды што ж гэта такое! — павольна, як быццам спрабуючы зразумець, што адбылося, сказала Вера. — Як сорамна, брыдка...

— Кінь ты пра гэта думаць, — раззваўся Віктар. — Ты зусім, як маленькая. У жыцці яшчэ, на жаль, шмат грубага і дзікага. Ты так перажываеш, як быццам у першы раз бачыш, як б'юцца. Якая нам справа да гэтых людзей! Не трэба азмрочваць наша каханне ўсякім глупствам. Ну, забудзь пра гэта, прашу цябе. — Ён абняў яе, прыцягваючы да сябе.

Яна адхілілася.

— Я не хачу, каб ты абдымаў мяне. Ты баязлівец! Так, так — баязлівец! — паўтарыла яна нейкім на дзіва спакойным голасам.

— Вера, навошта ты так гаворыш! Мы ж кахаем адзін аднаго... Ты ж кахаеш мяне, Вера?

Яна паківала галавой.

— Я не кахаю цябе. Я не хачу цябе ведаць. Гэта ты біў мяне зараз. Разумееш?

Яна закрыла твар рукамі, нібы абараняючыся ад удараў.

— Я пайду дадому адна. Не хадзі за мной. І не прыходзь да мяне ні заўтра, ні паслязаўтра, ніколі.

Вера ўстала і пайшла. Цела яе ўздрыгвала, яна плакала, развітваючыся са сваім першым каханнем.

ВЕРЫ здавалася, што ніколі яшчэ не было больш цудоўнай ночы. У садку, дзе яны сядзелі з Віктарам, прыемна і соладка пахлі бялеючыя на клумбе ляўкоі. У высокім безавым небе лёгка беглі дымчатыя хмары, а справа быў відаць серп маладога месяца.

Бягучыя кудысьці хмары, і гэты вузенькі серп, і блізкасць Віктара — усё напайняла яе радасцю, прадчуваннем чагосьці незвычайнага, што павінна з ёй здарыцца. Віктар, здавалася, адчуваў тое ж самае. Ён маўчаў і, не адрываючыся, глядзеў на Веру. Яна павярнула да яго твар. Яго лоб, зялёныя вочы з вялікімі чорнымі зрэнкамі і рот, мяккія абрысы якога здаваліся цяпер больш выразнымі, мужнымі на бледным твары, былі зусім побач. І адчуванне шчасця, якое напайняла яе ўвесь гэты вечар, раптам захліснула ўсё. Не было садка, а яны, здавалася, плылі па шырокай і спакойнай рацэ.

Дзве дзяўчыны, ажыўлена размаўляючы і гучна смеючыся, селі на суседнюю лаўку, і Вера зноў убачыла бялеючыя ляўкоі і вузкі серп месяца справа.

— Табе вельмі да твару гэта белая сукенка. Ты падобна на нявесту, — ціха сказаў Віктар, і абодва чамусьці вельмі збынтэжыліся.

— Я буду ў ёй на выпускным вечары. Яна мне таксама падабаецца. Толькі яшчэ будзе нітка жэмчугу, — дадала Вера і збынтэжылася яшчэ больш. Ёй хацелася здавацца перад Віктарам больш дарослай, але ніяк не ўдавалася. Ён ужо канчаў хімічны інстытут, і яна, учарашняя гарэзлівая школьніца, была з ім нясмелай і ціхай. Каб здавацца больш дарослай, яна нават надзела сёння белыя шаўковыя пальчаткі, але яны толькі яшчэ больш скоўвалі яе.

— Як я рады, што, нарэшце, скончыліся твае экзамены, ты цяпер самастойны чалавек, з атэстатам сталасці і я змагу бачыць цябе, колькі захачу. Праўда? А ты ўсё-такі будзеш куды-небудзь паступаць?

ВЫХАВАННЕ ПРАЎДЗІВАСЦІ

Д. ТРАИНОВА,
кандыдат педагогічных навук

НАЎРАД ці будзе перавелічэннем сказаць, што выхаванне праўдзівасці ў дзяцей — адно з пытанняў, найбольш хваляючых бацькоў. Цяжка перадаць засмучэнне і трывогу, якія адчуваюць бацькі, калі іх дзіця гаворыць няпраўду, ашуквае. Адкуль бярэцца ў дзяцей гэтая адмоўная рыса характару? Як папярэдзіць яе ўзнікненне і як пераадолець яе, калі яна ўжо з'явілася?

Ужо ў малодшым дашкольным узросце сустракаешся з фактамі, калі дзіця ўжывае хітрыкі — няхай нават самыя нявінныя, — каб абысці забарону і дасягнуць жадаемага.

Трохгадовы малыш ужо «мяркуе», што калі нельга пры маме чапаць прыгожую кнігу на століку, то гэта лягчэй зрабіць у яе адсутнасць. І калі ён прапануе: «Мама, ты ідзі...», — то ў гэтай дрэнна скрытамай хітрасці ўжо адлюстроўваецца тонкае разуменне магчымасцей, якія ствараюцца той або іншай абстаноўкай. Дзіця ў 5—6 год здольна даволі такі ўмела маневраваць у навакольнай абстаноўцы. Гэта зусім не трэба разумець так, што дзеці абавязкова будуць хітрыць, хлусіць, ашукваць.

Дзіця можа зрабіць недазволенае зусім не па благому намеру, а па сваёй нявыпытнасці, слабай волі і нясталаму розуму. Усведамленне таго, што яно зрабіла дрэнна, можа прыйсці пазней, а з ім узнікне і страх, жаданне скрыць учынак. Пры спакойных і чутлых адносінах яно лёгка падзеліцца сваімі перажываннямі і раскажа ўсю праўду.

Аднойчы мама расказала пяцігадовай дачцэ, што яе двухгадовы брацік у сне чамусьці смяяўся. Калі дзеці ляглі спаць, маці хутка пачула, што хлопчык раптам заплакаў. Дзіўна паводзіла сябе дзяўчынка, спрабуючы здавацца спячай. Маці здагадалася, што дачка хоча скрыць свой удзел у тым, што здарылася. «Скажы праўду, чаму Міша плача», — спакойна сказала яна. Гэты спакой схіліў дзяўчынку да таго, каб адразу сказаць праўду. Аказваецца, дзяўчынка хацела, каб брацік зноў засмяяўся ў сне, і для гэтага пацягнула яго за валаскі. «А ён не засмяяўся, а заплакаў», — закончыла дзяўчынка. Маці растлумачыла, што хлопчык заплакаў таму, што яму зрабілася балюча, нельга цягнуць за валасы. А смяяўся ён у першы раз, напэўна, таму, што яму прыснілася што-небудзь смешнае.

Больш складаны выгляд прымае няшчырасць у падлеткавым узросце. У параўнанні з дашкольнікам і малодшым школьнікам падлетак валодае больш сталай свядомасцю і мысленнем, здольнасцю да самааналізу і самакрытыкі.

Звычайна адсутнасць у сям'і атмасферы давер'я і добразычлівасці — адна з галоўных прычын развіцця хлуслівасці як рысы характару дзіцяці.

Мяне глыбока здзівіла перамена, якая адбылася ў адной сям'і пасля таго, як яе пакінуў бацька. Адразу ж парушыўся ўвесь уклад сямейнага жыцця. Маці стала жорсткай, пачала злавацца з-за дробязей і біць дзяцей. Асабліва даставалася малодшаму, Пецю, — чуламу і спагадліваму хлопчыку. Літаральна на вачах мяняўся характар Пеці: з'явіліся нястрыманасць, грубасць, няшчырасць у адносінах з тымі, хто акружаў. Пастаяннае чаканне мацярынскага пакарання прывучыла Пецю да ашуканства, у чым ён дасягнуў вялікай вынаходлівасці: лёгка падрабляў адзнакі ў дзённіку, прыдумваў усякія небыліцы, звальваў сваю віну на сястру і іншых і да т. п. Справа дайшла да таго, што Пеця пачаў хлусіць маці нават у тых выпадках, калі ў гэтым не было неабходнасці, а проста так, «па звычцы». Толькі ўмяшанне выхавацеля, які дапамог маці зразумець няправільнасць яе адносін

Якая непрыемнасць...

да дзяцей, дазволіла аздаравіць абстаноўку ў сям'і і выправіць хлопчыка.

Правільнае выхаванне патрабуе не ставіць дзяцей у такое становішча, якое штурхала б іх да хлусні і давала б ёй маральнае апраўданне. Між тым бацькі вельмі часта дапускаюць памылкі падобнага роду.

Так, некаторыя бацькі забараняюць сваім дзецям, скажам, сябраваць з кім-небудзь з іх таварышаў, папярэдне не пераканаўшы дзіця ў непатрэбнасці такой дружбы, і апошняе пачынае скрываць сваю дружбу, хавацца ад бацькоў. Гэтак жа атрымліваецца і тады, калі бацькі перашкаджаюць дзіцяці праявіць добрыя пачуцці, напрыклад, падзяліцца з таварышам яблыкам або даць яму на час свае цацкі, кнігі.

Да хлусні могуць схіляць дзяцей і іншыя матывы, апрача боязі асуджэння. Прычынай хлусні можа быць і імкненне да выхвалення, і пачуццё зайздрасці, і імкненне ўтрымаць сябе высока ў вачах таварышаў.

Зразумела, недапушчальна лічыць хлуслівасцю праяўленне дзіцячай фантазіі ў гульнях, маляванні, расказах дзяцей. У фантазіі праяўляецца сапраўднае жыццё дзіцяці, яго творчая перапрацоўка набытага вопыту. Разам з тым яму трэба выразна ўказваць тую мяжу, дзе фантазія можа перайсці ў хлусню.

Праўдзівасць вхоўваецца ў атмасферы праўды і ўзаемнага давер'я. І тут рашаючае значэнне маюць прынцыповасць і праўдзівасць саміх бацькоў. Ніколі не ашуквайце дзіця.

Няхай дзіця прызвычайваецца да таго, што чуць праўду не заўсёды прыемна. «Ты хутка прыйдзеш?» — спытаў сын у бацькі. «Не хутка», — ніколікі не прыстасоўваючыся да дзіцяці, адказаў бацька.

Часам карысна пры дзіцяці прызнацца ў якой-небудзь памылцы ў адносінах да іншых членаў сям'і і папрасіць прабачэння перад імі. Гэтым толькі ўмацуецца аўтарытэт бацькоў.

Павага да праўды складаецца і з давер'я да дзіцяці, да яго слоў і ўчынкаў. Мы, дарослыя, вельмі часта злоўжываем сваёй «праніклівасцю» і паспешнымі вывадамі з прычыны паводзін дзяцей. «Ведаю я цябе! Толькі ты гэта мог зрабіць», — гаворыць маці сыну, нават не выслушаўшы да канца яго тлумачэння. Дзяцей законна абурэе нічым не абгрунтаванае недавер'е да іх. Успамінаю,

як адна дзяўчынка гнеўна пытала ў маці: «Чаму — я кажу Ганне Міхайлаўне, што не ламала бэзу, а яна гаворыць, што я ламала?»

Сустракаюцца бацькі, якія, лічачы, што ў выхаванні праўдзівасці «ўсе сродкі добрыя», пускаюць у ход запалохванне і нават рамень. «Я скажу праўду!» — крычыць дзіця, у жаху прыкрываючыся рукамі ад удараў мамы або таты. Падобнае «выбіванне» праўды маральна калечыць дзіця, робіць яго баязлівым і азлобленым.

Вучань Б. украў аўтаручку ў таварыша. Адчуваючы дакоры сумлення, ён гатовы быў у гутарцы з педагогам прызнацца ва ўсім. Але тут недарэчы ўмяшалася маці. Яна пачала запэўніваць, што яе сын не здольны на крадзеж, і гэтым умацавала яго ў хлусні. Хлопчык пачаў упарта адмаўляць сваю віну, пакуль яго не выкрылі таварышы.

Праўду трэба ўхваляць і заахвочваць, які б ні быў дрэнны ўчынак, у якім прызнаецца дзіця. І няправільна, калі яго чыстасардэчнае прызнанне тут жа паварочваецца супроць яго самога. «Тата, я памылкова намаляваў у тваім сшытку», — гаворыць баязліва Сярожа. Тата, замест таго, каб спакойна сказаць: «Другім разам будзь уважлівым», — пачынае лаяцца. У другі раз Сярожа пойдзе на ашуканства, каб пазбегнуць папрокаў і пакарання.

Не прыходзіцца здзіўляцца, калі дзеці, ведаючы, што бацькі не ацэняць правільна іх праўдзівасці, лёгка становяцца на шлях утойвання праўды.

Возьмем просты прыклад. Хлопчыку холадна, але яму вельмі хочацца гуляць. Ён разважае: «Калі я скажу маме праўду, яна больш не пусціць мяне гуляць». Калі б хлопчык быў упэўнены, што яго зразумеюць і пойдучь насустрач, ён добраахвотна прыйшоў бы да-

дому, каб пагрэцца або апрануцца цяплей. І, калі б нават маці спатрэбілася затрымаць яго дома, ён да гэтага аднёсся б спакойна, ведаючы, што гэта — сапраўды неабходна, а не проста ўшчамленне яго самастойнасці.

Жадаючы выхаваць сына праўдзівым, бацькі паставілі яму ўмову: калі ён будзе гаварыць праўду, яго караць не будуць; за няпраўду ж ён усякі раз будзе пакараны. Хлопчык добра зразумеў, што ад яго патрабуюць. Бацькі з задавальненнем адзначалі, што пасля іх вяртання дадому сын добрасумленна дакладвае ім аб усіх сваіх свавольствах. Аднак, — яны былі гэтым вельмі засмучоны, — колькасць свавольстваў зусім не змяншалася. Такім чынам, праўдзівасць хлопчыка аказалася павярхоўнай, фармальнай. Праўдзівае слова не набыло для яго маральнага значэння.

Наогул кажучы, нельга фармальна падыходзіць да праўды. Праўда можа аказацца і добрай і дрэннай, гледзячы па ролі, якую яна адыграла. Калі ўрач скрывае ад цяжкахворага яго стан, ён робіць добрую справу. Скажаць у гасцях, што абед прыгатаваны нясмачна, — значыць пакрыўдзіць гасціннюю гаспадыню, хоць праўда фармальна захавана.

Фармалізм у выхаванні праўдзівасці вядзе да з'яўлення агіднай рысы — паклёпніцтва.

Дзіця не зробіцца паклёпнікам, калі так яго выхоўваць, каб яно заўсёды адчувала маральнае значэнне праўды, каб сама праўда рабілася для яго не самамэтай, а сродкам дасягнення іншых добрых маральных мэт. Гэта ахавае яго не толькі ад паклёпніцтва, але і ад фальшывага таварыства, ад удзелу ў кругавой паруцы з мэтай скрыць праўду.

Выхаванне праўдзівасці ва ўсіх выпадках непарыўна звязана з фарміраваннем высокамаральнага характару.

(Скарочаны артыкул з часопіса «Семья и школа»).

ОЛЬГА Аляксандраўна падыйшла да дзвярэй педкабінета, дастала з чорнай скураной сумкі нізку ключоў і выбрала патрэбны. Не спяшаючыся паднесла ключ да замочнай адтуліны і на твары яе, да гэтага спакойным, паказалася здзіўленне. Ключ не ўваходзіў у адтуліну. Яна яшчэ раз перабрала ключы, памылкі не было. «Адчынялі цвіком», — мільганула думка. Але яна адагнала яе. За трынаццаць год працы ў гэтым дзіцячым доме такога не здаралася. Яна з сілай націскала ключом, паварочваючы яго ў розныя бакі, нарэшце са скрыпам ён увайшоў у гняздо, паварот — і дзверы адчыніліся.

Ольга Аляксандраўна ўвайшла ў пакой, прывычным вокам агледзела яго. Усё было на месцы: сшыткі, запасныя ручкі, алоўкі, карбкі з пластылінам. На канапе — падушчкі, вышытыя выхаванкамі, сурвэткі, дарожкі. На асобным сталё ўзвышаліся альбомы падарожжаў, пянерскіх збораў. Злева ўся сцяна ператворана ў стэнд, на якім красаваліся розныя рэчы, зробленыя ўмелымі дзіцячымі рукамі: маленькая школьная форма, мініятурная шафа, на дзверцы якой наклеены выпілаваны з фанеры Крэмль, птушыная клетка, накішталт церама з вастраверхім дахам, маленькі трактар, шкатулкі...

Ольга Аляксандраўна Карпінская.

З МАЦЯРЫНСКАЙ АДКАЗНАСЦЮ

Унізе на паліцах ляжаць вырашчаныя рукамі юннатаў кукуруза, бульба, морква, буракі.

У любую хвіліну дзеці мо-

гуць зайсці сюды паглядзець, узяць што трэба. Яны гэта ведаюць.

Хто не ведае?

Яна ўспомніла, як з цікаў-

насцю аглядаўся ў гэтым пакоі навічок Шура. Няўжо ён? Памыліцца нельга. Калі тут быў не Шура, падазрэнне яго балюча абразіць.

Ольга Аляксандраўна глянула на гадзіннік. Быў час працы ў майстэрнях. Яна накінула хустку на плечы і выйшла з кабінета.

На сонцы залацілася лісце. Здавалася, увесь двор, рукамі дзяцей ператвораны ў цудоўны парк, быў пакрыты прыгожым залатым дываном. Ноччу паспрабаваў свае сілы першы невялікі мароз, раніцай пагуляў па парку вецер — і вось вынік.

Дзеці бегалі па дывану і самыя прыгожыя лісцікі браі для сваіх гербарыяў.

Залатая восень! Колькі іх, залатых, было ў жыцці Ольгі Аляксандраўны! Цяпер галава яе пакрыта трывалым інеем сівізны, а прыйшла яшчэ адна залатая восень і цешыць вока і выклікае далёкія балючыя ўспаміны. Яна правяла рукамі па твары, нібы хацела разгладзіць яго, страсянула галавой і пайшла ў майстэрню.

Сталярныя верстакі, падрунак шэфай — рабочых Мінскага завода імя Кірава. У кутку прытуліўся такарны станок. Але, відаць, перавагу тут аддаюць сталярнай справе. На сцяне прымацаваны акуратна зрэзаныя пароды дрэў нашых лясоў: елка, сасна, арэшнік, дуб, асіна, таполя, бяроза... Не так проста па сарцавіне дрэва пазнаць яго пароду. А дзеці пазнаюць. Над верстакамі схіліліся хлапчкі. Пад іх рукамі спрытна ходзяць фуганкі: тут робяць табурэткі, рамантуюць крэслы, сталы, санкі для малых. Выкладчык Аляксей Паўлавіч Міхайлаў падбірае лісты фанеры для выпілоўвання — любімага занятку хлапчукоў.

Шура таксама тут. Ён ходзіць па пакоі, абыхава спыняецца ля аднаго верстака, ля другога. Відаць, усё гэта яго зусім не цікавіць. Не знайшоў яшчэ «новенькі» сваё месца ў дзіцячым калектыве.

— Шура, ты ўмееш што-небудзь рабіць? — спытала Ольга Аляксандраўна.

Той паціснуў плячыма.

— А выпілоўваць любіш? Зноў такі самы адказ.

— Глядзі, як добра выпілавана, — Ольга Аляксандраўна ўзяла ў рукі чарнільны прыбор і паказала Шуру. — Хочаш навучыцца?

— Можна, — згадзіўся Шура.

«Абыякавы хлопчык... Што ён любіць, што яго хваляе?» — думала Ольга Аляксандраўна, адчыняючы дзверы ў другі пакой, дзе працавалі дзяўчынкі.

Яны вучацца шыць. Нічога, што трэцякласніцам пакуль давяраюць толькі шыць рукавіцы і цыраваць свае

панчохі. Пройдзе час, і яны, як дзесяцікласніца Надзя Гмыза, будуць самі шыць форменныя сукенкі. Праўда, Надзя яшчэ шые пад кіраўніцтвам Ганны Іванаўны Пікулік, іх выкладчыцы. Але гэта ўжо амаль сама.

— Можна на што скардзіцца? — спытала Ольга Аляксандраўна ў Ганны Іванаўны, калі ўвайшла ў пакой.

— На час.

— Не разумею.

— Ну што за адну гадзіну зробіш? — Ганна Іванаўна развяла рукамі.

— О, не кажыце. Вельмі многа. А ім жа, — Ольга Аляксандраўна кінула на дзяўчынак, — і пагуляць трэба. Праўду я кажу?

— Праўду, — адказалі дзяўчынкі ў адзін голас.

— Ах вы, сваволы, — павярнулася да іх Ганна Іванаўна, — толькі што мне гаварылі, што не хочацца адсюль ісці, што гэта гадзіна самая кароткая за ўвесь дзень. А цяпер...

— І кідаць незакончаную работу не хочацца і пагуляць трэба, як жа быць? — спытала Ніна Дуброўская, лепшая вязальшчыца.

— Час тут марна не траціць, — парайла Ольга Аляксандраўна, — і на адпачынак хопіць.

На двары ўвагу Ольгі Аляксандраўны прыцягнула групка малышоў, што стаялі пад акном педкабінета каля невысокага ганка. Яны здзіўлена глядзелі адзін на аднаго, а ўбачылі Ольгу Аляксандраўну і ўсёй чародкай кінуліся ёй насустрач.

— Ольга Аляксандраўна, там стрэльба! — закрычалі яны.

— Якая стрэльба, дзе?

— Пад ганкам. Мы яе не чапалі. Можна яна выстраліць?

Ольга Аляксандраўна падыйшла да ганка. Пад ім ляжала стрэльба, спартыўная стрэльба, якая заўсёды стаяла ў педкабінеце за печчу. Вось і раменьчык па-шарпаны. Нехта з малых даставаў жоўты лісток з-пад ганка і ўбачыў яе там.

— Напэўна, дзверы былі зачынены і часова паклалі яе сюды, — спакойна сказала яна малым, — ідзіце гуляйце, хутка ўрокі рыхтаваць трэба.

Малыя разбегліся па парку, а Ольга Аляксандраўна павольна пайшла ў кабінет, несучы ў руках зламчасную стрэльбу. «Дык вось па што сюды прыходзілі», — думала яна. Узнікшае падзэрэнне паступова пераходзіла ва ўпэўненасць. Узяць стрэльбу мог толькі хлапчук, які не прывык да калектыву. Ён

убачыў, ён захацеў і ён узяў для сябе аднаго...

І вось яны сядзяць на канале, дырэктар і побач хлопчык.

— У нашым доме, — гаворыць Ольга Аляксандраўна, — нічога не бяруць без дазволу. Калі табе што трэба — заходзь, скажы і табе не адмовяць. Акрамя таго, сёння я выйшла з педкабінета і зачыніла дзверы на ключ. А вельмі часта я іх не зачыняю, няма ад каго. У нас адна сям'я. Дома ж ад дзяцей нічога не зачыняюць. Вось і ў нас так.

Яна глядзела на хлапчука і бачыла толькі яго ўпарты лоб, бо ён нізка схіліў галаву, уважліва разглядаючы наскі сваіх новых чаравікаў.

— Ты не слухаеш мяне?

— Чаму? Слухаю, — адказаў хлопчык.

— Ты заходзіў у гэты пакой?

— Не.

— А стрэльбу дзе ўзяў?

— Якую?

— Вось гэту.

Ольга Аляксандраўна ўзяла з-за печы стрэльбу. Шура падняў вочы і... твар яго пачаў чырванець. Ён зноў нізка апусціў галаву.

Гэта было прызнанне.

...Праз некаторы час Шура выйшаў з кабінета. Ён павольна ішоў па парку, апусціўшы плечы пад цяжарам свайго ўчынку.

...Работа педагога — адказная работа. Яна не церпіць браку, нават сотай долі працэнта.

За сваю саракагадовую педагогічную практыку Ольга Аляксандраўна выхавала сотні, тысячы дзяцей. Але кожны раз, калі яна сустракалася з новым выхаванцам, калі да яе прыходзіла маленькая істота і глядзела на яе зусім не так, як глядзяць на сваіх сяброў, яе сэрца сціскалася ад жадання зрабіць усё, каб толькі пацяпелі запалоханыя вочы.

Усё сваё жыццё Ольга Аляксандраўна аддала, каб дзіцячы дом быў родным домам для тых, хто ў яго трапіў. Яна сама расла без маці. Маці памерла, калі дзяўчынцы было 8 год. Другая жанчына, што прыйшла ў дом, мела сваіх дзяцей, родных. О, якая вялікая сіла была ў гэтым слове! Родны — значыць сыты, адзеты, абуты. Бацькі цэлымі днямі не было дома, працаваў печніком на чыгунцы. У выхаванне не ўмешваўся. Умяшаўся толькі тады, калі школьныя настаўнікі парайлі вучыць дзяўчынку далей, здольная была. І яна скончыла чыгуначнае вучылішча, потым настаўніцкую семінарыю...

Паслалі яе на працу ў дзіцячы прытулак. Да рэвалюцыі гэта было, у шаснаццатым годзе. Нават цяпер, калі мінула столькі гадоў, яна не можа без болю гаварыць пра тыя часы.

Вышэйшую адукацыю О. А. Карпінская атрымала пры Савецкай уладзе. Вучылася ўжо тады, калі мела мужа і двух сыноў. Краіна была абрабавана інтэрвентамі, а вучыцца так хацелася. Таму цяпер яна гаворыць сваім выхаванцам: «Веды — самая моцная апора ў жыцці».

Яны, дзеці, адчуваюць гэта як толькі пачынаюць сваё самастойнае жыццё.

У бібліятэцы дзіцячага дома вісіць карта Савецкага Саюза. Над ёй надпіс: «Гарады, куды накіраваны нашы выхаванцы». Мінск, Свядлоўск, Кемерава, Кустанай, Акмолінск, Алма-Ата, Чалыбінск, Ленінград, Ноўгарад, Рыга, Ашхабад...

І адусюль, з усіх канцоў нашай неабсяжнай краіны яны пішуць удзячныя пісьмы ў дзіцячы дом, які зрабіў іх людзьмі, даў пунцёчку ў жыццё.

«Дарагая Ольга Аляксандраўна, — піша Аня Лінік з Магілёўскай школы медсясцёр. — Вялікае дзякуй вам за дапамогу, за веды, за пясчынныя клопаты пра нас, за тое, што вы вывелі мяне ў людзі! Я буду заўсёды помніць пра вас!»

«Такім чынам тэхнікум я закончыў. Вялікае, вялікае вам дзякуй за ўсё, што вы для мяне зрабілі. Еду ў Пінск, буду прапрабам.

Віця паехаў на цалінныя землі. Валодзя Шурак паступіў у Каўнаскае інстытут. Я падаў заяву ў Ленінградскі індустрыяльны інстытут. За гэты час я, здаецца, падрос...

З прывітаннем Пеця Васкабовіч».

Коля Філатаў піша з Масквы:

«Ольга Аляксандраўна! Працую лепшчыкам, зарабляю па 1000 руб. Вы не думайце, што я вас забыў. Мы хоць не заўсёды пішам, але ніколі не забываем...»

Пісем многа, цэлыя пачкі. Яны ляжаць у пісьмовым сталё ў кабінёце, ёсць і дома ў яе адзінокай кватэры.

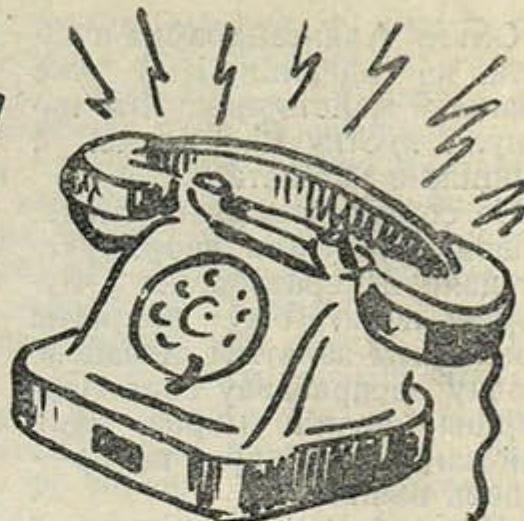
Усё жыццё Ольга Аляксандраўна выходзіла дзяцей. Мае ганаровае званне заслужанай настаўніцы рэспублікі. Але, як і раней, яна хваляецца за кожнага выхаванца, з мацярынскай адказнасцю думае пра лёс кожнага даручанага ёй дзіцяці.

Галіна ВАСІЛЕУСКАЯ

Талькаўскі дзіцячы дом, Пухавіцкі раён.

Ф е л ь е т о н

Дырэктар Магілёўскай сталавай № 4 т. Хранцоў застыў ад здзіўлення. Так і стаіць ён, раскрыўшы рот з тэлефоннай трубкай у руцэ. Аніак не можа ўцяміць, што за дзіва-дзіўнае адбылося. Сам Васіль Ларывонавіч запрасіў яго да сябе ў госці. Той самы Ларывоныч, які яшчэ ўчора так распякаў яго і за недапечаныя катлеты і за прыгарэлую кашу і за прасяны крупнік, у якім то юшкі зусім няма, то, як ён казаў, «крупіна за крупінаю гоніцца з дубінаю»; папала і за тое, што няма ў сталоўцы страў з рыбы, бульбы, гародніны... За ўсё-ўсё!

Хранцоў паклаў трубку і цяжка ўздыхнуў. Такую працуханку ён, здаецца, не атрымліваў яшчэ за ўсю сваю дырэктарскую дзейнасць.

«Морыце вы рабочых адной смажанінай, быццам Дняпро падаўся на ўцёкі ці рыба паплыла ў невідомыя краі, нібыта на Магілёўшчыне бульба вывелася, гародніна не расце. Можна падумаць, што каровы перасталі даіцца, а хатняя птушка разам з бусламі ў вырай паляцела. А дзе ж нашы беларускія стравы: верашчакі ўсякія, мачанкі, клёцкі з мясам, драконы, драпікі?»

Вось так лупцаваў, лупцаваў, а потым з пагрозай і дадаў: «Майце на ўвазе, я вас навучу, як карміць народ!»

А цяпер... «у госці запрашаем!» Вось і адгадай, у чым тут сакрэт. Не дарма ж кажуць: чужыя душы — пацёмкі.

— І дакапаўся такі, ох дакапаўся, — скардзіўся ён назаўтра раніцой на кухні, — цюцелька ў цюцельку падлічыў, што ў нашай сталавай мясных страў аж 90 працэнтаў, а рыба дык тая пляцэца ў хвасце. Разумеете? Усяго адзін толькі працэнт! За цэлы квартал 12 порцый сырнікаў сышло з нашага канвэра. Ах і даліся мне ў знакі гэтыя сырнікі, галубцы, варэнікі, каб на іх ліха!

— А я што казаў, — абурывіўся кухар, — вінегрэты

розныя, салаты трэба, бульба з селядцом... Ды з бульбы і гародніны дзесяткі розных страў можна рабіць. А бульбу тую, гародніну ніяк са склада не прывязуць...

— Усе вы майстры толькі языкамі мянташыць, — махнуў рукой Хранцоў і пайшоў.

Цяжкія думкі вірыліся ў яго галаве аж да самага вечара. Асабліва палохала дырэктара пагроза: «Я вас навучу, як карміць народ!»

...Кватэра Васілія Ларывонавіча хоць і не вельмі раскошная, але ўтульная. Яго жонка — мажняя Варвара Пятроўна, ветлівая і простая ў абыходжанні, ды і сам гаспадар здаваўся тут не такім ужо строгім, а наадварот, добразычлівым, свойскім чалавекам. Нядобрае прадчуванне, якое так мучыла Хранцова, як рукой зняло. Тым больш, прыйшла сюды Рынжакова, прыпёрся і Сандлер, завіталі ўсе іншыя дырэктары сталовых і нават рэстарана «Дняпро».

Гасцей частавалі спачатку, як кажуць, духоўнай стравай — круцілі пласцінкі, спявалі... Старэйшая дачка Ларывоныча, Леначка, іграла на піяніна, маладзейшая, якую Надзейкай звалі, спявала: «Узыйдзі, узыйдзі, мясячык» і «Ой, у полі тры крынічанькі». І тут ужо ўступіў сваім басам сам гаспадар, падхапіла і гаспадыня.

Сандлер шапнуў на вуха Хранцову:

— Ведаеш, гэтыя канцэрты мне больш да спадабы, чым тыя, што наладжвае ён у сталавай.

— А думаеш, мне не абрыдлі тыя канцэрты? Ого! Яшчэ як абрыдлі.

Прагучэў апошні акорд, і Васіль Ларывонавіч, стаўшы ў адпаведную позу, гарэзліва абвясціў:

— А цяпер, шаноўная публіка, пераходзім да наступнага нумара праграмы нашага вечара.

— Заходзьце, калі ласка, сюды! — запрасіла гаспадыня, адчыніўшы дзверы пакою.

А калі Васіль Ларывонавіч

уклучыў святло, дык ногі гасцей нібы прыкіпелі да падлогі. Яны стаялі, як анямелыя, утаропіўшыся на сервіраваны стол, і нейкі момант лыпалі толькі вачыма.

— Што за дзіва? — нарэшце зашаптаў Хранцоў. — Кветкі зімой!

— Кожная страва — твор мастацтва! Хараство! Вой, вой! — завойкаў Сандлер.

— Сядайце, дарагія госці, за стол, — запрашае гаспадыня і абыхава дадае: — Ды нічога тут дзіўнага няма. З буракоў можна выразаць яшчэ больш цудоўныя ружы і вяргіні, чым гэтыя, з морквы вось такія, а можа і лепшыя агністыя ліліі, з яечка і паўпамідора робіцца гэткае грыб, які, як бачыце, нібы расце вась з вінегрэту. І ўявіце, з кіслых агурочкаў вось гэткае сэрцайка, — яна паказала на смажаніну з гарнірам. — Была б толькі ахвата!

Ларывоныч гасцінна падсоўваў гасцям талеркі, ад якіх цягнула такім апетытным пахам, і даваў свае камментарыі.

Дырэктары сталовых і рэстаранаў слухалі і елі. Нават тыя, што скардзіліся на дрэнны апетыт, уміналі фаршыраванага шчупака, распаўляліся з духмяным антрыкотам, з беларускай верашчакай, мачанкай і іншымі стравамі — такімі смачнымі, што пальчыкі абліжаш! А гаспадыня толькі падахвочвала:

— Ежце, госцейкі, і мачайце, ды і рэшту не пакідайце.

І не пакідалі. Сандлер з'еў расцягай, налёг на антрыкот, з'еў яго разам з агурочным сэрцам і нават не аблізнуўся.

— Сарцаед ты гэтакі. У тваёй сталавай дык гарніры ніхто і ў рот не бярэ, — шапнула Рынжакова і ў яе вачах нейкія гарэзлівыя «чорцікі» заскакалі. З падзэрэннем паглядзела яна на свайго калегу Хранцова, а той на дырэктара рэстарана «Дняпро». Сандлер таксама шапнуў: «Вось хто пастараўся ўлагодзіць гаспадара гэтай сервіроўкай святочнага стала. Не

пашкадаваў, чмут, пораху, аформіў як мае быць».

«Але як усё гэта бухгалтар аформіць?» — здзівіўся Хранцоў.

Тым часам гаварылі тосты.

— Дазвольце і мне! — падхапіўся Сандлер. — Я падымаю тост за цудоўныя рукі! Так-так, за тые рукі, якія так умела, па-майстэрску аформілі гэты стол! — І, зірнуўшы на дырэктара рэстарана «Дняпро», дадаў: — І па форме і па зместу, таварышы, ва ўсіх адносінах — аформлена кругленька і гладка!

Васіль Ларывонавіч устаў і сказаў:

— Правільны гэта тост, таварышы. Зрэшты ўсё залежыць ад руцельных рук і галоўнае ад чыстых, гэтых значыць, чэсных рук.

Ён узяў жончыны рукі ў свае і дадаў:

— Вось яны, тые рукі, якія стварылі ўсё, што вы ўбачылі сёння на гэтым stole. А Надзейчыны і Леначчыны ручкі! Яны дапамаглі маме. Для таго і існуюць рукі, каб сваёй справай радаваць чалавека.

Дырэктары сталовых пераглынуліся. Сандлер разгубіўся: «І трэба ж было такое падумаць!» Хранцоў адразу ўспомніў пагрозу: «Я вас навучу, як карміць народ!» Ён хацеў нешта сказаць, але ў гэты момант загаварыла сама гаспадыня:

— Госцейкі, калі што не так, дык выбачайце, я вельмі хацела, каб вы ў нас адчулі сябе як дома. Але вось што я скажу: хоць і прыемна выслухаць пахвалу ад такіх славурых кулінараў, але сама я мару пра тое, каб мы, жанчыны, маглі пайсці ў сталовую ці рэстаран і там адчуваць сябе як дома, каб і там было ўсё, як Сандлер казаў, па-майстэрску зроблена — ды як трэба аформлена і па форме і па зместу — ва ўсіх адносінах!

Л. ВІРНЯ

ЗАЙМАЙТЕСЯ ГІМНАСТИКАЙ

Гімнастыкай займаюцца мільёны савецкіх людзей. Яна каштоўная і неабходная як для мужчыны, так і для жанчыны. Заняткі гімнастыкай развіваюць сілу, гібкасць і спрытнасць чалавека.

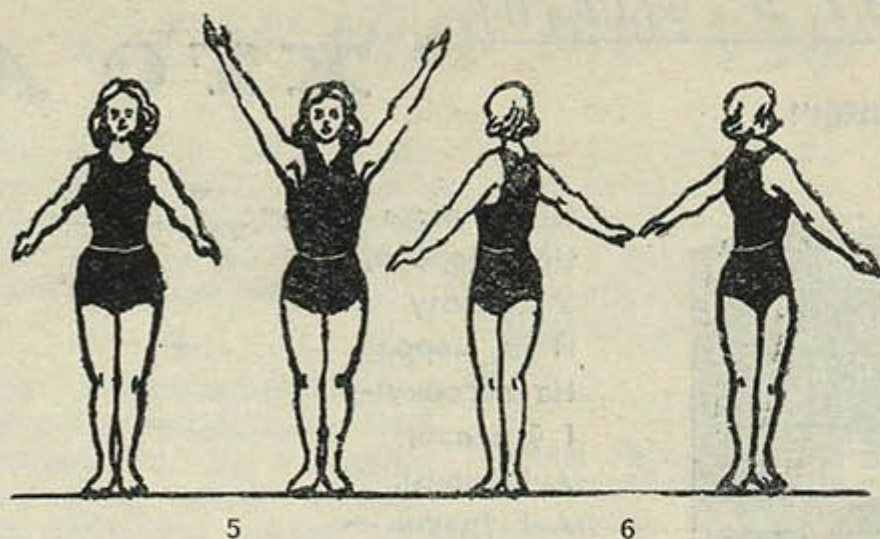
Але для таго, каб гімнастыка прыносіла карысць, ёй трэба займацца сістэматычна, кожны дзень.

Людзі слабага здароўя з павышанай стамляльнасцю звычайна баяцца займацца гімнастыкай і лічаць, што фізічныя практыкаванні прызначаны для моцных. Гэта зусім няправільна. Гімнастыка не толькі сябра моцных, але і памочнік слабых.

Пры занятках індыўідуальнай гімнастыкай абавязкова выконваць практыкаванні ў правільнай паслядоўнасці.

Напрыклад, бег або прыжкі акажуць станоўчы ўплыў на арганізм пасля больш лёгкіх падрыхтоўчых практыкаванняў. Праробленыя ж адразу пасля сну, яны могуць аказаць неспрыяльны ўплыў на сардэчна-сасудзістую сістэму.

Апрача таго, пэўная паслядоўнасць практыкаванняў дае магчымасць чаргаваць работу адных мышачных груп з адпачынкам другіх, што не выклікае стамлення, дасягае найбольшых вынікаў

5

6

біць гэта без затрымкі дыхання, што асабліва важна. Выконваецца яно ў павольным тэмпе. Пры пацягванні—глыбокі ўдых, пры вяртанні ў зыходнае палажэнне—поўны выдых.

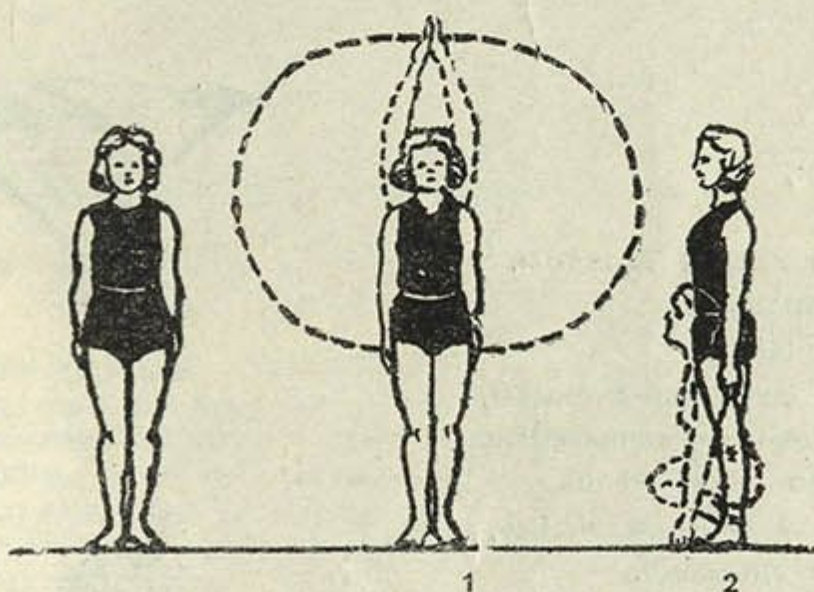
Другое практыкаванне—прысяданне—умацоўвае мышцы ног і паляпшае размеркаванне крыві ва ўсім арганізме. Рэкамендуецца сумяшчаць з рухамі рук або тулава, што садзейнічае лепшаму кровазвароту. Дыханне раўнамернае і паглыбленае.

Трэцяе і чацвёртае практыкаванні—для тулава, мышцы якога адыгрываюць важную ролю ў забеспячэнні добрага стану і дзейнасці ўнутраных органаў. Асаблівае значэнне гэтыя практыкаванні маюць для жанчын. Вяласць брушной мускулатуры нярэдка бывае прычынай апускання страўніка, кішак, печані, няправільнага палажэння маткі. Добры

значных напружанняў рэкамендуецца расслабляць мышцы рук і плечавога пояса (устраіваюць рукі, нахіляючыся ўперад, апусціць і расслабіць рукі). Затым трэба шостае практыкаванне—для бакавых мышц тулава.

Сёмае практыкаванне павялічвае рухомасць у суставах рук і ног і адначасова дае большую агульную нагрузку арганізму. Апрача таго, практыкаванне для ног паляпшае кровазварот у органах таза. Выконваецца ў сярэднім або паскораным тэмпе, але не ў хуткім.

Восьмае практыкаванне (самае моцнае па нагрузцы)—рознныя прыжкі на месцы або бег—павышае ў значна большай ступені, чым папярэднія практыкаванні, дзейнасць органаў дыхання і кровазвароту. Пры выкананні дыхаць раўнамерна, асцерагаючыся як затрымак ды-

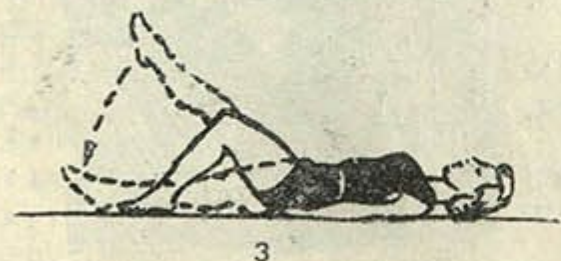

1

2

Жанчына слабага здароўя або перанёсшая якую-небудзь хваробу, жанчына, якая нядаўна нарадзіла дзіця, можа займацца індыўідуальнай гімнастыкай пры кансультацыі лечачага ўрача. Гімнастыка прынясе ім адчувальную карысць: хутчэй узмацнее і арганізм, адновіцца працаздольнасць.

З некаторай асцярогай да фізічных практыкаванняў адносяцца жанчыны пажылога ўзросту, якія раней не займаліся ім. Ім здаецца, што займацца ў іх узросце гімнастыкай смешна. Думка гэта памылковая. Гімнастычныя практыкаванні аказваюць вельмі спрыяльны ўплыў на цэнтральную нервовую сістэму і на абмен рэчываў, ад якіх у многім залежыць супраціўляльнасць арганізма заўчаснаму старэнню. Іменна таму для жанчын пажылога ўзросту гімнастыка найбольш карысна. Гімнастыка карысна жанчынам любога ўзросту, любых прафесій і заняткаў.

3

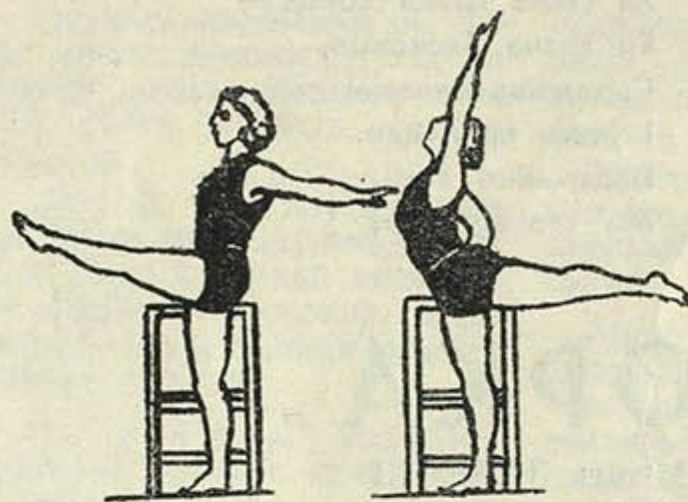
4

пры найменшай затраце часу.

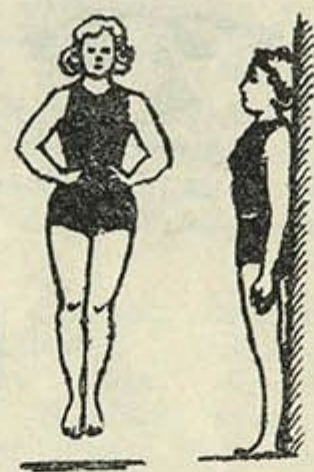
Рэкамендуецца такая паслядоўнасць выканання практыкаванняў.

Пачынаць заняткі трэба з лёгкай прабежкі «трушком» (або хадзьбы) з расціраннем далонямі скуры цела.

Такая прабежка выклікае патрэбу глыбока дыхаць, прыемна саграе пасля рэзкай страты пасцельнага цяпла, а ва ўмовах зімовага часу засцерагае ад прастуды пры адчыненай форціцы, паколькі скура ад расцірання робіцца нібы менш пранікальнай для ахаладжэння цела. Гэта практыкаванне выдатна спалучаецца з першым практыкаваннем—у пацягванні, якое задавальняе натуральную патрэбу пацягнуцца пасля сну і дазваляе ра-

7

8

9

стан брушнога прэсу і яго эластычнасць адыгрываюць важную ролю ў родавым акце, папярэджаючы расцяжэнне брушных сценак пасля цяжарнасці. Для ўмацавання асноўных мышц тулава і павелічэння рухомасці пазванка неабходна рабіць спецыяльныя практыкаванні: нахіляць тулава ўперад, назад, у бакі і паварочваць направа і налева. Калі гэтыя практыкаванні выконваць непасрэдна адно за другім, могуць стаміцца мышцы тулава. Таму яны чаргуюцца з практыкаваннем для рук і плечавога пояса (пятае). Выконваецца ў павольным або сярэднім тэмпе. Пасля

хання, так і празмернага пачашчэння яго.

Заканчваецца комплекс адным-двума практыкаваннямі, задача якіх рэгуляваць і супакойваць дзейнасць органаў дыхання і кровазвароту. Выконваць з найменшым напружанням. Імкнучца замарудзіць частату дыхання, паглыбляючы яго.

У заключэнне не шкодзіць стаць шчыльна да сцяны, дакранаючыся да яе пяткамі, ікрамі, ягадзіцамі, лапаткамі і патыліцай.

Захоўваючы прынятую паставу, пахадзіць 10—15 секунд па пакоі.

(З кнігі «Штодзённая гімнастыка для жанчын».)

ХТО АДГАДАЕ?

Мал. Ю. Тышкевіча

Ці ён дома
Ці ў дарозе,
У спякоту
Й на марозе,
На пагорку
І ў вадзе,
Ані ўночы,
Ані ўдзень —
Чаравікі не скідае.
Хто разумны —
Адгадае.

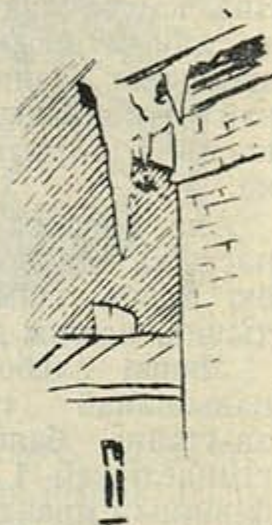
Спераду — шылца,
Ззаду — вільца.
Белая сурвэтка —
На грудзях.
Корміцца нярэдка
Па дварах.
Скрозь яна бывае,
Многа чаго знае,
І ўсё нешта хоча
Дзецям расказаць.
Толькі што лапоча —
Нельга разгадаць.

Расце ён зімою
Уніз галавою,
Камлём дагары,
І расце да пары:
Як стане грэць сонца —
Ён плача бясконца,
Сыходзіць слязамі
І ўвесь прападае.
Падумаўце самі:
Мо' хто адгадае?

Сам без ног,
Малы,
Пузаты,
А такі скакун заўзятый!
Толькі стукні добра ў бок —
Як адразу пойдзе ў скок.
Яго скокі дзеці любяць
І нагамі часам лупяць,
А яму — бы гэта й трэба:
Узлятае аж пад неба,
На каменне упадзе —
Хоць бы знак застаўся дзе!
Не паб'е
Сабе
Бакі.
Хто ён гэткі?
Хто такі?

Сіні домік,
Сіні дом
Да сцяны прыбіт гваздом.
З сіняй стрэшкай,
Сінім донцам,
З вузкай шчылінай-аконцам,
Над аконцам — вечка-крышка,
Не пралезе нават мышка.
Хто жыве ў ім — не відаць,
Гэта трэба адгадаць.

Хоць не хвора яні,
А ўсё стогне дзень пры дні,
Хоць нічога не згубіла,
А ўвесь час шукае,
Усё навокал перарыла...
Хто ж яна такая?

ЮРКА

Міхась ЗАЛЕСКІ

ПЕРШЫ СНЕГ

Як толькі выпаў першы снег, дзед зайшоў раніцою да свайго ўнука і разбудзіў яго.
— Уставай, Юрка, — кажа дзед, — паглядзі, які снег выпаў. Усё стала белае і дахі дамоў, і дрэвы, і вуліца.
Юрка хуценька ўсхапіўся з пасцелі, зірнуў у акно і аж вочы зажмурыў, такім белым здаўся яму першы снег!
— Дзядуля! А хіба ты таксама белы снег бачыш, у цябе ж вочы чорныя? — запытаў Юрка.

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Праз тыдзень зноў наведаў дзед Мікола свайго пяцігадовага ўнука Юрку. Даў яму гасцінец, а потым і кажа:
— Падыдзі да мяне, памераемся, пабачым, ці падрос ты за гэты тыдзень.
Юрка адразу паслухаўся дзеда і стаў побач з ім.
— Э-э! Дык ты, Юрка, зусім не расцеш! — сказаў дзед. — У мінулую нядзелю ты якраз быў вась да гэтай маёй кішэні і сёння таксама!
— Не, дзядуля, я падрос, — запярэчыў унук, — а атрымліваецца гэта таму, што ты ж таксама расцеш...

НА ПРАГУЛЦЫ

Павёў аднойчы дзед унука на прагулку па гораду. Спыніліся яны каля аднаго шматпавярховага дома, а дзед і гаворыць:

— Калі я быў маленькі, тады такія высокія дамы не будаваліся.

Юрка крыху падумаў і адказаў:

— А навошта ж табе патрэбен быў тады такі высокі дом. Для цябе, маленькага, і малы дом быў добры.

ГАЗЫ НЕ ХАПІЛА

Аднойчы, калі дзед расказваў Юрку цікавую казку, пагасла электрычная лямпачка.

— Вось бяда! І чаго гэта патухла святло?

Юрка, які нядаўна пераехаў жыць з вёскі ў горад, адказаў:

— А я ведаю, дзядуля! Гэта, мабыць, у правадах газы не хапіла.

Атэрасклероз сасудаў галаўнога мозгу

Атэрасклероз — гэта захворванне артэрыяў, сасудаў, якія забяспечваюць органы і тканкі пажыўнымі рэчывамі і кіслародам. Хвароба развіваецца часцей у пажылых людзей і залежыць ад многіх прычын. Галоўныя з іх — перанесеныя цяжкія захворванні (запаленні, траўмы), парушэнне дзейнасці залоз унутранай сакрэцыі (паніжэнне сакрэцыі шчытападобнай залозы), змяненні абмену рэчываў, пераважна тлушчавага (накапленне ў арганізме халестэрыну), атручванні нікацінам (курэнне) і алкаголем. Пад уплывам гэтых прычын крывяныя сасуды (артэрыі) паступова ўшчыльняюцца, сценкі іх насычаюцца тлушчападобнай масай, грубеюць і таму дрэнна прапускаюць да тканак неабходныя пажыўныя рэчывы і кісларод. Асабліва адчувальны да недахопу кіслароду сэрца і мозг.

Іх дзейнасць пры гэтым парушаецца рана і на працяглы час. Змяненні з боку мозгу ўзмацняюць, а часам і выклікаюць сасудзістыя захворванні, таму што сувязь сасудаў з нервамі ўзаемная і вельмі цесная.

Павышаны крывяны ціск (а ён не заўсёды назіраецца ў перыферычных сасудах пры атэрасклерозе) паскарае развіццё хваробы, якая асабліва распаўсюджана сярод асоб разумовай працы, што вядуць сядзячы спосаб жыцця. Першымі адзнакамі атэрасклерозу з'яўляюцца павышаная стомляльнасць, рассяянасць, аслабленне памяці, увагі, эмацыянальная няўстойлівасць (слязлівасць).

Гэтым сімптомам могуць папярэднічаць або супраджаць іх галаўны боль, адчуванне цяжару і шум у галаве, галавакружэнне, пагоршэнне слыху, зроку і інш. Усе гэтыя парушэнні паступова паглыбляюцца. Хворыя робяцца злыя, слявыя, крыўдлівыя, няспрытныя ў рухах, ім цяжка спраўляцца з новымі заданнямі на рабоце.

З'яўляюцца адзнакі дачаснага старэння — маруднасць або залішняя мітуслівасць, атлусценне, сівізна. Пры далейшым развіцці хваробы (калі яе не прыпыніць) могуць адбыцца глыбокія змены ў мазгавой тканцы аж да кровазліцця ў мозг, ад якога большасць хворых памірае або застаецца інвалідамі.

Такім чынам атэрасклероз — цяжкае захворванне, якое неабходна прадукіць.

У цяперашні час дзякуючы клопам Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада робіцца ўсё для таго, каб гэтая хвароба, як і многія іншыя, былі прадукілены. Дыспансерызацыя сардэчна-сасудзістых хворых, якая ўвесь час расшыраецца, а таксама шырокія меры прафілактыкі значна садзейнічаюць зніжэнню захворвання. Каб прадукіць развіццё атэрасклерозу, трэба выконваць поўны рэжым, рабіць фізічныя практыкаванні. Апошнія трэба пачынаць рана, яшчэ ў дзіцячым узросце, але можна і пазней, і не пакідаць усё жыццё. Гэта — сістэматычныя заняткі фізкультурай — фізічная зарадка, фізічная работа на паветры, актыўны адпачынак — веславанне, плаванне, прагулкі і інш.

Рэжым харчавання заключаецца ва ўмераным прыёме ежы з абмежаваннем тлушчаў (сала, тлустае мяса), вострых страў і асабліва алкагольных напіткаў, пры абавязковай забароне курэння. Раслінная дыета (малако, тварог, фрукты, бульба, капуста і інш.), а з бялковых рэчываў — яечны бялок, ня тлустае варанае мяса, пры абмежаванні солі (5 г).

Карысны вітамін С (радыска, зялёная цыбуля, чорныя парэчкі, настой пладоў шыпыны і інш.). Неабходна рэгуляваць дзейнасць кішчэніка, налажыць сон. Трэба пазбягаць перанапружання, хваляванняў, прабывання ў празмерна цёплым, дрэнна праветрываемым памяшканні. Для адпачынку выкарыстоўваць вольны час (выхадныя дні, адпачынак) і праводзіць яго на свежым паветры за гарадамі, у вёсцы, у парку, а яшчэ лепш ля мора.

Пажылым людзям трэба прымаць ёдзістыя прэпараты (па назначэнню ўрача). Пры першых адзнаках захворвання неабходна звярнуцца да ўрача. Гэтыя меры могуць прадукіць, запаволіць або спыніць развіццё атэрасклерозу наогул і мазгавога ў прыватнасці. Значыць, можна адсунуць набліжэнне старасці, змагацца за даўгалецце, за тое, каб было больш здольных да карыснай працы людзей.

На гэта накіраваны зараз намаганні савецкай медыцынскай грамадскасці на чале з перадавымі вучонымі нашай краіны.

Е. Г. ЮРАЦКАЯ,
кандыдат медыцынскіх
наук.

Калі смажаць мяса ў духоўцы, трэба паліваць яго толькі гарачай вадой або булёнам: ад халоднай вады яно робіцца жорсткім.

Пры разаграванні мяса, зваранага напярэдадні, трэба спыскаць яго з лыжачкі халоднай вадой, пакласці на патэльную крыху масла і падаграваць на невялікім агні. Тады мяса будзе мець смак свежапрыгатаванага.

Пры абіранні буракоў не трэба адразаць карань яго да канца, інакш у час варкі ён святлее.

Скура смажанай гусі, качкі, парасяці пакрываецца хрусткай скурачкай, калі перад заканчэннем смажання паліць яе халоднай вадой.

Каб лепш абсмажыць прадукты, трэба ўжываць сумесі тлушчаў.

Каб суп атрымаўся празрыстым, не памутнеў, трэба спачатку паставіць яго на вялікі агонь, а калі ён закі-

піць, два-тры разы даліць па сталовай лыжцы сырой вадой, кожны раз здымаючы пену і зноў даводзячы суп да кіпення. Пасля гэтага трэба варыць яду на слабым агні.

Каб свежая рыба (асабліва шчупак) не пахла балотам, трэба вымыць яе ў халоднай, добра пасоленай вадзе.

Калі на рыбе або птушцы выпадкова разлілася жоўць, трэба старанна працерці прагорклую частку соллю і прымыць халоднай вадой — горыч прападзе.

З пячонкі лёгка зняць плёнку, калі апусціць яе на мінуту ў гарачую вадку. Ялавічную пячонку перш чым смажыць можна вымачыць у малаце, тады яна будзе мягчэй і смачней.

Калі патрэбен толькі бялок, а жаўток хочучь захаваць на некалькі дзён, трэба пракалоць яйка тоўстай іголкай з двух процілеглых бакоў — бялок выцеча, а жаўток застанецца ў шкарлупіне.

НЕКАЛЬКІ ПРОСТЫХ ПАРАД

Поўным жанчынам не трэба насіць дробных тугіх завіткоў, вельмі пышных валасоў. Лепш буйныя, мяккія локаны.

Калі ў вас доўгая шыя, насіце валасы даўжэй і пышней. Пры кароткай шыі добра кароткая стрыжка, вушы могуць быць цалкам або часткова адкрыты.

Не рабіце на патыліцы пышных валасоў, калі форма галавы круглая.

Дробныя рысы твару будуць здавацца буйней, калі твар абрамлены дробнымі завіткамі. Буйныя рысы ўраўнаважваюцца буйнымі локанамі.

Калі твар падоўжаны і верхняя частка шыры за ніжнюю, не насіце высокіх

прычосак. Прыкладзьце валасы зверху і па баках, прыкрыйце вушы. Можна зрабіць грыўку.

Прамы прабор падкрэслівае прыгажосць правільнага, авальнага твару («класічны авал»).

Мяккія завіткі, буйныя локаны зробіць шырокі, «квадратны» твар больш авальным. Высокая прычоска з аднаго боку (пры касым праборы) зробіць непрыкметным шырыню ілба і падоўжыць твар.

Да круглага твару пойдзе прычоска з высока зачэсанымі з ілба валасамі. Можна зрабіць касы прабор. Некалькі завіткоў, якія спадаюць на лоб, змяняюць яго шырыню.

Ад вугроў можна пазбавіцца наступным чынам: на ноч трэба вымыць твар цёплай вадой з мылам, пасля чаго спаласнуць яго халоднай вадой і насуха выцерці. Раніцай твар вадой не мыюць, а толькі праціраюць спіртавымі растворамі або эмульсійнымі крэмамі «Сняжынка», «Снягурачка», «Крышталь».

Спіртавы раствор робіцца так: на шклянку гарэлкі выціскаюць сок аднаго лімона або свежы агурок разразаецца на дробныя кавалкі, якія апускаюць у бутэльку, дзе наліта шклянка гарэлкі. Праз тыдзень настой працэджваюць праз марлю. Праціраюць гэтымі растворамі ачышчае і прыемна асвятляе твар.

АНГЛІЙСКІ ГУМАР

ПЕРШЫЯ ЗАРОБЛЕННЫЯ МАРКАМ ТВЭНАМ ГРОШЫ

Аднойчы ў Марка Твэна запыталіся, ці не помніць ён, як ім былі зароблены першыя грошы.

— Так, помню, — сказаў ён, — гэта было ў школе. Усе хлопцы, з якімі я вучыўся, часам не больш паважалі парты, чым сваіх настаўнікаў. І таму ў нашай школе было правіла, што кожны, хто папсуе парту або зробіць подпісы на ёй алоўкам ці нажом, будзе публічна пакараны або заплаціць штраф пяць долараў.

Акрамя такога строгага правіла, была яшчэ ў школе і лінейка, якой лупцавалі дзяцей. Я ведаю гэта, таму што адчуў яе на ўласнай спіне. Яна была вельмі балючая.

Аднаго разу я вымушаны быў сказаць свайму бацьку, што я парушыў правіла і павінен заплаціць штраф або быць публічна пакараны.

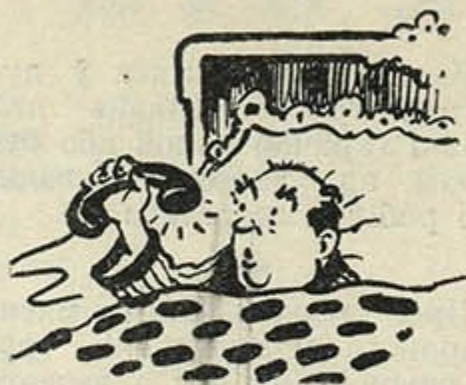
Бацька сказаў:

— Сэм, я не хачу, каб было зняслаўлена прозвішча Клеменс перад усёй школай, і таму я заплачу штраф. Але я не хачу, каб ты не атрымаў сваё. Хадзем наверх!

Я пайшоў з бацькам наверх. Але пасля пакарання я падумаў, што пасля таго, як мяне адлупцавалі адзін раз і калі я прывыкнуў ужо да гэтага, то нічога са мною не стане, калі мяне адлупцюць яшчэ раз у школе.

Я гэтак і зрабіў, а грошы пакінуў у сябе.

Гэта і былі мае першыя заробленыя грошы.

Уладальніка аднаго з вялікіх тэатраў на Бродвэю ў чатыры гадзіны раніцы разбудзіў настойлівы тэлефонны званок.

— Гэй, — сказаў стомлены голас, — калі адчыняецца ваш тэатр?

— Рэжысёр адчыніць яго ў адзінаццаць гадзін, — сказаў уладальнік тэатра, паклаў трубку і зноў заснуў. Але праз дзесяць хвілін тэлефон зазваніў зноў. На гэты раз уладальнік тэатра вырашыў не звяртаць на яго ўвагі. Але тэлефон працягваў званиць, і нарэшце ўладальнік тэатра не вытрымаў і падняў трубку.

— Ало! — сказаў ён.

— Ало, — сказаў той самы голас. — Паслухайце, калі вы сказалі адчыняецца тэатр?

— Рэжысёр адчыняе яго ў адзінаццаць! — раззлаваўся гаспадар. — Вы не зможаце зайсці ў тэатр раней!

— Зайсці? — сказаў голас. — Хто хоча зайсці?! Я хачу выйсці!

ДРЭННЫЯ АДЗНАКІ

Бобі прыйшоў са школы, але на гэты раз выгляд у яго быў дрэнны.

— Я пабіўся з адным хлопцам, — сказаў ён на запытанне маці.

— Але чаму ж? — дапытвалася яна, абмываючы сінюкі пад вачыма.

— Я дазволіў таму хлопцу перапісаць мае прыклады, — адказаў Бобі.

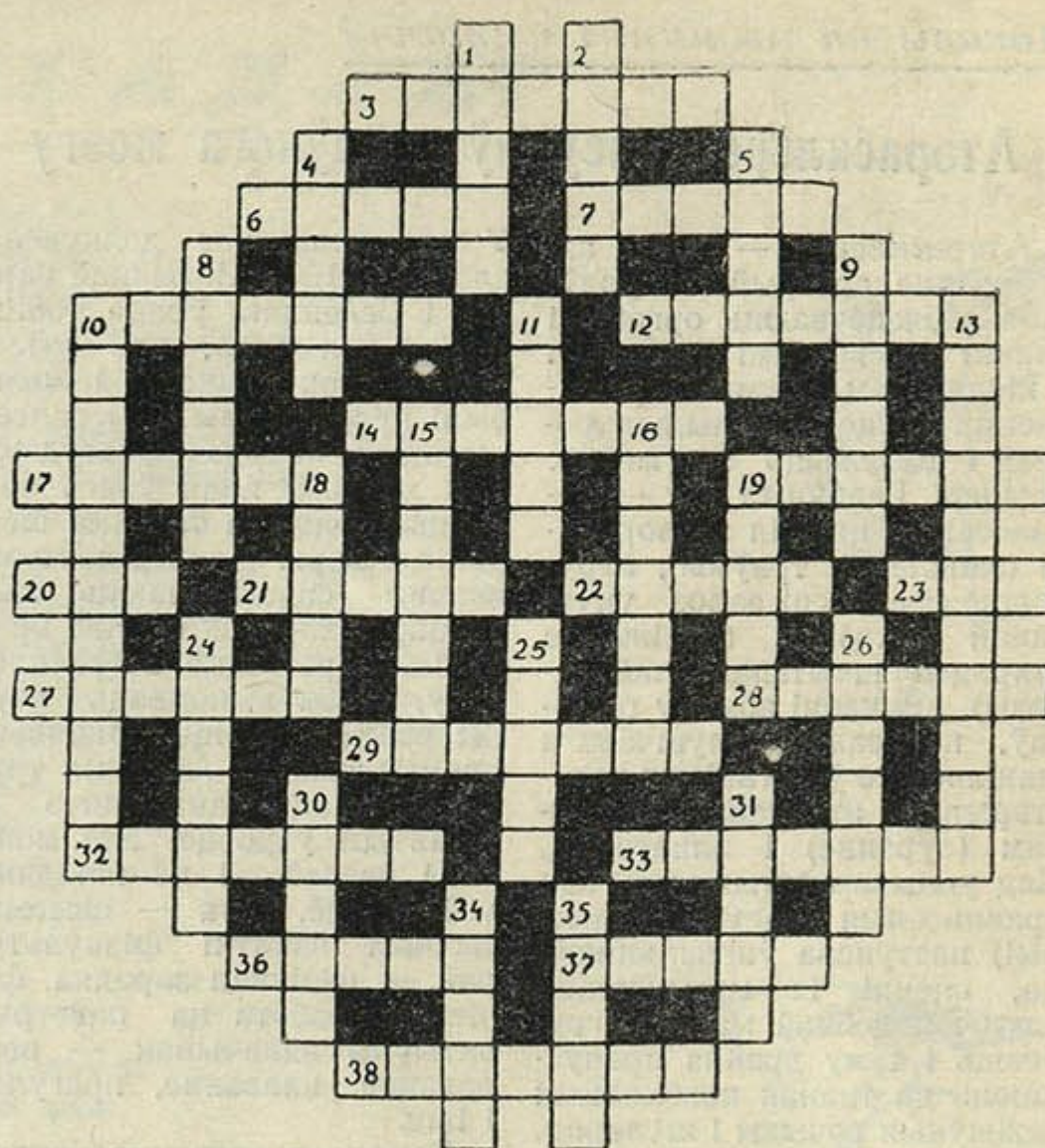
— Што? — здзівілася маці. — Ці не хочаш ты сказаць, гэты хлопец пабіў цябе толькі за тое, што ты дазволіў яму спісаць свае прыклады?

— Так, мама, — адказаў сын слабым голасам, — яны былі ўсе няправільныя.

Пераклад з англійскай мовы
Я. ДУБОВІКА.

Мал. В. Швяцова

К Р А С В О Р Д

Па гарызанталі: 3. Выдатны дзеяч Камуністычнай партыі Германіі. 6. Сатырычны беларускі часопіс. 7. Руская народная гульня з мячыкам. 10. Геаметрычная фігура. 12. Правадыр рымскіх рабоў. 14. Атрад аховы. 17. Невялікае судна. 19. Апытальны ліст для атрымання пэўных звестак. 20. Рыба з сямейства ласасёвых. 21. Музычны духавы інструмент. 22. Аўтар п'есы «Шчасце паэта». 23. Прыток Віслы. 27. Пустыня ў Афрыцы. 28. Мінеральная вада. 29. Заснавальнік друкарскай справы на Беларусі. 32. Прыбор для рэгулявання сілы току і яго напружання. 33. Айчына. 36. Літара грэчаскага алфавіта. 37. Месца стаянкі самалётаў.

Па вертыкалі: 1. Персанаж паэмы А. Пушкіна. 2. Атмасферная з'ява. 4. Ядавітая змяя. 5. Зборнік геаграфічных карт. 8. Опера Манюшкі. 9. Забастоўка. 10. Паскаральнік хімічнай рэакцыі. 11. Дэталь у вінтоўцы. 13. Талон, які замяняе білет пры ўваходзе ў тэатр. 15. Кавалак ад бомбы, якая ўзарвалася. 16. Вядомы рускі мастак. 18. Вядомая п'еса савецкага драматурга Гусева. 19. Доўгая вяроўка з пятлёю на канцы. 24. Вядомы дзіцячы пісьменнік. 25. Імператар, які правіў Рымам у 54—68 гг. н. э. 26. Горная парода. 30. Персанаж аперэты «Сільва». 31. Надпіс на канверце. 34. Музычны твор Дэліба. 35. Парода сабак.

На першай старонцы вокладкі — майстар спорту, чэмпіёнка Беларусі па лыжах Рыта Ачкіна.

Фота Д. Церахава.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 08201.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 7/І-60 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна, 103.

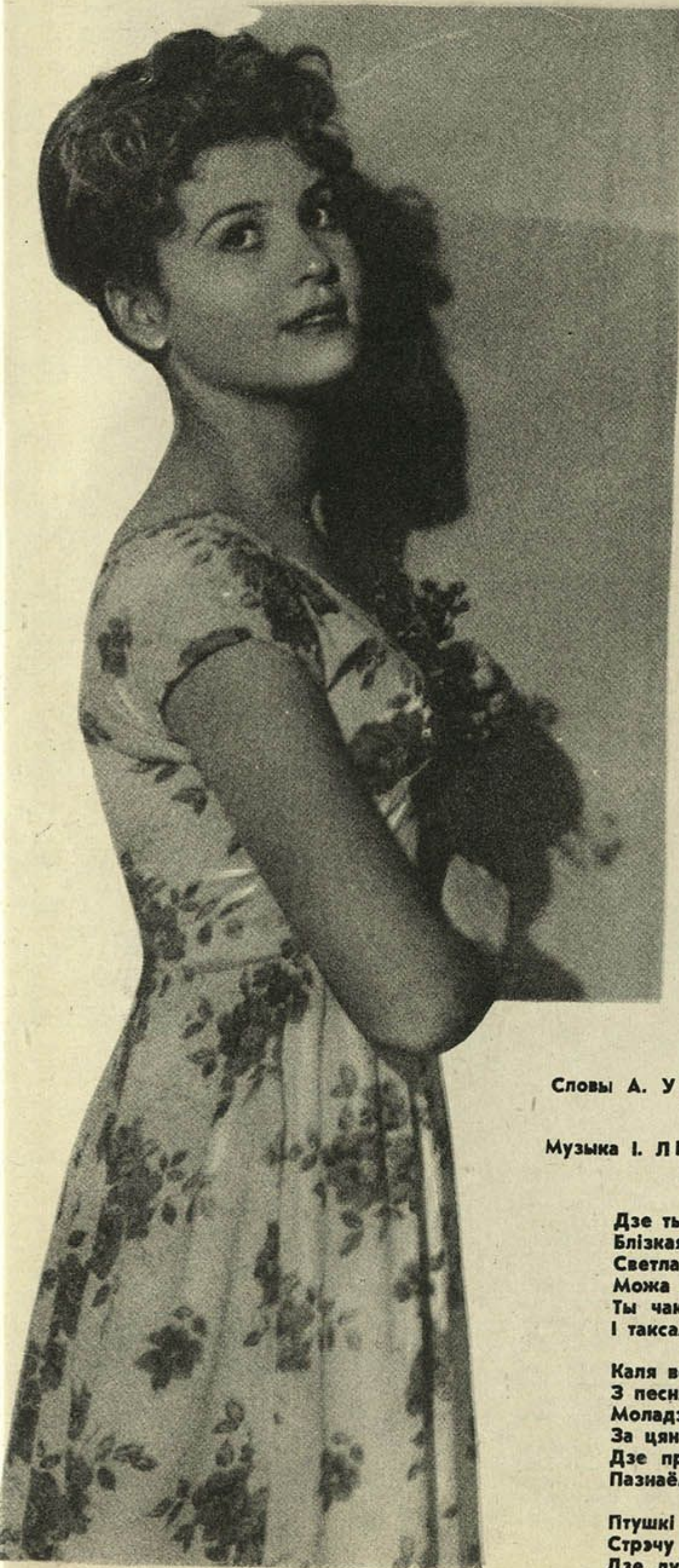
Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 205792 экз. Зак. 771.

Гэтую песню мы друкуем па просьбе чытачоў

Дзе Ты, чарнавокая?

Словы А. УШАКОВА

Музыка І. ЛЮБАНА

Дзе ты, чарнавокая,
Блізкая, далёкая,
Светлая, падобная вясне!
Можа ў гэты вечар
Ты чакаеш стрэчы
І таксама марыш пра мяне!

Каля воднай станцыі
З песнямі і танцамі
Моладзь весялілася гурбой.
За цяністым паркам,
Дзе прастор байдаркам,
Пазнаёмліся мы з табой.

Птушкі чулі-бачылі,
Стрэчу як прызначылі,
Дзе дубы над возерам раслі.

Час быў нешчаслівы:
Трохгадзінны лівень
Дружбу нашу цёплую разліў.

З той пары прыходжу я
У парк, цябе прыгожая,
Поглядам шукаю між дзяўчат.
Колькі не ўглядаўся,
А цябе няма ўсё,
Сумы я вяртаюся назад.

Дзе ж ты, чарнавокая,
Блізкая, далёкая,
Светлая, падобная вясне!
Можа ў гэты вечар
Ты чакаеш стрэчы
І таксама марыш пра мяне!

Moderato

Дзе ты, чарна-во-ка-я, бліз-ка-я, да-
ле-ка-я, свет-ла-я, па-доб-на-я вяс-не?
Мо-жа ў гэты ве-чар ты чакаеш
стрэ-чы і таксама ма-рыш пра мяне?

1. Паліто-кімано для дзяўчынкі 4—6 год.
2. Рэглан-куртка (паліто) для хлопчыка.
3. Прамая, свабодная сукенка з шарсцяной або паўшарсцяной тканіны. Рукавы ўстаўныя, з шырокімі манжэтамі. Сукенка па таліі сцягнута поясам, які ўтварае на спіцы мяккі напуск. Каўнер адкладны, адстаючы ад шыі. Рэкамендуемыя размеры 46—52.
4. Прыгожы шарсцяны касцюм, аздоблены чорным аксамітам. Жакет прылягаючы ў таліі, з устаўнымі рукавамі, даўжынёй сем восьмых; у бакавыя швы ўшыты пояс, які ззаду завязваецца бантам. Спадніца прамая, з боку складка для кроку. Размеры любыя.
5. Шарсцяная сукенка, не адразная па таліі; каўнер адкладны. Рукавы ўстаўныя, даўжынёй тры чвэрці. На спіцы зверху данізу закладзена сустрэчная складка, сцягнутая поясам, ушытым у пярэднія вытачкі. Размеры любыя.
6. Летняя сукенка са штучнага шоўку або баваўнянай тканіны. Ліф аблягаючы, рукавы цэльнакроеныя, кароткія. Моцна прысабраная спадніца па баках і ззаду заканчваецца шырокай аборкай. Рэкамендуемыя размеры 44—50.
7. Сукенка-касцюм з двух шарсцяных тканін. Аднаколерны жакет. Вузкія паўдоўгія рукавы-кімано. Жакет па таліі на вытачках. Вузкі паясок. Адагнуты ніж жакеці спераду выразан. Вузкая клятчастая спадніца. Клятчасты шалік з тканіны спадніцы.
8. Хатні фартух з паркалю.